

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YAŞAM DÖNGÜSÜNE BAĞLI OLARAK
KONUT TASARIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rabia ALGA

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Yurdanur Dülgeroğlu YÜKSEL

Mayıs 2005

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YAŞAM DÖNGÜSÜNE BAĞLI OLARAK
KONUT TASARIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rabia ALGA

502021066

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Yurdanur Dülgeroğlu YÜKSEL

Mayıs 2005

ÖNSÖZ

Hiçbir zaman güncelliğini yitirmeyecek olan ancak buna rağmen halen günümüzde uygulama sorunlarıyla karşılaştığımız konutların kullanıcının ihtiyaçlarını ön plana çıkaracak şekilde planlanmasına bir nebze yardımcı olmasını istediğim bu tez çalışmamın gelecekteki konut uygulamaları için bir altlık olmasını diliyorum.

Öncelikle bu çalışmamın her aşamasında sabrını, bilgisini ve desteğini benden esirgemeyen, özveriyle yardımda bulunan danışmanım Prof.Dr. Yurdanur Dülgeroğlu Yüksel'e sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum.

Çalıştığım süre boyunca tez çalışmama destek veren Arkitera Mimarlık Merkezi'nin kurucularından Banu Binat, Ömer Yılmaz ve Ömer Kanıpak'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca tüm mesleki hayatımda maddi manevi yardımcı olan, yol gösterenim ve en büyük destekçim eşim Ahmet Alga'ya ve manevi desteklerinden ötürü tüm aileme binlerce teşekkür ederim.

Mayıs 2005

Rabia Alga

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
SUMMARY	xi
1.GİRİŞ	1
1.1 Giriş ve Çalışmanın Amacı	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Önemi	3
1.3 Çalışmanın Yöntemi	4
2. KONUTUN ANLAMI VE KONUT ARAŞTIRMALARININ ÖNEMİ	6
3. KONUTUN DEĞİŞEN EYLEM KALIPLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	13
3.1 Değişen Kullanıcı Gereksinimleri ve Bunların Tasarıma Yansıması	18
3.2 Toplu Konutlarda Kullanıcı Memnuniyeti	24
3.3 Tercih Edilen Mekansal Özellikler ve Beklentiler	28
3.4 Türkiye’de Konut ve Aile Yapısı ile Birlikte Değişimi	33
4. YAŞAM DÖNGÜSÜ VE BU SÜREÇTE GELİŞEN EYLEMLER	39
4.1 Yaşam Döngüsünde Gelişen Devreler	39
4.1.1 Çocukluk Devresi	39
4.1.2 Yetişkinlik Devresi	41
4.1.3 Yaşlılık Devresi	41
4.2 Yaşam Döngüsünde Ailenin Geçirdiği Devreler	42
4.2.1 Bekarlık Devresi	46
4.2.2 Ailenin Kuruluş Devresi	46
4.2.3 Genişleyen Aile Devresi	47
4.2.4 Küçülen Aile Devresi	48
4.2.5 Yaşlılık Devresi	48
5. YAŞAM DÖNGÜSÜNÜN KONUT KULLANIMINA VE MEKANIN ŞEKİLLENMESİNE ETKİSİ	50
5.1 Ailenin Yaşam Sürecindeki Yeri	51
5.1.1 Tek Başına Yaşayanlar	55
5.1.2 Çocuksuz Çiftler	56
5.1.3 Çocuklu Aileler	57
5.1.4 Tek Ebeveynli Hanehalkları	62
5.1.5 Yaşlılar	63

5.1.6 Özürlüler (Fiziksel-Görme-İşitme-Zihinsel)	68
5.2 Konutta Bireysel Belirleyiciler	75
5.3 Konut Mekanının Yaşam Sürecindeki Esnekliği ve Eylemlere Paralel Biçimlenişi	76
5.3.1 Yaşama Mekanı	77
5.3.2 Yatak Odaları+Çocuk Odaları	77
5.3.3 Mutfak+Banyo+Tuvalet	78
5.3.4 Misafir Odası	79
6. YAŞAMIN BİR YANSIMASI ÜTOPYA'DA KONUT VE AİLE	80
6.1 Yaşamın Bir Yansıması: Ütopya	81
6.2 Campanella ve Platon'un Toplum Anlayışı	82
6.2.1 Platon ve Aile	82
6.2.2 Güneş Ülkesi'nde Konut-Aile-Yaşam Düzeni	83
6.3 Sağlık Kenti Hygeia'da Konut	84
6.4 Thomas More ve Utopia	84
6.4.1 More'un Utopia'sında Konut ve Çevre Düzeni	85
6.4.2 Utopia'da Aile	86
6.4.3 Çocuk ve Ailedeki Yeri	86
6.4.4 Yaşlılar	87
6.5 Owen'in Yeni Toplum Görüşü ve Çocuğun Toplumdaki Yeri	87
6.6 Owen'in Köyleri	88
6.6.1 New Harmony	89
6.6.2 New Lanark	89
7. İDEAL KONUTTAN TASARIM YAKLAŞIMLARINA	91
7.1 Sosyal Faktörleri Gözetken Tasarım	91
7.2 Tasarımda Esneklik	94
7.3 Konut Tasarım Örnekleri	95
7.3.1 Cengiz Bektaş'ın Büyüeyebilen Bahçeli Ev Tasarımı	95
7.3.2 Japon Kültüründe Konut	97
7.3.3 Shigeru Ban'ın Konut Çalışmaları	99
7.3.4 Riken Yamamoto'nun Hamlet Evi	101
8. ALAN ÇALIŞMASI	104
8.2 Metodoloji	105
8.2.1 Sınırlama ve Kısıtlamalar	106
8.2.2 Seçilen Alanın Tanımı	107
8.3 Bulgular	111
8.3.1 Mutfak Kullanımında Farklılaşma	130
8.3.2 Küçük Odanın Kullanımında Farklılaşma	130
8.3.3 Balkonun İşlevi	132
8.4 Tartışma	134
9. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME	138
KAYNAKLAR	143
EK A: ALAN ARAŞTIRMASI İÇİN HAZIRLANAN SORU CETVELİ	150
ÖZGEÇMİŞ	153

KISALTMALAR

SED	: Sosyo-Ekonomik Düzey
KSD	: Kullanım Sonrası Değerlendirme
ECHP	: European Community Household Panel
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 2.1	Konut Formu, Aile ve Anlam	8
Tablo 2.2	Öğrencilerin Bakış Açısıyla Konutun Bileşenleri	11
Tablo 3.1	Konut Tipi – Yoğunluk İlişkisi	14
Tablo 3.2	Konut Tercihinde Genel Nedenler	32
Tablo 5.1	1971-2016 Yılları Arası Britanya'daki Hanehalkı Tiplerinin Sayısal Değerlerinin Tahmini	53
Tablo 5.2	Konuttaki Görevler Açısından Anne ve Babanın 1 Haftada Harcadığı Süre (Saat)	61
Tablo 5.3	16-25 Yaş Arası Gençlerin Konuta İlişkin Görev Dağılım Yüzdesi	61
Tablo 7.1	Sosyal Tasarım ve Biçimsel Tasarım Pratiğindeki Farklar	93
Tablo 8.1	Görüşülen Ailelelere İlişkin Özellikler	111
Tablo 8.2	Görüşülen Aile Tipleri	111
Tablo 8.3	Aile Reisinin Medeni Durumu	112
Tablo 8.4	Ailelerin Oturdukları Konutu Değerlendirmesi	112
Tablo 8.5	Konut Alanına İlişkin Memnuniyet	113
Tablo 8.6	Son 5 Yılda Konut Değiştirme	117
Tablo 8.7	Aile Tiplerine Göre Konutta Oturma Yılları	118
Tablo 8.8	Konuta Fazladan Mekan Ekleme	118
Tablo 8.9	Konutta Yapılan Değişiklik	119
Tablo 8.10	Aile Tiplerine Göre Konutta Yapılan Değişiklik Oranları	120
Tablo 8.11	Konutta Statüye Bağlı Yapılan Değişiklikler	120
Tablo 8.12	Konutta Yapılan Değişikliklere Göre Ortalama Oturma Süresi (Yıl)	120

Tablo 8.13	Konutun İhtiyaçları Karşılamadığı Durumda Değiştirilenler	121
Tablo 8.14	Odalarda Esneklik/Değiştirilebilirlik İsteyenler	124
Tablo 8.15	Duvar Yerine Hareketli Bölücüler Tercih Edenler	125
Tablo 8.16	Aile Tiplerine Göre Duvar Yerine Hareketli Bölücüler Tercih Edenlerin Oranı	125
Tablo 8.17	Konutun Aile Tiplerine Göre Uygunluğu	126
Tablo 8.18	Konut İçinde Mekanların Yüklendiği İşlevler	127
Tablo 8.19	Önceki Konutu Değiştirme Nedeni	128
Tablo 8.20	Şimdi Oturmakta Olduğu Konutu Seçmede Etkenler	128
Tablo 8.21	Konut İçindeki Mekanlara Birden Fazla İşlev Yükleyen Aileler	129
Tablo 8.22	Balkonun Yüklendiği İşlevler	132
Tablo 9.1	Konut Kullanımı Açısından Ailedeki Devreler, Eylemler ve Koşullar	139

ŞEKİL LİSTESİ

		Sayfa No
Şekil 3.1	Ailedeki Sosyal Değişimi Eleştiren Bir Karikatür	16
Şekil 3.2	Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Konutların Ortalama Metrekaresi	31
Şekil 5.1	Ailedeki Çocuk Sayısına Bağlı Gereksinme Değişiklikleri	57
Şekil 5.2	Çocuğa Ayrılan Oyun Olanaklarıyla İlgili Sistem Modeli	59
Şekil 5.3	Çocuk Odası ve Diğer Mekanlarla İlişkisi	60
Şekil 6.1	Ütopya’da İdeal Konut ve Aile Anlayışı	80
Şekil 6.2	New Lanark’ta Konut İç Mekan Düzenlemeleri	89
Şekil 7.1	Sosyal Tasarım – Davranış Bilimi - Kullanıcı İlişkisi	94
Şekil 7.2	Geleneksel Japon Evlerinden Bir Kesit	97
Şekil 7.3	Japon Evlerinde Veranda Kullanımı	98
Şekil 7.4	Fusuma ve Shoji Kullanımı	98
Şekil 7.5	İç Mekanlarda Tatatmi Kullanımı	98
Şekil 7.6	9 Gridli Konut’un Perspektif ve Planı	99
Şekil 7.7	Panellerle Farklı Mekan Alternatifleri	100
Şekil 7.8	Panellerin Uygulama Biçimleri	100
Şekil 7.9	Panellerin Konut Dışındaki Yuvaları	101
Şekil 7.10	Hamlet Evi – Riken Yamamoto	102
Şekil 8.1	Gürpınar Sitesi’nin Bulgurlu Mahallesi’ndeki Konumu	107
Şekil 8.2	Gürpınar Sitesi’ne Ait Blokların Yerleşim Planı	108
Şekil 8.3	Libadiye Caddesi’nde 1. ve 2. Kısım Blokların Konumu	109
Şekil 8.4	1. Kısımdaki F7 Bloktan Bir Apartman Örneği	109
Şekil 8.5	Apartmanın 3. Kat Planı	110

Şekil 8.6	16 Numaralı Dairenin Planı	110
Şekil 8.7	Aile Tiplerine Göre Oda Sayısını Yeterli Bulanların Yüzdesi	113
Şekil 8.8	Aile Tiplerine Göre Oda Büyüklüğünü Yeterli Bulanların Yüzdesi	114
Şekil 8.9	Aile Tiplerine Göre Toplam Konut Alanını Yeterli Bulanların Yüzdesi	115
Şekil 8.10	Konut Büyüklüğü Tercihinin Aile Tiplerine Göre Karşılaştırması	116
Şekil 8.11	Konut Büyüklüğü Tercihinin Ailedeki Kişi Sayısına Göre Karşılaştırması	117
Şekil 8.12	Aile Tiplerine Göre Konuta Fazladan Mekan Ekleme Tercihleri	118
Şekil 8.13	Mekan Kullanımı Yetersiz Kalınca Evini Değiştirenler	122
Şekil 8.14	Mekan Kullanımı Yetersiz Kalınca İç Düzenlemede Değişiklik Yapanlar	123
Şekil 8.15	Mekan Kullanımı Yetersiz Kalınca Mekan Kullanımını Değiştirenler	124
Şekil 8.16	Mutfak Kullanımı ve Sağladığı Esneklik	130
Şekil 8.17	Küçük Odanın Kullanımı ve Sağladığı Esneklik	131
Şekil 8.18	Balkonun Konut İçinde İşlevi	133
Şekil 8.19	Arkitera.com'un İdeal Konut Anketi Sonuçları	136

ÖZET

Temel işlevi, insanı fiziksel etkilerden korumak ve barındırmak olan konut; toplumun sosyo-kültürel yapısını en net şekilde yansıtan bir fiziksel mekan birimidir. Teknolojik ve ekonomik gelişmelere paralel olarak sosyo-kültürel yaşamın hızlı bir şekilde değişmesi, yaşam şartlarının farklılaşması, kullanıcı karakteristiklerinin çeşitlenmesi, aile kavramının değişmesi, konut ile mekanın ve hatta konut içinde gelişen eylemlerin de farklılaşmasına neden olmuştur.

İhtiyaçlar arttıkça ya da farklılaştıkça, konutun yetersiz kalması, isteklere cevap verememesi ve bundan dolayı da konutu değiştirmek, yeni alternatifler aramak kaçınılmaz bir hal almıştır.

Yaşamda bir nirengi noktası olan konutun, gelişen ihtiyaçlara tam anlamıyla cevap verebilmesi için, içinde gelişebilecek tüm eylemlere uygun bir şekilde de tasarlanması gerekmektedir. Özellikle konut kullanıcısı bir aile olarak ele alındığında, tüm yaşam sürecinde gelişen her eyleme uyum sağlayabilecek konut için birtakım tasarım kriterleri mevcuttur ve önemli olan bu kriterleri mekansal esneklik açısından konuta uyarlayabilmektir. Bu uyumun sağlanması için öncelikle kullanıcı, bir problem olarak ele alınmalı ve en iyi şekilde tanımlanmalıdır.

Önemli olan konut mekanının mevcut koşullara ne kadar uyum sağladığı değil, belki de gelecekte olması ihtimal koşullar karşısındaki uyumudur. Bu açıdan bakıldığında tasarımcının görevi; ya önceden iyi tahminlerde bulunmasına yardımcı olacak araştırmalar gerçekleştirmek ya da her şekilde kullanım için esneklik sağlayabilecek modeller geliştirmek şeklinde tanımlanabilir.

Toplumsal değişimlerden öncelikli etkilenen konutun, dayanıklı ve uzun ömürlü olması, bu değişimlere ve gelişen isteklere yeterince cevap verememesi karşısında bir sorun haline gelmektedir. Çünkü konut, içinde yaşayan kullanıcılardan ayrı olarak ele alınamayacak bir olgudur ve kullanıcı talebine göre şekillenmelidir.

Değişen koşullar karşısında kendini yenilemesi gereken konut, birçok insan için, sadece baş sokacak bir barınaktan öte, artık, temel ihtiyaçlardan fazlasını karşılaması gereken bir nesne haline dönüşmüştür.

Çocuksuz aileden, çok çocuklu aileye, tek başına yaşayan yaşlılardan, engelli kişilere kadar, hatta bekar çiftlerin de bu gruba katılabildiği bir kullanıcı grubu açısından konut ne şekilde evrim geçiriyor, ne şekilde uyum sağlıyor, bunu araştırmak ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda konut tasarımlarına devam etmek gerekiyor.

Yaşam döngüsünün değişik evrelerindeki değişik insanların değişik gereksinimlerini karşılamak üzere planlanmış ya da yapılmış olmayan bir konut, hem kaynakların hem de insan gücünün israfıdır. Uyumlandırılabilir konut, hem çevresel açıdan hem de ekonomik bakımdan daha sürdürülebilir.

Konutun yaşam döngüsüne bağılı gelişen eylemlere, koşullara göre nasıl uyum sağladığı bir alan çalışması yapılarak örneklendirilmiştir. Bu bağlamda, İstanbul'un Üsküdar ilçesindeki 27 bloktan oluşan Gürpınar Sitesi'nde yapılan alan çalışması ile ihtiyaçlar, istekler, eksikler ve tasarım için gerekli noktalar belirlenmiştir. Amaç; aynı plan ve büyüklükteki konut birimini farklı tipteki ailelerin kullanım biçimi ve mekanı kendi yaşam döngülerine göre şekillendirmelerini saptamaktır. Daha önce aynı sitedeki 10 aileye uygulanan bir pilot çalışması ile elde edilen bilgiler yardımıyla sorular hazırlanmış, soru sorma ve gözlem yöntemleriyle araştırma gerçekleştirilmiştir.

Bu pilot çalışmadan elde edilen ön bilgilerle Gürpınar Sitesi'nde yaşayan toplam 50 aile ile görüşülmüştür. Soru Cetveli (Strüktürlü) Görüşme Metodu ve Gözlem Metodu uygulanan araştırma sonucunda farklı tiplerdeki ailelerin konut içindeki mekanı ne şekilde kullandığı, şekillendirdiği ve gereksinimlerin tanımı ortaya çıkmıştır.

Tez kapsamında yürütölen bu araştırma ile, gerçekleşen dönüşüme, mekan içinde olarak sağlayacak ve yeni alternatif arayışını belli sınırlar dahilinde engelleyebilecek bir konut tasarım yaklaşımı getirilmiştir. Mevcut örneklerin de sunularak desteklendiğı konut tasarım anlayışına ulaşma sürecinde yardımcı olan kavramlar; konut mekanı, aile, ideal konut ve ideal aile, yaşam döngüsü, uyarlanabilirlik, dönüştürülebilirlik, esneklik, değişim ve tasarım kavramlarıdır.

SUMMARY

The Factors Effecting House Design According to Human Life-Cycle

The aim of the research is to establish design criteria such that the house develops, changes and conserves its flexibility in order to satisfy the needs and requirements for space use during the families' life cycle. These criteria will enable design that will increase satisfaction from the house and decrease house mobility stemming from inadequacies of the space.

House, the fundamental function of which is to protect human beings from physical effects and provide a shelter for them, is a physical space unit that reflects the socio-cultural structure of the community. In parallel with the technological and economic developments, socio-cultural lifestyle changing very fast, life conditions becoming different, diversification of the use characteristics, change of the family concept has caused a total change in house, space, even the activities, conditions and uses taking place in the house.

As requirements increase and become different, house becomes inadequate and does not meet the user needs and as a result, modification of the house and search for new alternatives become inevitable.

A house that is not designed or constructed to satisfy different requirements of different people in various stages of the human life cycle is a waste of resources and labor. Adaptable house is sustainable for both environmental and economical considerations.

An individual reflects his physical being and cultural values on his use of space. So the individual as a group member, family or a user shapes the space according to his life style. As a result, designing houses with meaningful concepts prevents the disharmony between the individual and its environment.

In other words, the design should be so flexible that it will define all of its users' requirements and satisfy possible needs by considering all of the occupants in a participatory mechanism. For a long lasting house design, the adaptation of the house to user not only present but also future requirements should be considered.

The research started by reviewing literature about the keywords: house, family, flexibility, space, design, participation and use. After analyzing literature, a questionnaire was prepared and applied to 50 families in a cooperative of 27 blocks located in Uskudar, Istanbul. In the field study carried out in Istanbul, the ways of using the same dwelling unit with the same plan, size and shaping the space according to their own life cycles of different family types are examined. These families were in different stages of their life cycle and all their requirements were different from each other. During the interviews, observation was made by taking photographs of rooms that were used for different activities.

How does the house evolve for the users? How does it adapt? These questions should be investigated for a wide user group, from adults without children to a family with many children, from old people living alone to disabled people and even to bachelors. The results of this study should affect the design of the new houses.

At this point, the duty of the designer is either carry out investigations that help to determine the occupants' actions, needs and wants according to their life cycles, forecast the future possibilities well, develop a flexible model that could adapt every kind of possible future uses.

With this study, the aim is neither to limit the dwellings and the spaces within nor to define the ideal area and produce the same type of houses; rather the aim is to hinder the production of useless and insufficient spaces, by defining the demographic structure, life cycle and various requirements of the occupants for the design phase.

1.GİRİŞ

Konut mekanı, insanoğlunun yaşam döngüsüne paralel bir şekilde gelişimini sürdürmede yetersiz kalmakta ve kullanıcısının farklı eylemlerine karşılık verememektedir. Bu ise, çoğu zaman kullanıcısının konutu kendisine uyarlayabilme çabasını mekana yansıtması ile son bulur.

Konut kullanıcıları, “aile” kavramı altında toplandığında konuta yönelik yapılan düzenlemelerde ya konut tamamen değiştirilir, ya mekan içinde bir takım düzenlemeler gerçekleştirilir ya da mekanı kullanıma yönelik değişiklikler yapılır. Bu düzenlemelerin çoğu konuttan memnuniyeti artırsa da hepsi başarılı olmaz. Bunun nedeni de konutun bu esnekliğe ne kadar izin verdiği ve sınırlarını ne şekilde çizdiği ile açıklanabilir.

Bir ailenin yaşam süreci boyunca, her devresinde konuttan beklentisi farklıdır. Bu devreler bekarlık ile başlar, evlenmeyle devam eder, daha sonra çocuklar olur ve başka bir devre başlar, çocuklar aileden ayrılır, bir sonraki devre yaşlılık devresidir ve bunu da ölüm sonlandırır.

Aile ve konut ilişkisi irdelendiğinde mekanlarda esnekliğin kazandığı önem daha da belirginleşir. Konut mekanlarındaki esnekliğin sağladığı 2 tür ilişkiden bahsetmek gerekebilir.

- Esneklik ile konuttan duyulan memnuniyet arasındaki ilişki.

Mekan ne kadar esnek olursa kişi kendini o derece mekana yansıtabilecek ve kimliğini temsil edecek mekandan o derece memnun kalacaktır.

- Esneklik ile aynı konutta kalma süresi arasındaki ilişki.

Kişi kendine uyarlayabildiği mekandan memnun kaldığı sürece yararlanacaktır. Aynı konutta ihtiyaçlarını karşıladıkça başka bir alternatif gereksinim duymayacaktır ve bu iki ilişki birbirini dolaysız şekilde etkileyecektir.

1.1 Giriş ve Çalışmanın Amacı

Tezin amacı; bir ömür boyu insanoğlunun eylemlerini, hareketliliğini odakladığı konutun, her yaşam döngüsünde birlikte gelişimi, değişimi ve bu esnekliğini koruyabilmesi ile ailenin bu süreçte tüm ihtiyaçlarını, isteklerini sağlayabilmesi için mekan kullanımını tercihleri doğrultusunda şekillendirebildiği konut tasarım yaklaşımı oluşturmaktır.

Bu yaklaşımlar çerçevesinde gerçekleştirilen tasarımlarla, konut kullanımı açısından memnuniyetin artması ve ihtiyaçlar karşısındaki yetersizliklerden dolayı konut değiştirmeyi azaltma sağlanabilecektir.

Bu çalışmanın amacı maddeler halinde ele alınacak olursa aşağıdaki şekilde amaçlar özetlenebilir.

- ❑ Teknolojik ve ekonomik nedenlerden dolayı değişen sosyo-kültürel yaşamın ihtiyaçlarını tanımlamak
- ❑ Yaşam döngüsünde gelişen ve gelişebilecek tüm ihtiyaçları belirlemek
- ❑ Bu ihtiyaçları karşılayacak konut tasarım yaklaşımları oluşturmak
- ❑ Konutta kullanıcının bir katılım aracı olmasının gerekliliğini vurgulamak
- ❑ Konuttan memnuniyetin artması ve mobilitenin azalması için öneriler getirmek
- ❑ Tasarımdaki esneklikle ihtiyaçların karşılanmasında kolaylık sağlanması
- ❑ Gelecekte uygulanacak konut tasarım yaklaşımlarına bir altlık oluşturmak

Kullanıcısının bir katılım aracı olarak değerlendirileceği konutta, her grubun tercihiyle uygun esneklikte tasarım gerçekleştirmek ve kullanıcısını tam anlamıyla tanımlayarak muhtemel ihtiyaçlarına olanak sunmayı sağlamak asıl amaçtır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Önemi

Konut sorunu ve bunun içerisindeki toplu konut ya da sosyal konut kavramları, dünyanın, insan yerleşmeleri gündeminde giderek ön plana çıkmaktadır. Özellikle Türkiye açısından, konut kültürü ile günümüzün konut tasarım anlayışları arasındaki duyarsız ilişkilerin sorgulanması, konut sorununun niceliksel boyutlarının yanı sıra niteliksel boyutlarının da dikkatle incelenmesini ön plana çıkartmaktadır.

Toplu konut üretme adına, dünyadaki yüzlerce ve binlerce yıllık konut kültürünü adeta sığınma kültürüne dönüştüren örneklerle son verilmelidir. Konuta, barınma ihtiyacının ötesinde bir anlam kazandırmayı hedefleyen tezin birinci bölümünde, çalışmanın amacı, kapsamı, önemi ve çalışmada kullanılan yöntem belirtilmektedir.

İkinci bölümde, konutun anlamı, kullanıcıları için ne anlam ifade ettiği, nasıl kullanılacağına rehberlik ettiği anlatılmaktadır. Bu bölümde ayrıca konut araştırmalarının önemine değinilmiştir. Araştırmalar sayesinde, ihtiyaçların daha bilinçli şekillendiği ve bu ihtiyaçlara daha net cevap verilmeye çalışıldığı belirlenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, konut tiplerinin değişen eylem kalıplarına göre değerlendirilmesi, değişen bu gereksinimlerin ve olanakların tasarıma yansımaları, toplu konutlarda kullanıcı memnuniyetleri, kullanıcı tarafından tercih edilen mekansal özellikler ve konuttan beklentiler yer almıştır. Aynı zamanda bu bölümde, Türkiye’de konut ve konutun aile yapısı ile birlikte değişimi, tarihsel bir süreç içinde ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, yaşam döngüsü kavramı ve bu süreçte gelişen eylemler ele alınmıştır. Bu eylemler önce “yaşam döngüsünde gelişen devreler” ve daha sonra “yaşam döngüsünde ailenin geçirdiği devreler” olmak üzere 2 başlık altında tanımlanmıştır.

Beşinci bölümde, yaşam döngüsünün konut kullanımına ve mekanın şekillenmesine etkisi tartışılmıştır. Ailenin yaşam sürecindeki yerinin tanımlandığı bu bölümde konutta sosyal ve bireysel belirleyiciler açıklanmıştır. Sosyal belirleyiciler olarak ailenin yaşam sürecindeki yeri, tek başına yaşayan insanlar, çocuklu çiftler, çocuksuz çiftler, tek ebeveynli hane halkları, yaşlı insanlar, fiziksel, görme ve işitme engelli kullanıcılar değerlendirilmiştir. Böylece, gruplandırılmış olan kullanıcılar ve ihtiyaçları tanımlanmış, oluşturulan çerçevede olması gereken tasarım kriterlerine

değinilmiştir. Bireysel belirleyiciler olarak daha çok kişisel tercihler ve konutla kurulan bağ üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca mekanın esnekliği ve eylemlere paralel şekillenişine de değinilmiştir.

Tezin altıncı bölümünde “ütopya” kavramı ile “ideal konut ve aile” kavramları ele alınmıştır. Konut ve ailenin tanımlanmaya çalışıldığı 19. yy ve öncesindeki ütopyalardan örnekler verilerek “ideal” kavramı açıklanmıştır. Yaşamın bir yansıması olan ütopyaların toplumun ve yaşam biçiminin değişmesinde etkisine yer verilmiştir.

Yedinci bölümde, İdeal Konuttan Tasarım Yaklaşımları başlığı altında sosyal faktörleri gözetten tasarım ve esneklik kavramı ve konut tasarım örnekleri üzerinde durulmuştur. Sosyal faktörleri gözetten tasarım ile konutun, daha çok kullanıcıya dönük tasarlanması gerektiğine ve kullanıcı katılımına değinilmiştir. Sosyal tasarım ve davranış bilimleri arasındaki ilişkiden bahsedilmiştir. Esneklik kavramının konut için taşıdığı öneme ve tasarımda esneklik durumunun avantajlarına yer verilmiştir. Konut tasarım örneklerinde de yurtiçi ve yurt dışındaki kullanıcı katılımlı, insan merkezli ve esnekliğin ön planda olduğu, ailenin her devresi için kullanıma elverişli konutlardan örnekler seçilmiştir.

Sekizinci bölümde, tezi destekleyen bir alan çalışması yapılmıştır. Çalışma, kullanıcı ihtiyaçları, tercihleri ve istekleri doğrultusunda, olması gereken konut tasarımını belirlemeyi hedeflemektedir. İstanbul’da yürütülen çalışmada, aynı plan ve büyüklükteki konut birimlerini, farklı tipteki ailelerin nasıl kullandığı ve mekanı bu kullanıma nasıl adapte ettikleri ortaya çıkmıştır. Bölümün sonunda çalışmanın sonuçları ve yorumlanması yer almıştır.

Tezin dokuzuncu ve son bölümü olan sonuçlar ve değerlendirme bölümünde ise konutun günümüzdeki durumu ve elde edilen bulgular sonucunda, mekan kullanımına esneklik getirecek tasarım yaklaşımlarının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kullanıcısının katılım aracı olduğu ve esnekliğin ön planda olduğu bu yaklaşım, konutta uyarlanabilirlik, dönüştürülebilirlik ve kullanıcısının yaşam döngüsüne bağlı gelişen eylemlerine cevap verebilecek bir yaklaşımdır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışmaya literatür araştırması ile başlanmıştır. Bu araştırma kapsamında konuyla ilgili kitaplar, dergi makaleleri, yüksek lisans ve doktora tezleri, konferans makaleleri, internet siteleri ve konutla ilgili yüksek lisans ders notları incelenmiştir. Konuyla

ilişkili daha önceden yapılmış yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar incelenmiştir. Bu çalışmalar daha çok konutun anlamı, konut tasarımları, mekan, konutta gerçekleşen eylemler, aile, demografik değişimler, yaşlılar ve özürlü kişilerin mekan içindeki aktivitelerine yönelik konuları içermektedir.

Bu literatür taramasından sonra problem şekillenmiş ve hipotez geliştirilmiştir. Bir ailenin yaşam döngüsünde konutta oluşabilecek gereksinimleri tanımlandıktan sonra, konuya yönelik hazırlanan anketler sonucu tezi destekleyen bir alan çalışması yapılmıştır.

İstanbul'un Anadolu yakasındaki Bulgurlu Mahallesi'nde yürütülen bu araştırma 27 bloktan oluşan bir kooperatif yapısı olan Gürpınar Sitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Kooperatif 3 aşamada inşa edilmiştir. 4 kattan oluşan bloklardan daha çok 2. ve 3. ara katlardan, istekli olan ailelerin aile reisleri ya da eşleri ile görüşülmüştür. Anket yönteminden çok görüşme şeklinde gerçekleşen çalışma esnasında fotoğraflama yöntemiyle de gözlem yapılmıştır.

Görüşme ve gözlemlerin sonuçları görsel malzemeler eşliğinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelere paralel olarak yurtiçi ve yurtdışından tasarım örneklerine yer verilmiştir. İncelenen bu örneklerden ortak noktalar ele alınıp, yapılan anket ve gözlem sonuçlarının yardımı ile bir tasarım yaklaşımı oluşturulmuştur.

2. KONUTUN ANLAMI VE KONUT ARAŞTIRMALARININ ÖNEMİ

Anlam, bir objenin diğer bir objeyle ilişkisinden ibarettir ve genel olarak psikolojik bir fonksiyona sahiptir. Konut ise, içinde konumlandığımız bir “mekan”, özne ve nesnenin bulunduğu yaşanan bir “yer” olarak tanımlanabilir. Bu nedenle konut, barınma gereksinimini görünenin ötesine taşıyan boyutlar içerir. Yaşam biçiminin mekana yansması, onun yaşanan bir “yer”e dönüşmesine katkıda bulunmaktadır.

Anlam kimlikle ifade bulmakta ve bu da kullanıcıya sahiplik hissi vermektedir. Bundan dolayı mekan olarak konutun, insan için bir anlamı olması gerekir. İnsanın sadece bedeni ile değil, duyguları ve düşünceleri ile de konuta bağlı olması bunun temelini oluşturur. Konut ve anlam kavramlarından da, kullanıcısıyla birliktelik ve o “yer”in kazandığı ruh anlaşılır.

“Yer”, insanların organize olma, hayatlarına anlam katma, kim oldukları ve kim olacakları kimlik duygusunu oluşturma biçimlerinin önemli bir parçasıdır. Hepimizi bir “yer” de yaşıyoruz, hepimizin “ev” diyebileceği bir “yer”i var. Bu geçici veya daimi, kiralık veya kendimizin, büyük veya küçük olabilir. Hatta sokakta bir karton kutu bile olabilir fakat özel bir niteliği vardır. Kim olduğumuz duygusunu oluşturmada hayatlarımıza ve ilişkimize anlam katması açısından çok önemlidir.

Konut, içinde insan yaşamının özünü barındıran bir merkezdir. İnsanlar, ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal ve sembolik düzenin bir parçası olarak konutun anlamını ve önemini artırır; orada doğar, yetişir, evlenir, çocuk büyütür, çalışır, yaşlanır ve ölür. Konut, kullanıcısının yüklediği anlamla ifade eder kendini.

Tarih boyunca konut; insanlar arası iletişim, etkileşim, zaman, mekan ve anlam bütünlüğünü koruyan bir bağ olmuştur. Sadece ait olduğu ailenin, grubun ya da topluluğun yaşam biçimini, kültürünü, tercihini değil, aynı zamanda kullanıcısının özünü de yansıtır. Malzemesi, biçimi, donatısı ile bireyin kişiliğinin, dünya görüşünün bir yansıtıcısıdır.

Kültürler ne denli farklı olurlarsa olsunlar; konutlar, dini açıdan kutsal ve ulu olabilirler, insanları birbirine, Tanrı'ya ya da doğaüstü güçlere, atalarına, geleceğe, dünyaya ve doğaya bağlayabilirler. Konut, ruhani bir kimliğe bürünebilir.

Kullanım, konuta bir anlam yükler ve aynı zamanda bu anlam, konutun nasıl kullanılacağına rehberlik eder. Bu döngü, konutun nasıl kullanıldığını ve içindekiler için ne anlam ifade ettiğini tarif eder.

İnsan konuta yerleştiği andan itibaren, mevcut fiziksel yapı dönüşmekte, çeşitli ilişki ve deneyimlerin barındığı “ev” haline gelmektedir. Her konut eve dönüşür mü, ya da her dönüşüm bir uyum oluşturur mu? Bu soruların arkasında da kapsamlı tartışmalar, kullanıcı memnuniyetleri, kullanışsızlık, evsizlik, aidiyetsizlik gibi boyutlar vardır. Ancak, herşeye rağmen, şartlar ne kadar zor olursa olsun, insan, doğası gereği bir biçimde mekanını kendisine dönüştürmenin ya da uydurmanın yollarını bulmaktadır.

Evin sahip olduğu bazı insanı boyutlar; sığınak, koruyan ve korunmaya değer olarak görülen bir mekan; insanın öz alanı, bireyin ve ailenin kimlik simgesi ve dışa vurum aracı, olayları, geçmişle geleceği, bireyin bilişsel ve duygusal bütünlüğünü toparlayıcı yer ve en son da “değer olarak ev” şeklinde belirtilebilir.

Ev, önemli bir “yer” şekli olup içindekiler için anlamı görüşme, direnme ve boyun eğme sosyal süreçleri sonucunda oluşmuştur. Evin farklı üyelerinin ihtiyacı ve isteği zamanla değiştiğinden hiçbir zaman tamamlanmayacak bir süreçtir. İnsanlar hayatları için fazla bir düzen yaratmazlar ancak “düzenleme” ile ilgilenirler. Böylece bu yine cinsiyet, yaşam evresi, iş, boş zaman ve eğlence, aile dinamikleri, belli bir etniğe ait olma ve ilişkileri yansıtan geçişler ve değişiklikler ile ilgilidir. Bu sürecin şekli ve buna ilştirilen anlamlar sadece literatüre egemen olma eğiliminde olan Anglo-Amerikan deneyimi yerine kültürler ile değerlendirildiğinde, ev oluşturma'nın farklılıklarının yanı sıra benzerliklerini analiz etme ihtiyacı kuvvetlenir (Perkins ve Thorns, 1999).

İçinde yaşadığımız konutların kullanıcısıyla ilişkisine yönelik araştırmalar 1980'lerin sonundan 1990'lara ve yeni milenyuma doğru daha çok göze çarpmaya başladı (Thorns, 2004). Aile ve ev halkı kompozisyonu birçok ülkeye göre değişiklik gösterir fakat önemli değişikliklerin demografik olduğu gelişmiş dünyada, ekonomide, toplumda daha genelleşen kadın statüsünde özellikle önemli değişiklikler görülmüştür. Tek aileli evler, çocuksuz çiftlerin ortaya çıkmasına neden olan

gelişmiş dünyada doğum oranının azalması ve ileri yaşta evlilik daha önceki nesillere göre oldukça farklı “ev oluşturma” uygulamaları ve etkinlikleriyle sonuçlanmıştır.

İnsanlar sürekli konutları eve (yaşanılabilir alanlara) çevirmekten bahseder. Bu taşınıldığında yapılan ilk iş olup, insanlar için derin anlam içeren hareketli ve bilinçli bir süreçtir. İnsanlar konuta kendi izlerini bırakıp onu kendilerinin evi yapmalıdırlar. Konutları “eve” çevirme, kendi yer ve kimlik bilincimizi yaratma ile ilgilidir. Duvarlara resimler asma, renkleri seçme, bahçeyi düzenleme gibi hareketlerin hepsi konutu çevredekilerden farklılaştırmaya ve bunun “bizim yerimiz” veya “benim yerim” olduğunu göstermeye yarar. Ev barınılacak bir yer ve çocukluktan yaşlılığa kadar hayatımız boyunca değişen anılarımızın yeridir (Marcus Cooper, 1995).

Konutlar aynı zamanda, en samimi sosyal ilişkilerin geliştiği yerdir. İnsanların anne, baba, ebeveyn, sevgili, arkadaş ve dost olarak kimlik duygularını şekillendirdiği yerdir.

Konut üzerine yapılan araştırmalar evin anlamını, ev halkının farklı üyelerinin bakış açılarından incelemeye başladığında, yurtdışındaki araştırmalardan İskandinavya’da gerçekleştirilen çalışmalar, çocukların ve gençlerin bakışını keşfetmiştir. Çalışma sonuçlarına göre çocuklar, evi, arkadaşlarının geldiği yer olarak görmektedir. Evi “özel alan” olarak görmek yerine “arkadaşlarına açık yarı-genel alan” olarak görmektedirler (Nilsen, 2000).

Tablo 2.1 Konut Formu, Aile ve Anlam (Chokor, 1993)

Konut üzerinde çalışırken; iç mekanlar, cepheler, süreklilik, güvenlik, kimlik arayışları ne kadar önemliyse, konutun anlamı ve kullanımı da o kadar önemlidir. Chokor (1993), konut formu, aile ve konutun anlamına ilişkin politikalar arası bağların gösterildiği bir tablo hazırlayarak gelecekteki konut tasarımına yaklaşımlara bir ışık tutmayı hedeflemiş, konut araştırmalarının önemini vurgulamıştır.

Mimari tasarımda, kültürel değerlerin yanı sıra, mekanın dinamik yapısı da büyük bir önem taşımaktadır. Mekan olarak konut, kendi biçimsel niteliklerinden çok toplumun bireyleri tarafından anlaşılan bir takım değerlere göre algılanmakta, anlam verilmede kullanılmaktadır.

Bireyin kendi fiziksel varlığına ve ait olduğu gruba ait kültürel değerleri, yaşadığı mekanı kullanma biçimine de yansımaktadır. Böylece birey, grup, aile, kullanıcı olarak mekanı, kendi varlığının bir uzantısı olarak yaşantısına uyarlamaktadır. Böylece anlamsal özellikleri göz önüne alınarak tasarlanan konutlarda, kişi ile çevresi arasında uyumsuzluk engellenmektedir.

Konut araştırmaları, insan-çevre ilişkisinin (çevresel psikolojinin) gelişmesinde ihtiyaç karşılama, doyum düzeyi, tercihlerin saptanması ve ölçülmesi ve mevcut çevrelerin kullanıcı ihtiyaçları açısından değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Bulut, 1996).

Türkiye’de aile üzerine yapılan çalışmalar 1940’lı yıllarda daha çok ampirik araştırmalar şeklindedir. Bu yıllarda, anket ve örnekleme teknikleri kullanılmaktadır. Ancak bu araştırmaların konusu haline gelen daha fazla köylü ailesi olmaktadır. 1950 ve 1960’larda Türkiye, hızlı bir ekonomik ve toplumsal değişme sürecine girince her bölgede ailenin yapısı, işlevleri, değişimi ve sorunları üzerinde yoğunlaşan araştırmalar artmıştır (Erder, 1984).

Konut üzerine çalışmalar ve ailenin de katıldığı konutun anlamı üzerine yapılan araştırmalar, kültürler arası ve uluslararası bir ölçekte devam etmektedir. Bir konut, ailenin koruyucu kabuğudur, ancak, daha da önemlisi, aile kimliğinin en çok ve en net temsil edildiği ve korunduğu sosyo-fiziksel bir mekan birimidir. Konutun önemi arttıkça, konut araştırmalarının önemi de doğru orantılı bir şekilde artmaktadır.

Gür (2000), konut araştırmalarının önemini şu şekilde tanımlamaktadır: Küresel mobilitenin ortaya çıkardığı gereksinimleri sağlıklı ve nitelikli bir biçimde karşılamak, aynı toplum içindeki farklı alt kültürlerin taleplerini daha iyi anlamak, farklı yaş grupları barındıran bu mekan türünde herkesi memnun etmek, normal insanın yanında özürliye de engelsiz bir çevre yaratmak, kentleşmenin farklı

aşamalarındaki insanları tatmin etmek ve böylece toplumsal iç huzuru sağlamak, sağlıklı yapılarla kullanıcının sağlıklı kalmasına destek olmak, fiziksel, sosyal ve teknolojik eskimeyi geciktirme yoluyla ekonomi sağlamak, konutun içinde ve dışında çeşitlenmeyi artırarak çevreye kimlik kazandırmak, uyum yoluyla geçmişi geleceğe bağlamak ya da şaşırtma yoluyla gözlemciye yeni şeyler öğretmek.

Konut, bir yatırım aracı, gayrimenkul, vergi sistemi, herhangi bir tasarım problemi, bir bina veya bina grubu ya da toplumsal bir konu olabilir. Barınma olayı genellikle toplumsal bir konudur ve birtakım fiziksel, mekansal ve kişisel davranış boyutunda ele alınır. Bundan dolayı, konut üzerine çalışanlar da genellikle sosyologlar, çevre psikologları, coğrafyacılar, mimarlar ve plancılardır. Birbirinden farklı alanlar gibi görünen bu disiplinlerin, özellikle tasarım araştırmacılarının ve sosyal bilimcilerin birlikte çalışmalarının en önemli nedeni geleneksel ailelerin ve kullanıcı gruplarının (kadınlar, yalnız ebeveynler, bağımsız yetişkinler, aileden ayrı gençler, vb.) ihtiyaçlarının ve isteklerinin daha titizlikle tanımlanmasının yeni yeni ortaya çıkmasındandır.

Konut araştırmalarında kullanılan bazı kategoriler vardır. Bu kategoriler sırasıyla ele alınarak konut, kullanıcı ve çevresi arasındaki ilişki incelenir. Bu kategorileri Türkoğlu (2001), şu şekilde sıralamıştır;

1. Kavramsal değerlendirme, algısal tercih, memnuniyet ve yere bağlılık,
2. Komşuluk ilişkileri,
3. Hareketlilik ve taşınma,
4. Kalabalık,
5. Nüfus içinde grup kimliği,
6. Barınma ve sosyal konular.

İnsanoğlunun tüm hareketi, seyahati, ekonomik faaliyetleri ya da sosyal değişim ve etkileşimleri yanında konut, her zaman geri dönecek bir nokta, aileyi kendine çeken bir mıknatıs gibidir.

Bir takım varsayımlara göre; zaman içinde nasıl aile bireyleri ya da aile kompozisyonu, aile büyüklüğü, bağlar, değerler, faaliyetler değişiyorsa, konutun anlamı ve kullanımı da değişip eskiyecektir. Diğer önemli varsayım da; insan yerleşimleri için konut politikaları ve tasarımdaki başarının, yapının formu ve aile değerleri, ihtiyaçları ve aktiviteleri arasındaki uyumla değerlendirilmesidir. Bundan dolayı, aile ölçeğinde konutun sosyal anlamı üzerindeki araştırmalara ihtiyaç artmıştır (Chokor, 1993).

İngiltere’de üniversiteye başlayan öğrencilerin evden ayrılma süreçlerinde konutun anlamı üzerindeki değişikliklerin araştırıldığı bir çalışma yapılmıştır (Kenyon, 1999). Çalışmanın amacı, konutun anlamındaki değişim sürecini incelemek ve aile yaşamından ayrılan gençlerde konutun oynadığı rolü incelemektir.

Her okula başlayan konut değiştirmemektedir ancak değiştirenlerin oranı İngiltere’de oldukça fazladır ve bundan dolayı özellikle doktora çalışmalarında öğrenci alanlarının kalitesine yönelik araştırmalar yoğunluk kazanmıştır.

Konutun anlamı sorulan öğrenciler, bu tanımlamayı ailelerin evi, geçici kabul ettikleri kendi evleri ve gelecekte yaşamak istedikleri konut üzerine yapmışlardır. Sonuç olarak verdikleri konutun anlamı tanımlamaları dört farklı mekanı, konutu temsil etmektedir. Bunlar kişisel konut, kalıcı/geçici konut, sosyal konut ve fiziksel konuttur.

Tablo 2.2 Öğrencilerin Bakış Açısıyla Konutun Bileşenleri (Kenyon, 1999)

Kişisel Konut	Konut, anlamlıdır.
	Konut, bağımsızlık ve özgürlük hissidir.
	Konut, kişiselleştirilmiş mekandır.
	Konut, sahiplik hissidir.
	Konut, hatıralardır.
Kalıcı/Geçici Konut	Konut, sabit ve kalıcıdır.
	Konut, sürekli ve alışıldır.
Sosyal Konut	Konut, önemli kişilerden oluşmaktadır.
	Konut, destekleyen bir atmosferdir.
	Konut, sıcak komşuluklardır.
Fiziksel Konut	Konut, anlamlı bir sahiptir.
	Konut, konforlu bir çevredir.
	Konut, tek hanehalkından oluşur.
	Konut, güvenli bir barınaktır.

Konutun anlamı sorulan öğrenciler konutu tanımlarken yaşam döngüsüyle ilişkilendirmektedirler ve cevaplardan birisi de konut; “ev almak, evlenmek, çocuk sahibi olmak, sabit bir iş sahibi olmak, borç ve faturaları ödemek, diğer insanlar için de sorumlu olmak” şeklinde tarif edilmektedir (Kenyon, 1999). Bu çalışma sonucunda da ortaya çıkan, hayal gücünün, beklentilerin ve ideallerin konutun anlamı ve deneyimler üzerindeki etkisi ve ona göre şekillenışı olmuştur.

Konutun anlamı üzerine yapılan tüm araştırmaların sonucu olarak insanların ideal konut kavramları, tamamıyla sosyal etkenler çerçevesinde gelişmektedir. Toplum, yaşam boyunca konutla ilgili deneyimlerimizi ve konut imajını şekillendirmektedir.

İdeal konut imajını geliştirmede kapitalin önemi büyüktür. Satış amacıyla aile yaşamını ön plana çıkararak ideal konutu sergilemek, sadece konut değil, aynı zamanda ideal bir yaşamın da önerisidir.

3. KONUTUN DEĞİŞEN EYLEM KALIPLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Konutlar oldukça zengin bir çeşitliliğe sahiptir; ayrıık evler olabilir, ikiz veya sıra evler olabilirler, tek kattan oluşabilir ya da çok katlı bir apartman olabilir. Araziye yayılmış olabilir ya da kümelenmiş bir şekilde konumlandırılmıştır. Mimarlık genellikle konutlar ve konut inşasıyla ilişkilendirilir, çünkü mimarlık öncelikle bir barınak yapma aktivitesidir ve konut da insanın ilk barınağıdır.

Toplumdan topluma “konut” kavramına olan yaklaşım farklılık gösterdiği için, sonuçta ortaya çıkan “konut tipleri” de birbirinden farklı olmaktadır. Bunun altında kültürel değerlerden, ekonomik etkenlere ve kanunlara kadar birçok neden yatmaktadır. Ayrıık konutlardaki ailelerin konuttan memnuniyetlerinin daha fazla olduğunu savunan Çağdaş ve Ergenoğlu (2003), bunun nedenleri olarak odaları, mahremiyeti ve çevresini göstermektedir. Aynı zamanda çok amaçlı kullanılan odalarda memnuniyetsizliğin arttığını vurgulamaktadır.

Konut tipleri, yapım şekli, kişi başına düşen oda sayısı, farklı kullanımlara olanak sağlayan mekanlar, kullanıcının memnuniyetini de artırmaktadır. Çocuksuz ailelerin çocuklu ailelere göre konuttan daha memnun olmaları da konut tipi ve kullanım alanıyla ilişkisini etkiler.

Kentsel alanlarda temel barınma işlevinin oluşturduğu konut alanlarında yaşayanlar, günümüze dek kendi bulundukları toplumun yaşam düzeylerine, toplumsal değerlerine, aile yapılarına, gelenek ve göreneklerine özetle toplumsal-ekonomik-kültürel yapılarına bağımlı olarak değişik konut tipleri ve konut yaşam çevreleri ortaya koymuşlardır. Bu konut tipleri ya da konut yaşam çevrelerinin oluşturduğu konut alanları yine toplumun bu özelliklerine göre değişik yoğunluk kalıplarını belirlemektedir.

İngiltere’de yapılan bir araştırmaya göre konut tiplerine bağlı yoğunluk değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.1 Konut Tipi – Yoğunluk İlişkisi (Özdeş, 1963)

Konut tipi	Yoğunluk Oda / Hektar
Ayrık Evler	50-75
İkiz Evler	75-125
2 Katlı Sıra evler	125-200
3 Katlı Sıra evler	200-280
3-4 Katlı Ferah Bloklar	250-300
4-7 Katlı Ferah Bloklar	300-400
4-7 Katlı Sıkışık Bloklar	400
10 Katlı Sıkışık Bloklar	500-600

Yerel Yönetim ve Konut Bakanlığı tarafından yapılan bu araştırmadaki konut tiplerine bağlı oda yoğunluğunun anlam kazanabilmesi için bu tabloya koştur odada yaşayacak olan ortalama insan sayısı, konut tiplerinin oda sayılarını ve büyüklüklerini belirleyecek olan konutun mekan programı, kişi başına düşen döşeme alanı, konut tipinin yer alacağı parselin eni-boyu ve büyüklüğü, önündeki yol genişliği diğer donatı alanları vb. gibi ayrıntının da bilinmesi gereklidir.

Tablo 3.1’de verilen değerlerdeki düşüşe göre, toplumların kendine özgü yapılarının oluşturdukları ya da kullandıkları konut tipleri ve konut yaşam çevreleri farklı olabilmektedir.

Kentbilim, planlama yazınında konut tipleri-yoğunluk ilişkisinde tartışılan konulardan biri de az katlı konut tipleri ile çok katlıların oluşturduğu değerlere yakın yoğunlukların elde edilip edilmeyeceğidir. Özellikle çok katlı yapılanmayı savunanlar, az katlı yapıların yaygın kullanmayı getireceğini, bunun ise alt yapı servis, vb. maliyetleri arttıracak ve inşaat maliyetlerinin de az katlılara oranla daha düşük düzeyde kalacağını ileri sürmektedir.

Konutun planlanarak tasarlanmasının özellikle 19.yy.ın ikinci yarısında önem kazandığını ve geliştiğini vurgulayan Alsaç (1997), 1858 yılında Almanya’da yapılan bir konut tasarım yarışmasına büyük mimarlık bürolarının katılmayı reddettiklerini belgelere dayanarak belirtmektedir.

Konutun sadece baş sokacak bir barınak olduğu devirler artık geride kalmıştır. Sayıları gittikçe artan bir insan grubu, sahip oldukları konutun, temel ihtiyaçlardan daha fazlasını karşılamasını istemektedir. Konut, övünülebilecek ve hayatlarının doluluğunu ifade edebilecek bir özellikte olmalıdır. Bu sebeplerden dolayı, konut tasarlarırken, konut standartlarında yapılacak gelişmeleri izleyerek, içinde yaşayacak ailelerin şimdiki ve gelecekte oluşabilecek ihtiyaçlarını tatmin etmeye çalışılmalıdır. Bundan başka mekân standartlarının tayini, alışlagelmiş bir konut tertibini, yani her odanın söylendiğı tarzda kullanılacağını kabul etmek olur. Bu hem ilk tasarımın, hem de konutun, daha sonraki değışen kullanım açısından esnekliğini etkiler.

Bir odanın dizaynında tutulacak en doğru yol, önce hangi eylemlerin orada yer aldığını belirlemek, iyi bir planlama gerçekleştirmek, sonra bu eylemler için gereken mobilya ve donatımları tâyin etmek ve daha sonra yön, görünüş ve hacimlerin birbirleri ile olan bağıntıları gibi önemli faktörleri de göz önüne alarak, bu ihtiyaçlara göre dizayn yapmaktır.

Bir odanın kullanışlılığı, bütün başka faktörler kadar biçiminin, kapı ve pencere yerlerinin, mobilyaların yerleşmesine uygun olup olmamasına da bağlıdır. Bir odanın, içinde yaşanması mümkün ve hoş bir yer olmasını sağlamak için, aynı zamanda odanın rahat ve kolay bir şekilde kullanılabilmesi için yeterli boş mekânın da bırakılması lâzımdır. Bir hacimde hangi eylemin yer alacağını belirlenmesi kullanacak kimselerin yaşam tarzlarına, ısıtma metoduna ve başka ne gibi hacimlerin bulunduğuna bağlıdır.

Konut yaşam biçimlerine etki eden faktörler; aile tipleri, aile strüktürü, yoğunluk, kültür grupları, gelir dilimleri, aile bireylerinin yaş ve cinsiyetleri ile onların hayat biçimleridir. Bu faktörlerin herhangi birindeki değışiklik konut yaşam biçimini değıştirebilecektir. Örneğin aile strüktürü içindeki değışiklikler arasında kadının çalışması, yaşlı kimselerin problemleri, yaşlı ebeveynlerin nüve aile ile birlikte yaşamaları, çocuğun eğitimi yer alır. Konut, bir yandan kullanıcılarının minimum ihtiyaçlarını sağlık, estetik ve mahremiyet yönünden sağlayabilmeli; diğer yandan da yaşam biçimindeki değışmelere ayak uydurabilmelidir.

Ailedeki önemli konuları Dülgeroğlu Y. (1995); çocukların bakımı, sosyalleşmesi, eğitimi, üyelerin psikolojik gereksinimlerinin karşılanması şeklinde sıralamaktadır.

Sosyolog ve psikologlara göre toplumda ve ailedeki sosyal değışmeler şöyle ifade edilebilmektedir; ataerkil (erkeğin kadına, yaşlının gence üstün olduğı) aile tipinden

çekirdek aile tipine geçiş olmuştur. Bunda demokratik statü, akrabalık ilişkileri geçerlidir ve yeteneklere göre kişiselliğin kazanıldığı endüstrileşmiş toplumlarda rastlanmaktadır.

Şekil 3.1 Ailedeki Sosyal Değişimi Eleştiren Bir Karikatür (www.phu-tho.com)

Kandiyoti (1984), toplumsal değişmelerin demografik göstergelerini şöyle sıralamaktadır; düşen evlenme ve tekrar evlenme oranları, artan boşanma oranları, düşen doğurganlık, artan evlilik dışı beraberlik biçimleri. Kandiyoti, aileye alternatif konut kullanım biçimlerini; evlenmeden birlikte yaşayan iki cinsiyetli çiftler/eşcinsel çiftler, birlikte oturmada sürdürülen orta ve uzun vadeli ilişkiler, tek ebeveynli aileler, işlerinden ötürü ayrı oturan evliler ve gönüllü bekarlık gibi olgular olarak sınıflandırır.

Toplumsal değişime paralel, ayrıca kadın reisli aileler de oluşmaya başlamıştır. Çocuğun ekonomik değerinin ortadan kalkmaya başladığı, buna karşılık eğitsel değerinin yükseldiği; doğurganlıkta önemli azalmalar (geç evlenme, eğitim, vb.) olduğu gözlemlenmiştir.

Toffler (1980), otel, lokanta, çamaşırhane, temizlikçi, hazır giyim, terzi, berber, hastane, bakımevleri vb. hizmetlerin yalnız emeğin değil, bireyin kendisinin de aileden kopmasına yardım ettiğini ileri sürmektedir.

İki zıt durum söz konusudur. Bunlardan bir tanesi özellikle eşlerin çalışmasıyla aile içi iletişiminin azalmasıdır. Erkek boş zamanlarını tek başına dışarıda değerlendirme yoluna gitmiştir. Ailenin ilişki ağlarını akrabalar ve iş arkadaşları, öncelik sırasıyla oluşturmuştur. Geçmişte evde yer alan bazı işlevler, evin dışına kaçmıştır. Bireyi eve bağlayan faktörler azalmıştır.

Bir diğer durum ise; bazı değişikliklerin, aileyi eve bağlayan bir rol oynamasıdır. Kadının boş zamanının artması, televizyon ve ev sinema sistemlerinin yer alması, teknolojinin gelişmesine bağlı olarak karşıt cinsler arası iletişimin artması, gelire

paralel olarak aile içi törenlerin, kutlamaların artması, ailenin konut içinde birlikte zaman geçirmelerine etken durumlardır.

Konutun, bir yapı birimi olarak, nesneye özgü bir süreci vardır. Fiziksel bir ürün olarak konutun varlık süreci ya da ömrü nesnel-fiziksel şartlara ya da değişen barınma modelleri yüzünden kullanım ömrünü tamamlaması gibi koşullara bağlı olmaktadır. Fiziksel ömrü, gelenek veya bakım gibi unsurlarla uzun tutulabilmiş konutlar, barınma nosyonları değişse de belirli fiziksel ve teknolojik adaptasyonlarla kullanımlarını sürdürmekte ya da başka işlevlere dönüştürülmüş olarak çevrelerine birer kültür ürünü olarak sergilenmektedirler.

Konutun nesnel niteliği, onun bir mülk, alınıp satılır bir meta veya maddi güvence olarak değerlendirilmesiyle daha da vurgulu hale gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, konutun fiziksel ömrünün yanı sıra bir de ekonomik ömründen söz edilebilir. Konutun zaman ile olan ilişkisi bir fiziksel nesnenin ya da eserinkine benzerlik kurmakta, doğrusal bir süreç içinde; ömrünü sürdürmekte ve noktalamaktadır.

Batı Avrupa'daki göçmenler ve konutları arasında araştırmalarını sürdüren Özüekren ve Van Kempen (1996), hane halklarının ve bireylerin tercihlerini "ekonomik tercihler" ve "konut tercihleri" adı altında iki alt gruba ayırırlar.

- *Ekonomik tercihler*; esas amacın para biriktirmek ve iş kurmak olmasından dolayı pahalı konutlara olan ilginin az olmasını açıklar. Bu durumda konut ikincil önem taşımakta ve yatırım aracı olarak görülmemektedir.
- *Konut tercihleri*; farklı grupların, tercih edilen konut türleri konusunda farklı düşünceleri olduğunu göstermektedir. Gençler ile yaşlılar, kadınlar ile erkekler, büyük ve küçük hane halkları, azınlık etnik gruplar ile yerel insanlar, dar ve yüksek gelirli vb. gruplar arasında farklılıklar olabilir.

Göçmenlerin bu tercihlerini biçimlendiren bir takım etkenler vardır. Bunlardan en önemlisi, yaşam devresidir. Yaşam devrelerinin oluşumu, yaş ile çakışan bir özellik taşır. Genç insanın sürekli bir ilişki içine girmesi, ailenin oluşması, çocukların doğması, ailenin tekrar küçülmesi, çocukların belli nedenlerden dolayı evi terk etmesi, çiftin birinin ölmesi gibi faktörler hane halkının büyüklüğünü, yaşamak istediği yer ve konuta ilişkin isteklerini, taşınma eğilimini ve konut tipi tercihlerini etkiler. Hane halkı, iki kişilik aileden, bir veya birkaç çocuklu ebeveynlere doğru

büyürken, küçülme döneminde tek bireye kadar azalır, veya daha farklı bir doğrultuya yönelir.

Bu tercihlerin biçimlenmesinde yaşam devresinden başka diğer etkenler; daha önceki konut, kariyeri, konut pazarında kalış süresi, cinsiyet, memlekete geri dönüş hayali ve konut sunumudur. Konut; doğrusal zamanın tanımı çerçevesinde, değişken ve akışkan bir eylemler zinciridir. Bu anlamda, geçmiş-bugün-gelecek arasında bir süreklilik kurarak insanların 'yer'lerine bağlanmasına neden olur. Zamanın bir diğer niteliği olan döngüsel doğası da evdeki tekrar eden eylemler ve anlamların varlığı ile deneyimlenir.

Mimar, herhangi bir tasarım problemiyle karşılaştığında öncelikle o problemi iyi tanımlayabilmeli, daha sonra da etraflıca düşünüp geçmiş, şimdi ve gelecekle bağlantısını iyi kurabilmelidir, çünkü çevreye karşı çok büyük sorumluluk taşır.

3.1 Değişen Kullanıcı Gereksinimleri ve Bunların Tasarıma Yansıması

Konutu kullanan hakkında düşünme ve bununla birlikte hane halkı bireylerinin analizi, bir bütün olarak diğer bir yapılanmanın meydana gelmesini ve ev halkının etkinlikler karşısında nasıl karar vermeye başladıkları hakkında düşünmeyi gerektirir.

Konut hareketliliği, beraberinde nesneler hakkında yüksek derecede düşüncelere sahip olmayı ve bulunmaya çalışılan uzun dönemli hedefleri getiren konutun genel gelişimi açısından düşünülür. Örneğin Abramsson, Borgegard ve Fransson (2000), konutun genel gelişimi kavramının beraberinde çoğunlukla normatif genel hedefler olan konut standartları ve kalitesinde gelişmeyi getirdiğini ileri sürer. Bu görüş, ev halkının bir dizi aşamadan –evlilik, çocuk, yaşlanınca evin boşalması– geçtiğini ve bunlara karşılık gelen konut ihtiyaçlarını gören Rossi'nin çalışmasından (1956) doğan “yaşam döngüsü” modeliyle doğrulandı. Model, konut kaynakları için gelecekteki talebi tahmin etmeye çalışan planlamacı ve politikacıların tarafını tuttu. Ancak aynı zamanda engelleyici model, şartlı düşünme ve konut kaynaklarının temini olarak işlev gördü ve ev sahipliği arzusunun “normalleştirilmesine” yardımcı oldu (Gurney, 1999). Model, şehirdekilerin gerçek deneyimiyle karşılaştırıldığında, hareketlilik daha karmaşık bir sorun olarak görülür. Aile değişiklikleri, ekonomik fırsatlar ve iş piyasasındaki durumların yanı sıra tat, arzu ve amaçlardan da etkilenir.

Ayrıca eşlerden birinin kaybı, sağlık problemleri, işsizlik, vs gibi hayatta beklenmedik ve umulmadık olaylar konut uyarlama ihtiyacını da doğurur.

Bunlardan başka, az çocuk, evliliklerin daha istikrarsız oluşu, eş olmanın diğer şekilleri, yaşamın sonunda artan bağımlılığın uzaması ile birlikte ev halkı oluşum profili de değişir. Geçen yüzyılın son yarısında birçok ülkede iş ve konut piyasa durumlarının önceden tahmin edilememesi de şehirde aile ve bireyin yaşam yönünü, hedeflerini ve kazanımlarını şekillendirir.

Mimari çevrenin temel amacı; insan organizmasının biyolojik ve biyolojik olmayan gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu ise, insan sistemleri ile mimari çevreyi dengeye getirmektir.

Konutu kullanan kişiler çok çeşitlidir ve bunların her biri konuttan, çevresinden, mobilyadan, ekipmandan ve strüktürden değişik taleplerde bulunurlar. Mimarın önemli bir fonksiyonu da bu kişilerin zevk ve ihtiyaçlarını keşfetmek ve konut mimarisine yansıtmaktır. Konutta yaşayan çeşitli yaş ve statüdeki bireylerin çelişkili olabilecek eylem ve taleplerini karşılamak üzere konut tasarımına dikkat edilmelidir ve doğru olana en yakın çözüm üretilmelidir (Yüksel, 1995).

Kullanıcı gereksinimleri; “kullanıcıların eylemlerinin etkin bir biçimde yerine getirilebilmesi için sağlanması gereken koşullardır” şeklinde tanımlanabilir (Atasoy, 1973). Gereksinme, bir zorunluluğu belirtir ve kullanıcı açısından konutta olması zorunlu koşulları ifade eder.

Kullanıcı gereksinimleri iki bölümde ele alınabilir (Buğday, 1991) (Ünügür, 1989).

1. Fiziksel Kullanıcı Gereksinimleri

- Mekansal kullanıcı gereksinimleri
- Isısal gereksinimler
- Görsel gereksinimler
- Sağlık gereksinimleri
- İşitsel gereksinimler
- Emniyet gereksinimleri

2. Psiko-sosyal Gereksinimler

- Mahremiyete ilişkin gereksinimler

- Davranışsal gereksinimler
- Estetik gereksinimleri

Fiziksel kullanıcı gereksinimleri daha çok mekana yönelik barınma ve konfor koşullarını minimum koşullarda sağlayabilen durumları belirtir. Psiko-sosyal gereksinimler ise, bir eylemin herhangi bir rahatsızlık duyulmadan yerine getirilebilmesi için gereken çevre koşullarıdır.

Ev içi yaşamı, kullanıcı kavram ve değerlerinin değişmesi ile hemen değişmez ve fiziksel yapısına hemen yansımaz. Evdeki yaşam, eskiye yakın bir düzende bir süre daha devam eder. Konut, bireylerin mahremiyet, ailenin de sosyalleşme gereksinimlerine mekânsal çözüm getirebilmelidir. Bu iki uç gereksinim arasında birçok konut içi işlevi yer alır. Konut tasarımı, yemek yemek, uyumak, sevmek, oynamak, mahremiyeti sağlamak, sosyalleşmek ve çocuk yetiştirmek için yapılır. Tasarımın bu aktiviteleri nasıl etkilediği konusu tasarımcıya, müşteriye ve kullanıcıya bilgi vermesi açısından önem taşır.

Eskiye nazaran konut planlarında değişiklikler olmuştur. Odaların artık daha geniş pencereleri mevcuttur, tabi bu konstrüksiyon malzemesine bağlı olarak da gelişimini sürdürmüştür. Mutfak ve banyo eskiden girişe ve birbirine çok yakın planlanırdı ancak şimdi banyo özellikle yatak odasına yakın yerde tasarlanıyor ve daha özele giriyor (Alsaç, 1997).

Mahremiyetten kaynaklanan bir çözümle, yatak odalarının konut birimlerinden uzaklaşması, uzun ve kullanışsız koridorların ortaya çıkmasına neden olmuştur ve özellikle çalışmayan ev hanımları bu koridoru banyo ve mutfak arasında sürekli zorlanarak kullanmaktadır. Zaten mutfağın ayrı bir yerde, kapalı duvarlar içinde olması çalışan hanımları ve çocuklarını zor durumda bırakmaktadır. Tüm gün çocuğunu görmeyen anne yine çocuğuna uzak kalmaktadır. Bütün bunlar bir fiziksel yapı olan, insanın yaşamına dair temel fiziksel, sosyal ve psikolojik işlemleri içeren konutun, aile ile süreç içindeki ilişkisidir.

Gür (2000), Doğu Karadeniz Bölgesi'nde gerçekleştirdiği KSD (Kullanım Sonrası Değerlendirme) çalışmasında, bir nomenklatürden (bilimsel adlandırmadan) seçerek belirlediği 48 adet etkinlik türü kullanmıştır. Kentlileşmeyle birlikte etkinlik türlerinde artma olduğunu; bir takım etkinliklerin bölgedeki Türk ailelerinde çok ender gerçekleştiğini ve etkinliklerin nasıl belli mekânlarla bütünleştiğini saptamıştır. Bu etkinlikleri aşağıdaki biçimde gruplayıp, kodlamıştır;

- a) Zorunlu biyolojik etkinlikler ve soy sürdürmeye yönelik etkinlikler,

- b) Beslenmeye yönelik etkinlikler; yiyecek hazırlama, pişirme, yemek yeme, aperiatif alma-atıştırma, bulaşık yıkama,
- c) Dinlenceye yönelik etkinlikler; uyuma, şekerleme yapma, oturma-uzanma,
- d) Sağlık ve bakımla ilgili etkinlikler; kişisel bakım-hijyen, giyinme ve soyunma, bebek ve çocukların bakım ve beslenmeleri, genel sağlık denetimleri, hasta bakımı,
- e) Eğitsel ve entelektüel etkinlikler; ev ödevleri yapma-derslere hazırlanma, meslekle ilgili ön hazırlıklar yapma, bilimsel yayınlar okuma, özel kurslar, düşünme-planlama- "tefekür",
- f) Aile arasında eğlenceye yönelik etkinlikler; yetişkin oyun ve eğlenceleri, çocukların ev oyunları oynaması çocukların sokak oyunlarının uzantıları, müzik dinleme/enstrüman çalma, sohbet etme, müzik dinleme ya da dinleti, gazete-dergi okuma, el işleri yapma (kadın-erkek), televizyon-video izleme.
- g) Sosyal etkinlikler; dostları yemeğe, çaya davet, yatılı konuk ağırlama, diğer kolektif sosyal etkinlikler (düğün, nisan, parti, cenaze vb.),
- h) Dinsel etkinlikler; bireysel dinsel etkinlik, kolektif dinsel etkinlik (iftar, mevlit vb.),
- ı) Hobiler ve diğer yan uğraşlar; dernek vb. çalışmalarıyla ilgili eylemler, mesleki ve gelir getiren işler, sanatsal etkinlikler, sportif etkinlikler, evcil hayvanlarla ilgili uğraşlar vb.,
- j) Onarım ve bakım; genel onarım ve bakımlar, giysi onarımı, çamaşır ve ütü, bahçe ve çiçek bakımı,
- k) Depolama; erzak depolama, su ve yakıt depolama, giysi depolama, oyuncak depolama, temizlik ve bahçe malzemelerinin depolanması.

Konuta yansıyan değişimlere bakıldığında; tarih boyunca diğer bina tiplerine göre tasarlama ve yapım yönünden daha basit kalan konutta bugün bir karmaşıklık görölür. Konutlar, gittikçe daha büyük bir oranda pazarlanan mal hatta hizmet haline gelmektedir. Tasarlama eyleminde işbölümü formel tasarlamayı gerektirirken ve kamu kuruluşlarının koyduğu kurallar, yapı özelliklerini gittikçe daha fazla sınırlarken; kullanıcılar da artık kişi olarak değil grup karakteristikleri ile tanımlanmaktadır.

Tasarım, entelektüel bir süreçtir. İlk faaliyetinin çoğunluğu refleksle yönlendirilse de, bu süreci anlamlandırmak için, onun çevresinde bir mantıklı düşünce matriksine ihtiyaç duyarız. Tasarıma, 20 yy'ın kapanış yılları süresince bir şeyler oldu. Yapmamız gereken şeyler yerine, yapabildiğimiz şeyleri yapmaya başladık. Milenyum eşiğini, arkamızda çözülmemiş günlük sorunların yer aldığı bir liste bırakarak adımladık, buna rağmen şeyleri yerli yerine koymak üzere umut ve korkuyla, ileri teknolojiye doğru bakıyoruz (Seymour, 2001).

Aile anlayışının değişmesi, toplumsal ve yersel hareketlilik gibi faktörlere bağlı olarak hane halkı büyüklüklerinin küçülme eğilimine paralel olarak konut programlarının da küçüldüğü, konaktan büyük eve, büyük evden de küçük eve geçildiği gözlemlenmektedir.

Çeşitli mimar, şehirci ve dekoratörlerin, geleceğin konutu hakkında tahminlerine bakıldığında, kavramsal açıdan konutun sadece bir "barınak" olarak değil de kullanıcısının "katılma" aracı olarak anlamlandırıldığı görülmektedir. Bu durumda konut, sürekli bozulan ve yapılan bir mimari olmaktadır. Gelecekte konutun ne olması gerektiğini bugünden başlayarak düşünmek çok önemlidir.

Temelde, onu mimari bir problem olarak değil de sosyal bir problem olarak görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Geleceğin konut tasarımı ile ilgili olarak geliştirilen fikirleri sınıflayarak özetlemek gerekirse, bazılarının toplumsal özelliklerden, diğerlerinin ev kavramından yola çıktıkları görülür. Olması istenen toplum özelliklerinden yola çıkanlar, konutun şimdikinden daha yaratıcı, daha bilgili, daha çok sorgulayan ve daha duyarlı bir toplum için tasarlanması gerektiğini savunurlar. Bu gereksinimleri karşılayacak konutun ise daha disiplinli ve estetik değeri yüksek, insancılık bakımından daha zengin olma zorunluluğu dile getirilmektedir. Bu görüşte olanlar, fiziksel çevreye ve kültürel çevreye saygıyı önemserler.

Ayrıca toplumda yaşlıların ve fakirlerin sosyal kaynaşmalarının zengin bir çeşitlilik yaratacağını düşünerek (R. Venturi bunlardan biridir.), bu zenginliği, çeşitli gelir ve yaş grupları konutlarını birbirinin içine dağıtarak sağlamayı strateji olarak belirlerler.

Ev kavramından yola çıkan kuramcılar genellikle, gerek özel ve gerekse kamu sektörünün gelecekte üreteceği konutların daha samimi, daha fazla mahremiyeti olan, daha sıcak bir yuva niteliğini taşıması gerektiğini ileri sürmektedirler. Onlara göre konut tasarımcıları, gelecekte konutta yaşayacak olanları düşünerek ev yerine "yuva" kavramını geliştirmelidirler. Evi yuvaya dönüştüren özelliklerin başında, içinde oturanların karakterini yansıtması olduğu göz önünde bulundurulursa kullanıcı

katılımının rolünün önemi yadsınamaz. Kiracı konutlarının anonimliğine karşılık sahiplerin oturduğu konutların özgünlüğü bundan kaynaklanmaktadır.

Konutlar bir ülkenin en önemli değerleri arasındadır, bunların, ihtiyaçları karşılayabilecek ve yıllar geçtikçe değerden düşmeyecek şekilde inşa edilmeleri gerekir. Geleceğin konutu hakkında düşünenlerin birleştiği tek nokta; konutun, daha çok esnek ve daha az geleneksel olacağıdır. Bu bağlamda istenilen yere uygulanabilecek ve iç mekanına da kullanıcısının karar vereceği konutlar üzerine yoğunlaşmıştır. Gelecekteki konut kullanıcılarının ise daha kalabalık olacağını düşünenler, konutlarda da daha sağır duvarların ve küçük pencerelerin olacağını hatta gökyüzüne dönük mekanların olacağını varsaymaktadırlar. Bu da konut iç mekanlarının daha çok küçük özel odalardan ve daha büyük sosyal amaçlı salonlardan oluşacağını göstermektedir.

Townsend (2000), kadınların geleceğe, konuta, mahalleye bakışını araştıran bir çalışmada, evin gelecekteki kullanımına kadınların bakışıyla mimarların, tasarım ve planlama uzmanlarının bakışını karşılaştırdı. Katılımcıların tümü konutun daha çok işlev içereceğini düşündü. Uzmanlara göre, geleceğin evi;

- Ev temelli iş için ofis olacak
- Kısa süreli yatışlarda hastane yerine kullanılabilir
- Öğrenme merkezi olacak ve sınıfın yerini alacak
- Sanal alışveriş merkezi olacak
- Sanal topluluk merkezi olacak
- Teknoloji ve ev temelli eğlence için toplanma yeri olacak.

Bu çalışmada değinilmeyen fakat birçok toplumda gerçekleşen bir işlevi hapisane nüfusunu azaltmanın bir yolu olarak elektronik etiketleme yoluyla “ev”de gözaltında tutmadır. Bu insanları tekrar ev ortamına kaydırma, ev içi dinamiklerini ve devam etmekte olan sosyal ilişkileri etkileyebilir.

Uzmanlara göre teknoloji ve akıllı evler düşüncesinin vurgusu güçlüdür. Geleceğin evi, kendi web sayfasına ve bilgisayar kontrollü alana sahiptir. Işıkları açma, güvenlik kameralarını çevrede gezindirme, cihazları açıp kapama, klimanın ısıtma ve soğutma düzeylerini ayarlama gibi işlerin tümü uzak bir yerden bilgisayar sistemleriyle yapılabilir.

Akıllı evlerde bulunan bazı özellikler; ışık sensörü ile güneşin batışını algılayarak perdeleri kapama ve isteğe göre bahçenin ışıklarını, kapı girişinin ışığını, evdeki ışıkları açma, alarmın harekete geçirilmesinden sonra hareket sensörü ile ortamdaki hareketi algılayarak isteğe göre alarmı tetikleme, güvenlik ışıklarını yakma, garaj kapısının açıldığını algılayarak eve geçişi aydınlatma, uzun seyahatlerde panjur ve pencereleri açarak evi güneşlendirme veya havalandırma, bahçe sulama sistemini çalıştırma ve duman sensörü ile yangını algılayıp alarmı çalıştırma şeklinde sıralanabilir.

Ayrıca buzdolabı üreticileri şimdi kullanıcıya buzdolabının içinde ne olduğundan içindekiler tükendikçe online olarak ısmarlamaya kadar değişiklik gösteren mönü seçenekleri sunan “akıllı buzdolabı”nı da geliştirdiler.

Teknoloji, bireye yaşam ve etkinliklerin daha fazla kontrolünü sundukça daha fazla satılmaktadır. Ancak bu, teknolojiye daha çok bağımlılığa yol açan neden, teknolojiye erişebilenlerle teknolojiye erişemeyenler arasında bir bölünme meydana getirmenin yanında komşular ve hatta hanehalkı arasındaki etkileşimi azaltabilir.

3.2 Toplu Konutlarda Kullanıcı Memnuniyeti

Mimarların birincil önceliği, müşterilerin ihtiyaçlarıdır. Ancak geniş bir kullanıcı yelpazesi ele alındığında, bu ihtiyaçlar birçok zaman bir hastalık, belirsiz bir savaş veya anlaşılması güç bir soruna dönüşmektedir.

Kullanıcı memnuniyeti sadece konut kullanıcısı için değil toplum için de büyük önem taşımaktadır. Bunun en büyük nedeni; konutun, kullanıcısının fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerindeki etkisidir. Bu etkinin de toplum yapısı ve gelecekteki toplum için kullanıcı memnuniyeti üzerinde oynadığı roldür.

Kullanıcı memnuniyetini etkileyen parametrelerin literatürde daha küçük ve ayrıık şekilde listelendiğini belirten Çağdaş ve Ergenoğlu (2003), bu parametreleri şu şekilde sınıflandırır:

1. Demografik yapıya ilişkili parametreler

Aile tipi (çocuklu/çocuksuz/kalabalık), sosyo-ekonomik yapısı/sosyal statüsü, mesleği, önceki çevresi, cinsiyeti, yaşı, eğitimi, geliri ve konutta kalma periyotları.

2. Çevreyle ilişkili parametreler

Fiziksel konfor (yoğunluk, trafik, açık alan kullanımı, iklim, gürültü seviyesi), estetik özellikler, topografya, manzara, ulaşılabilirlik, hizmet alabilirlik, yönetim, değerdeki artışı, emniyet seviyesi, rekreasyon alanları, gelişim ölçeği, otopark alanı, yeşil alan.

3. Binayla ilişkili parametreler

Bina yönetimi (bakım, kurallar, düzen, kullanıcı isteklerine verilen önem), yerleşim, kira değeri, fiziksel konfor.

4. Konut ve konuttaki mekan ile ilişkili parametreler

Mekanın kalitesi (esneklik, detaylar, teknoloji, konstrüksiyon, malzeme, iç ve dış yapı kalitesi), fiziksel bağlamda mahremiyet, ısınma, izolasyon, genişlik, havalandırma ve ısınma koşulları, mekansal organizasyon, mekan büyüklükleri, fonksiyon ilişkileri, oturma odası, mutfak, giriş ve yatak odalarının mekansal hiyerarşisi.

5. İnsan gereksinimleri ile ilişkili parametreler

Uygunluk, özürü olma , güvenlik, özgürlük, estetik, anlam, değer, sosyal ilişkilere elverişlilik.

Toplu konut alanındaki ilk girişimler, Türkiye’de, 19 yüzyılda, Abdülaziz’in mimar Sarkis Balyan’a Beşiktaş’ta bulunan Akaretler sıraevlerini yaptırmasıyla başlar. Benzerleri, Anglo-Sakson ülkelerinde de bulunan bu sıraevler 138 birimden oluşmaktadır. Türkiye’de ilk gerçek toplu konut uygulaması 20. yüzyılın başında gerçekleştirilmiştir. Mimar Kemalettin Bey, 1918 Fatih yangınında evlerini yitiren ailelerin yerleşmesi için 1919-1922 yılları arasında Laleli semtinde Harikzedegan Evleri’ni yapmıştır (Şener, 2000). Günümüze kadar kendini geliştirerek devam eden bu uygulamayla kitlesel barınma sorununa çözüm getirilmeye çalışılmaktadır.

Konut sorununun, nicelik yönünden çözümlendiği ülkelerde bile nitelik sorunu çözümlenememiştir. Tüm sistemlerde gözden kaçırılan nokta, kullanıcı katılımıdır. Birçok aileyi barındırmayı amaçlayan büyük konut projelerine olan ihtiyaç, istenilen memnuniyeti beraberinde getirmemiştir. Değişen gereksinimler ve olanaklara

yeterince cevap veremeyen bu toplu konutlar, gelişimin, tasarıma yansıtılmamasından kaynaklanmaktadır.

İlk tepkiler 1960'larda ortaya çıkmıştır. Bu tepkilerin ortak noktalarından biri, özellikle kullanıcı ile mimar arasındaki ilişkinin kopmasına yol açan ve konutu bir tüketim malı haline getiren kitlesel konut üretimidir. Kitlesel yoldan üretilen konut ve çevresinin monotonluğu ve öznel gereksinmelere cevap verememesinin kullanıcılar arasında hoşnutsuzluğa ve yabancılaşmaya neden olduğu gözlenmektedir.

Toplu konut tasarımlarında ekonomik kaygıların ağır basması, ticaretin ön planda kalması, kullanıcıların gereksinme ve isteklerini ortaya koyabilecekleri tasarım ortamlarının hazır olmayışı ve çok sayıda insanı memnun etmenin pratik güçlüklerinden dolayı yenilikçi ve yaratıcı çözümler ortaya çıkamamaktadır. Zaten çoğu kez buna talep bile olamamaktadır.

Ancak, son zamanlarda özellikle Toplu Konut İdaresi'nin önderliğinde yürütülen araştırma-geliştirme projeleriyle toplu konutların daha çok ihtiyaçlara cevap vermesine, kullanıcılarda memnuniyetin artmasına çalışılmaktadır.

1968'li yıllardaki siyasi tartışmalarda halkın baskın bir biçimde gündeme gelmesi, kullanıcı kavramının mimari tasarım düşüncesinde ön plana çıkmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca, dar ve orta gelir grupları için yapılan kentsel barınakların yüksekliklerinin artması, monotonlaşması, niteliksizleşmesi ve kentsel donatılardan mahrum kalışı önlenememiştir.

"Kaosa karşı düzen" savıyla ileri sürülen ileri teknoloji ağırlıklı toplu konutun insan yaşamını düzenleme fikrinde direndikleri anlaşılmaktadır ki zaten toplu konutların kullanıcıdan en fazla tepki toplayan özelliği de bu olmuştur. Bugüne dek Pessac yerleşmesinden dolayı aldığı tüm olumsuz eleştirilere karşın Le Corbusier daha başarılıdır, çünkü önerisinin her türlü katkı ve karşı önermeye de açık olduğu görülmüştür. Pessac kullanıcıyı kilitlememiş, tersine kullanıcıya adeta bir olanak hazırlamıştır.

Tasarımcının görevi; herkes için doğru olan çözümü tanımlamak, uygulandığında da insanların kendilerini bu çözüme alıştırmalarını beklemektir. Günümüz konut mimarisinde tüm insan gereksinimlerini eşit kılan, sosyal ve kültürel farklılıkları ve psikolojik etkenleri göz ardı eden tekdüze konut yerleşimlerinin kullanıcı için tatminkar bir çevre oluşturmadığı bir gerçektir. Kendine özgü bir yer duygusu sağlayan, davetkar konut yerleşim alanlarının niteliksel koşullarını daha iyi anlamak

için fenomenolojik yaklaşımla deneysel araştırma metotları geliştirmek, daha geniş ereveselleri olan görüşler sağlamak olasıdır.

1960'lı yıllardan beri bilinmektedir ki, bir grup insan için doğru gibi görünen konut çözümleri diğer bir grup için uygun olmayabilmektedir. Bir konut veya konut grupları tasarımında kullanıcının kim ya da kimler olacağı, bu insanların yaşam tarzlarının nasıl olduğu, konut bölgelerinin planlanması ve tasarlanması son derece önem taşımaktadır. Konut tasarımının başarısı doğru yerde, doğru zamanda, doğru insan için doğru örgütlenme olması demektir (Gr, 2000).

Estonya'da, özellikle 1974'ten beri devam eden evresel Psikoloji Araştırma Birimleri sayesinde, yeni yerleşim yerlerinde, apartmanlarda ve toplu konutlarda yaşayan ailelerle ilgili araştırmalar sürmektedir (Nııt, 1993). Proje "Aile ve Apartman" olarak adlandırılmakta; kültürel farklılıklar, aile büyüklüğü, aile kompozisyonu, mekan ve servislerin kullanımı incelenmektedir. Farklı bölgelerden 20 şehirde, 4000'den fazla aile ile görüşülmüş; mekanların kullanımı, servis alanlarının mesafesi, konut içi faaliyetler ve sıklığı, servis alanlarını kullanım sıklığı, evde faaliyetlere katılan aile birey sayısı hakkında bilgiler elde edilmiştir. Bu kadar geniş çaplı bir araştırma sonucu ortaya, memnun olanların sadece 1/3 oranında olduğu çıkmıştır. Çünkü sosyal etkileşime önem verilmemekte, katılım sağlanmamakta, yapı endüstrisi konutlar üretmekte, ancak iyi komşuluk ilişkileri sağlamada yetersiz kalmaktadır.

Konut memnuniyetini etkileyen değişkenler; kullanıcı karakteristikleri, konut birimlerinin özellikleri, konut bloklarının yönetimi, çevresel ve yerleşimsel faktörler olarak belirtilebilir. Bu değişkenlere, binanın yapıım tipi, mekan kalitesi, komşuluk ilişkileri, masraflar ve sahiplik gibi etkenler de eklenebilir.

Pratikte, hangi plan tiplerinin daha memnun edici ve hangilerinin ihtiyaçları karşılamada başarısız olduğu tespit edilmelidir. Bu nedenle tasarım aşamasında, geleceğin konut planını belirlemede bütün bilgilerin elde edilmesi gerekmektedir. Günümüzün paradigmasında en doğru bilginin elde edilmesi de çözümü getirmeyebilir, bunun yanında o bilgiyi en iyi ve en doğru şekilde kullanmayı da bilmek gerekmektedir.

Tasarımdaki yetersizliklerden daima mimar sorumludur. Bundan dolayı çözüm de mimardadır; iyi bir tasarımdadır. İyi bir tasarımın işareti ise; tasarımın esnekliği ve müşterinin kişiselleştirebileceği soyut bir mekanın uyarlanabilirliğidir. Aslında bu da

kullanıcının kendini uyarladığı değil, mekanın kendini kullanıcıya uyarladığı bir tasarımla gerçekleşebilir.

Amaç, tek bina tasarımı olmadığından, gerek müşteri, gerekse kullanıcılar ile doğrudan iletişim sağlanamadığından, gereksinmelerin bir ortalamaya indirgenmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle kuramsal olarak sonsuz sayıda varolduğu öngörülen çeşitliliğin, sonlu sayıda çeşitliliğe indirgenmesi gerekmektedir.

Bunu sağlamaya yönelik çözüm yollarından birisi; konutlarda esneklik ve değişebilirliğin sağlanabilmesidir. Böylece, kullanıcı kendi konut çevresinin düzenlemesinde mümkün olduğu kadar fazla rol alır, konut çevresini gereksinmelerine uygun olarak düzenler ve gerektiğinde değiştirir.

3.3 Tercih Edilen Mekansal Özellikler ve Beklentiler

İnsan ve içinde bulunduğu yapısal çevre arasındaki temel ilişki holistik bir kapsam içinde düşünüldüğünde, "yaşam ve konut kalitesi", kullanıcının görsel tercihleri, dış mekan kullanımının toplumsal boyutu, yaşam biçimlerinin tatmin edici özellikleri, imaj, kimlik, kendine ait olma duygusu, sosyal statü ve sosyal etkileşim kavramlarını açıklar.

Bir evi değerlendirirken, onun içinde bulunduğu kentsel bağlamı da unutmamak gerekir. Yakın çevrede bulunan alışveriş olanakları, sosyal aktivitelerini gerçekleştirebileceği ortamların olması, dostlarıyla paylaşabilecekleri etkinliklerin yer alması, yeşil alanda yürüyüş yapabilmesi ve yerel çevrenin sağlayabileceği tüm olanaklar, insanların yaşamlarının bir parçasıdır ve bu yuva duygularını da pekiştirir.

Konut kalitesinin saptanmasında toplu taşıma olanakları ve bunların yürüme mesafesinde olması da çok önemlidir. Kentli olduğunu hissetmek ve kentle ilişki kurabilmek bunlara bağlıdır.

Aydınlı (1996), bir konut mekanında olması gereken tatmin düzeyini sırasıyla, konstrüksiyon ve malzemenin sağlamlığı, sürekliliği, konutun dış görünüşü ve orada yaşayan insanların beklentilerini sağlayan mekan özelliklerinin varoluşu ile ilişkilendirir.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de, konut konusunda kullanıcıların çok yoğun eleştirileri vardır. Bu eleştiriler, konut ya da apartman dairesi, toplu konut alanları,

yakın çevre veya kent, toplum ya da politika gibi, konut konusunun farklı düzeyleri ile ilgili koşullar üzerinde yoğunlaşabilmektedir.

Genellikle ilk eleştiri sadece fiziksel diye tanımlayabileceğimiz alan ve konu ile sınırlı kalmaktadır. Yeterince sorumluluk ve deneyimle tasarlanmamış konutlarda gündelik yaşam rutinleri aksar veya bunları gerçekleştirmek zorlaşır. Örneğin; evin içinde mutfak ve banyo kullanışlı biçimde planlanmamış olabilir. İç iklimin doğru düşünülmediği durumlarda oldukça ciddi sonuçlar doğurabilecek sağlık ve konfor problemleri ortaya çıkabilir.

İkinci olarak, kullanıcı eleştirileri psikolojik boyutta da olabilir. Örneğin; pencere kayıtlarının tekerlekli sandalyeye mahkum bir insanın göz hizasından geçmesi aynı şekilde, küçük bir çocuğun boy hizasına denk gelmesi özgürlük duygusunu kısıtlamak demektir.

Geleceğin konutları, büyük ölçüde bugün inşa edilmiş durumdadır ve ne yazık ki bu, gelecek nesillerin kendi yaşam çevrelerini oluşturmalarında yeterince etkin olmalarına izin vermemektedir. Bu nedenle, yeni inşaatların da değişikliklere olanak verecek biçimde tasarlanmaları çok önemlidir.

Zahle (1996), bugünün koşullarında geleceğe yönelik planlama yaparken göz önünde bulundurulması gereken noktaları 5 alt grupta toplamıştır:

1. Ekoloji ve Çevre
2. Bilgi ve Teknoloji
3. Herkes tarafından kullanılabilirlik
4. Seçenek olanağı
5. Esneklik

Hepimizin çok farklı ve değişken fiziksel, psikolojik, toplumsal gereksinimlerimiz olduğunu, bunların da yaşam boyu değişebileceğini düşünerek özellikle “seçenek olanağı” ve “esneklik” kavramlarının önemini unutmamalıyız.

Ankara’daki toplu konut bölgelerinde “insan, konut ve çevre” değişkenleriyle özetlenebilecek, sosyal, psikolojik ve mimari açıdan disiplinler arası bir anlayışla, psikolojik, sosyal, sosyo-ekonomik ve fiziki boyutların etkileşimini içeren bir sistem anlayışı ile ayrıntılı bir çalışma yapılmıştır (İmamoğlu,O. ve İmamoğlu, V., 1996).

Araştırma, kent içi-kent dışı 2×3 Sosyo-Ekonomik Düzey (SED) araştırma desenine uygun altı bölge olarak incelenen sekiz alt bölgede yürütülmüştür. Temel konular; hane halkının ve konutun genel özellikleri, görüşülen kişinin evi, fiziki çevresi, komşuları ve mahallesine ilişkin genel tutum ve yargıları olarak özetlenebilir.

Bu çalışmanın sonucu olarak elde edilen bulgularda, evde sürekli olarak yaşayan kişi sayısı; ortalama olarak 4 çıkmıştır. Aile tipi ve çocuk sayısı açısından; %92 çekirdek aile, ortalama çocuk sayısı 2.2'dir. Ailenin evde bulunma süresi ise ort. 4.3 yıldır. Bu da gösteriyor ki; ev, oldukça sık değiştirilmektedir, son 10 yılda ort. 2.2 ev değiştirmişlerdir.

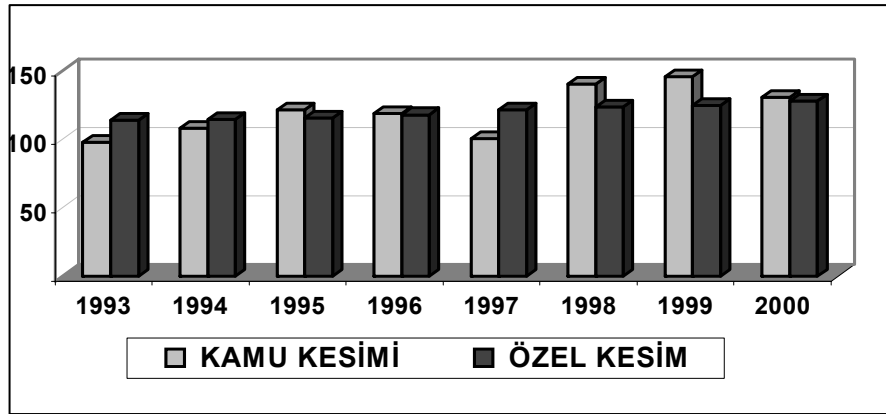
Görüşülen kişinin evi ile ilgili algı ve değerlendirmeleri açısından, oda sayısından memnuniyet; %54.52 ve istenen oda sayısı; 4.4 odadır. Oturulan evden memnuniyet ve ideal ev imgeleri olarak; %80 evlerinden memnun. %52 ideallerindeki eve yakın evde oturuyor, %65 ise bahçeli ev istiyor. Sonuç olarak %69'luk bir kesim, yani yarıdan fazlası konuttan memnundur.

Konut ve çevreden memnuniyet faktörü, en güçlü olarak hane yoğunluğunun azalması ve kullanıcıların algıladıkları kontrol gücünün artması ile ilişkilidir. Konut ve çevreden memnuniyet faktörü, daha düşük düzeyde, merkezden uzaklaşma ve mahalle yoğunluğunun azalmasıyla da bağlantılıdır. SED'lerinin yükselmesiyle evlerini ve çevrelerini daha olumlu değerlendiren kişilerin, kent merkezinden uzakta, yoğunluğun azaldığı, daha kendi kontrollerinde hissettikleri koşullarda yaşama olasılıkları da artmaktadır.

İstanbul'da Halkalı, Tozkoparan, Ataköy ve Kozyatağı'nda yapılan araştırmalar sonucunda da benzer noktalar dikkat çekmiştir (Yüksel,1996), (Aydınlı, 1996), (Gökmen, 1996). Toplu konutlarda niteliksel değerleri araştırmaya yönelik yapılan bu çevre analiz çalışmasında mevcut ve tercih edilen konut özellikleri; fiziksel, görsel ve sosyal etkileşim parametrelerinden oluşan bir nitelik modeli kapsamında ele alınmıştır. İstanbul'da seçilen bu dört toplu konut yerleşmesindeki 1000 konut biriminde aile yapısındaki özelliklere bakıldığında genellikle evlerde çocuk sayısı 2'dir ve çekirdek aile tipi söz konusudur. Kullanıcıların yarısı evli, yarısı bekar. Buradan ortaya çıkan sonuç, neredeyse benzer büyüklükteki konutları evlilerin de bekarların da kullanmasıdır.

Konutlarda oda büyüklüğü önemli bir tasarım faktörüdür. Çünkü konut memnuniyeti ile oda büyüklüğü arasında doğru bir orantı mevcuttur. Ev değiştirme nedenleri çoğunlukla; daha büyük bir evde yaşama isteği, konutun bulunduğu semti beğenmeme ya da daha iyi bir konutta yaşama isteğidir.

Her yıl gerek özel kesim gerekse kamu kesiminin gerçekleştirdiği yapıların metrekarelerindeki artış da bunun bir göstergesidir. 1993'teki verilere göre konutta ortalama büyüklük 106 m² iken, 2000 verilerine göre bu büyüklük yaklaşık 130 m² olarak karşımıza çıkmıştır.

Şekil 3.2 Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Konutların Ortalama Metrekaresi (DİE, 2003)

Konutun iyi tasarlanmış olmasıyla konut memnuniyeti arasında da bir ilişki vardır. Konutu kötü bulanlar konutun tasarımından da memnun değildir. İyi tasarlanmış bir konutta mekansal örgütlenme önemli rol oynar. Blokların yönlendirilmesi, mekan kullanımı, plan tipleri çeşitliliği, görsel etki ve imaj diğer önemli kriterlerdendir.

Konutun beğenilen özelliklerinden, havasının güzelliği, aydınlık oluşu, bahçe olanakları, apartmandaki konumu ve manzarası iken beğenilmeyen özellikleri ise oda sayısı azlığı ve odaların küçüklüğüdür.

Bulguların ışığında getirilen öneriler ise; yapı ve işletme sorunları olmayan nitelikli yaşam çevrelerinin hedeflenmesi, kullanıcıların gereksinimlerindeki farklılığa ve değişmelere uygun nitelikte seçeneklerin sunulması, kullanıcıların katılımı ve çevrelerini benimsemesidir. Yeniden tasarlamada öncelikle daire sayısı azaltılarak geniş mekanlar elde edilebilmekte, daha sonra da farklı daire planları tasarlanmaktadır.

Araştırmalar sonucu ortaya çıkan diğer bir bulgu da, kullanıcıların mekanların eklenebilirlik, değiştirilebilirlik ve esneklik açısından yetersiz oluşudur. Yapım teknolojisi sadece tasarımı kısıtlamamakta aynı zamanda kullanım sırasındaki esnekliği de engellemektedir.

Büyük kentlerimizin çevresinde kaçınılmaz olarak gelişen yeni yerleşim bölgelerine ilişkin konut sakinlerinin algı ve değerlendirmelerinin sağlıklı biçimde anlaşılabilmesi, kent içindeki benzerleriyle karşılaştırılabilmesini gerektirmektedir. Apartmana kıyasla ev tercihi ve konut çevresinde yeşillik olması konusunda yoğun talep vardır.

Büyük çoğunluk, kent dışında bağımsız evlerde yaşamayı daha sağlıklı bulup, tercih ederken, kent yoğunluğunun artmasının da kaçınılmaz olduğu kanısını taşımaktadır. Çevreyi kontrol edebilme gücüne ilişkin algının, SED’i de içeren konuttan ve çevreden memnuniyet faktörünün en güçlü belirleyicisi olduğu anlaşılmaktadır. Kişiler, çevreleriyle ilgili kararlarda daha etkili olabilmeyi arzulamaktadır. Komşularla daha yakın ilişkilerin olması arzulanmaktadır. Ülkemiz için geliştirilecek konut politikalarında, “farklılaşmış”, “ayrışmış” ama aynı zamanda birbirleriyle “uyumlu biçimde bütünleşmiş” yaşama mekanlarının oluşturulmasına özen gösterilmelidir.

Konut ve şehir plancılığı açısından en gelişmiş ülkelerden biri olan İsveç’te yapılan bir araştırma sonucu, 221 konut biriminde 438 kullanıcı ile görüşülmüştür (Michelson, 1993). Araştırma kapsamında daha çok kullanıcıların iskan geçmişleri ve nedenleri, beklentileri, davranış özellikleri, sosyal ilişkileri ve kendi değerlendirmeleri incelenmiştir.

Aşağıdaki tablodan değerler karşılaştırıldığında, konut tercihlerinin ilk sırasını konut büyüklüğü almıştır. Demek oluyor ki; insanların konut değiştirmelerindeki en büyük neden, konut büyüklüğünün yetersizliğidir. Bir sonraki konutu daha geniş olduğu için tercih etmektedir. Önem sırasına göre diğer konut seçme nedenleri ise; konutun bulunduğu konum ya da yerleşim, eşit derecede önem taşıyan konutta fonksiyonellik ve estetik, maliyet ve bölgenin fonksiyonelliğidir.

Tablo 3.2 Konut Tercihinde Genel Nedenler (Michelson, 1993)

Maliyet	Konut Büyüklüğü	Konut Fonksiyonu	Bölge Fonksiyonu	Yönetim ve Organizasyon	Konum	Estetik
4.3	5.5	4.9	3.7	4.0	5.1	4.9

Not: 8: En yüksek 1: En düşük

Yaşam standartlarının yüksek olması, maliyetin son sıralarda yer almasına en büyük etkindir. Bundan dolayı bu tip bir sıralama her ülkeye ve her kültüre göre değişkenlik kazanabilmektedir. Örneğin Danimarka'da nüfusun %60'ını bir ve iki kişilik ailelerin oluşturması, üç ve dört kişilik ailelerin giderek azalması, konut tercihlerindeki konut büyüklüğü faktörünün azalmasına etkindir. 1970'lerde yapılan konutların ortalama alanı 150 m² iken, günümüzde ortalama 90 m²'den azdır (Zahle, 1996).

Farklı insan ve aile tiplerine ve gereksinimlerine uygun çeşitlilikte, düzeyli konut seçeneklerinin üretilmesi ve doğal düzende gözlenen farklılığın ve karşılıklı bağımlılığın, insan yapımı mekanlarda da sağlıklı biçimde yansımaya olanak tanınması gerekmektedir.

Ekonomi ve mekan ile ilgili kurallar da konut kalitesini ciddi boyutta etkilemiştir. Mekan darlığı veya çok az alan olması daha az seçenek imkanı vermekte, hatta evrim ve değişimi durdurmaktadır. (Örneğin evin yeterli alana sahip olmamasından dolayı çocuk yapmanın ertelenmesi gibi.) Bu noktada mimarlar, durumu bir bütün olarak değerlendirmek ve kullanıcıların ihtiyaçlarını savunmakla birlikte, bilgilerini sürekli tazeleyerek problemleri mevcut dar ekonomik çerçeveler içinde akılcı bir biçimde çözmek durumundadırlar.

Mimarlık, bir sanat dalı olarak yerini korumalı, gerçek bilgiyi bir biçimde irdelerken gündelik insan etkinliklerine mekan sağlamalı ve diğer bir yandan da sakinlerin, gelecekteki kişisel seçimlerine değişik olanaklar tanımalıdır. Mimar esnekliğin bütün farklı biçimleri içinden her değişik duruma en uygun olanı seçer. Genel uygulanabilir odalar, değiştirilebilir duvarlar, tasarlanmış büyüme olanakları gibi alternatifler geliştirebilirler.

3.4 Türkiye'de Konut ve Aile Yapısı ile Birlikte Değişimi

Toplumsal ve kültürel değişimin yaşandığı en küçük ölçek aile ölçeğidir. Bu yüzden toplumsal alanda yaşanan değişimlerin temelinde aile yapısında meydana gelen değişimler yatar. İmparatorluk döneminde, İstanbul gibi kentlerde babaerkil, köylerde ise feodal toplumsal sistemin aile içinde yürürlükte olduğu bilinmektedir (Ünal, 1979). Her iki sistem de erkek egemen bir toplum oluşturur niteliktedir. Cumhuriyet döneminde medeni kanunun kabulü ile çok eşlilik yasal olarak ortadan kalkmıştır. 1. Dünya Savaşı sırasında nüfusa ve ekonomik nedenlere bağlı olarak, kadın, çalışma

hayatına girmiş, bu durum kadının konforuna ilişkin beklenti düzeyini arttırmıştır. Yasal bakımdan kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, konut plan tiplerini etkilemiştir. Mahremiyet unsurunun etkisinin azalmasıyla apartman tipi konut yaygınlaşmıştır.

Türkiye’de 18. ve 19. yy.larda gelişen ve özellikle 1950’ler sonrası daha da belirginleşen sosyal değişimin başlıca nedenleri; göç, nüfus artışı, kentleşme, modernleşme, ekonomik gelişme ve teknolojik gelişmelerdir. Tüm bu toplumsal değişimlerin sonucu olarak insanlar arası ilişkiler, üretim ve mülkiyet ilişkisi, anlamlar, değerler ve kurallar değişmiştir. Öncelikle sosyo-kültürel alanda başlayan etkileşim daha sonra idari ve askeri ve sonra da mimari alanda kendini göstermiştir.

Osmanlı Dönemi’nde, özellikle 17. ve 18. yy.larda klasik biçimlerine kavuşan Türk evi üslubu 20. yy.lara kadar ulaşmayı başarmıştır. Göçebelikten kopuş, İslam dini gereğince kadının toplum içindeki yeri, geçmişin izleri, sadeliği ve yarı kırsallığını koruması bu Türk evinin oluşmasına etkenlerdir.

Geleneksel Türk aile yapısında konut, tüm ailenin bir arada yaşadığı büyük konaklar veya avlulu evler biçimindeydi. Tüm aile tanımı, büyükanne, büyükbaba, çocuklar, damatlar, gelinler ve torunlardan oluşan bir bütünü yansıtıyordu. Türk evi, zemin katında iş görülen, üst katında oturan iki katlı bir konuttu. Konutta her aile için tüm fonksiyonların aynı mekânda bulunduğu (yatma, yıkanma, yaşama) birimler bulunur; her birimde sabit yükler bu işlevselliği artırır. Bu birimler, ortak yaşama alanı olan sofa ve avlulara açılır. Ev bahçeye yönelmiş ve içe dönük bir plana sahiptir. Sofa, bir geçiş alanının yanında aynı zamanda oturma ve sirkülasyon amaçlı kullanılıyordu. Harem ve selamlık bölümleri kültürün ve dinin konuta bir yansımasıydı. Baş oda, misafirlerin ağırlandığı bir oda olup evin en önemli noktasında bulunurdu. Odalar arası kot farkları mükemmel bir mekan zenginliği oluşturmaktaydı.

19. yy ortalarına dek Türk evlerinin plan oluşumları bu biçimde ortaya çıkmış, bu dönemde Cumhuriyet’in ilanı ve Ulusal Mimarlık Akımları ile konutlarda değişim yaşanmıştı. Konutlardaki mekan kuruluşu, bu toplumsal ilişkileri açık bir şekilde göstermektedir. Konutlar 4-5 katlı ve kagirdi. Hemen hepsinde elektrik, su, havagazı ve kalorifer donanımı, asansör vardı. Batı’dakilerden farksız olan bu konutlara çağdaş olarak bakılıyordu. Konut planlarında büyük davet ve toplantılar için ayrılan abartılı büyüklüklerdeki oturma ve yemek salonları, hizmetkar ve servis odaları mevcuttu. Bu mekanlar genellikle daha ışıklı ve manzaralı taraflara yerleştirilmişlerdi (Dener, 1994).

Üst sınıf ev kültürü ve aile yaşamının Avrupa örneği doğrultusunda dönüşüm geçirmesi Kemalist Cumhuriyet'in Batılılaşma reformlarından en az yarım yüzyıl öncesine tarihlenir. A. Duben ve C. Behar'ın (Behar ve Duben, 1991), Cumhuriyet'ten hemen önceki İstanbul ailesi üzerine yaptıkları kapsamlı araştırmada belirttikleri gibi, 1 Tanzimat'tan başlayarak İstanbul'un bürokrasi ve ticaretle uğraşan seçkinlerinin evlerinde yalnızca Avrupa (özellikle de Fransız) kültürünün sofraya görenekleri, burjuva terbiyesi, giyimi, zevkleri, mobilyalarının yanı sıra Avrupa'nın aile, evlilik ve ev yaşamı kavramları da benimsenmiştir. En önemlisi aile içinde karı-kocanın birbiriyle arkadaşılığının, çocuk sağlığı ve yetiştirme biçimleri'nin vurgulandığı bir "demokratikleşme" gözlemlenmeye başlamıştır. 1923'te Cumhuriyet ilan edildiğinde, İstanbul'da, geleneksel geniş aile yerine, çekirdek aile kavramı çoktan benimsenmeye başlamıştı; en azından (her ne kadar Türkiye'de bugün bile geniş aile bağlarının bütünüyle yok olmadığı bir gerçekse de) genel konut mekanı bağlamında bu böyleydi, hatta iyi hallilerin evlerindeki harem-selamlık ayrımı geçmişte kalmıştı.

Değişimin konut mekanına yansımaları, harem ve selamlığın oturma odası ve misafir odasına dönüşmesidir. Bazı işlevleri aynı kalmış olsa da bu dönüşüm, yalnızca bir isim değişikliği değildir. Erkek mekanı olan ve dış dünya ile ilişkileri simgeleyen selamlığın evin kadınına da açılmasıdır. Misafir odaları, kadın ve erkeği birbirine yaklaştırmış, diğerlerini-çocukları- dışlamıştır. Haremden bozma oturma odaları hala çok işlevlidir. Yemek yeme, oturma, yatma ve çocukların çalışma mekanıdır (Özbay, 1996).

Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda kat mülkiyeti olmadığı için binaların tümü bir kişiye aitti veya tümünün ortak sahipleri vardı. Yaygın kültür, toplumun büyük bir kısmının mahremiyet anlayışı, aynı binada ortak girişin kullanılarak ailelerin bir arada yaşamasına uygun değildi.

Batılılaşma çabalarının etkileri ile süs ve gösteriş unsurları konutlarda etken olmaya başlamıştır. Geniş ailede çocuk sayısı önemliydi, çünkü, geçimini tarımdan sağlayan aile için bu bir katkıydı. Ancak zaman içinde özellikle de İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelen endüstrileşme politikaları ile birlikte tarımdan kopmalar ve kente göç başladı. Tarihsel süreç içinde büyük aile dağıldı, anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye dönüştü. Artık konakları, ahşap evleri ayakta tutabilmek oldukça masraflı ve zordu. Batılılaşmanın etkisiyle konut iç mekanında da eşyalar değişti, kullanım farklılaştı. Yatağın, konutun dışa en kapalı ögesi oluşu, bu batılılaşmadan en geç etkilenmesine neden oldu. Masada yemek yeme pratiğinin de

konuta geç girişini Tanyeli (1996), herkesin ya da ailedeki çeşitli yaş ve cinsiyet gruplarının yemeklerini kendi odalarında yemesine, ailenin ve hatta çalışanların ortak yeme mekanının bulunmamasına bağlamaktadır.

İdeal modern ev tanımlamasında, evin teknik yanları ve modern hizmetler de rahatlığa ilişkin önemli bir konuydu; özellikle de sıcak su, ısıtma sistemleri, uygun havalandırma, aydınlatma ve ev aletleri için gerekli olan elektrik (Bozdoğan, 1996).

19. yy.ın son çeyreği ile 20. yy.ın ilk on senesi arasında İstanbul'da o zamana kadar şehre yabancı bir konut tipi olan sıra evler, orta gelir grubu için yaratılmıştır. Müslüman ve Müslüman olmayan küçük tüccar, küçük esnaf, sanatlar ve küçük bürokrat kesimi barındırmayı amaçlamaktadır. Bugün, çoğu, kente yeni göçmüş düşük gelirli kesim tarafından kullanılmaktadır. Cepheleri basit, simetrik ve klasik elemanlarla bezenmiş olan sıra evler, kentteki geleneksel evlerle kontrast oluşturmalarına rağmen, çıkma gibi bazı geleneksel elemanlar eklenerek Osmanlı Başkenti'ne Batı ve geleneksel karışımı bir ifade getirmişlerdir. Sıra evi geleneksel evden ayıran önemli bir diğer fark, geleneksel plan organizasyonunun sonucu olan merkezi ve içe dönük şemanın bozulup yerine belli bir manzaraya yönelmiş plan şemasının gelmesidir.

1950'den sonra çok partili döneme geçildiğinde liberal kesim, seçimle yönetimi ele geçirmiş, Büyük kentlerde hem doğumlar, hem işsizleşen köylünün göç etmesiyle nüfus artmıştı. Dar ve orta gelirli için konut sıkıntısı başladı. Yeni yönetim ihtiyacı karşılamak yerine geniş yollar ve meydanlar yapıp yol orantısına bağlı olarak kat adetlerinin artmasına neden oldu. Bu da inşaat sektörünün lehineydi. Toplu konut yapımına geçildi ve bu da yeterli olmayınca ucuz konut sağlamaya yönelik çözümler geliştirildi. Bu yerler daha sonra üst gelir grubu tarafından kullanılmaya başlayınca, halk, sorunu kendi çözmeye çalıştı ve gecekondu süreci başlamış oldu. Öte yandan, apartmanlarla yaşamaya yeni başlayan bir kesim, bu yaşamın gerekliliklerine kolaylıkla alışmamış, yeni mekanda eski yaşam biçimini sürdürmüştür. Bir anlamda, iki ayrı kültür birlikte yaşamaktadır.

1950-1970 yılları arasında Emlak Bankası ve İş Bankası, artan konut ihtiyacını karşılamak için apartmanlar yaptı. Daireler, ortalama olarak 3 oda 1 salon formuna uygun inşa ediliyorlardı. İlk apartman planlarında, Türk evi plan şemalarını andıran mekanlar olsa da, sofaların yerini geniş holler alsa da, daha sonradan 74 ve 194 m² arasında değişen bu konutlar tamamen batıdakilerin bir kopyası haline geldi. Yeni

kullanıcılar, dış görünüşü daha özenli, iç donatıları daha kaliteli ve gösterişli konutlar istemekteydiler.

Artan göç ve konut ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla sosyal konut kavramı gelişti. Dar gelirli için çok sayıda ünitelerden oluşan, çok katlı konutların, seri üretimle yapımına başlandı. Sadece konut birimlerinden öte içinde yuvalar, ticaret birimleri ve diğer sosyal birimler de bulunuyordu.

Kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte daire planlarında fazla farklılaşmalar olmadı, ancak kadının işten eve döndüğünde; zamanın büyük kısmını geçirdiği mutfak, evin daha itibarlı bir mekânı biçimine dönüştü. Daha organize, teknolojik ve aydınlık mutfaklar tasarlanmaya, en azından eski olanlar yenilenmeye başladı.

Çekirdek aileden zaman içinde kopmalar yaşanıp, boşanma oranları artınca, stüdyo tipi konutlara olan talep giderek çoğaldı. Evden eğitim veya başka bir nedenle ayrılan gençler, yalnız yaşayan kişiler için tasarlanan bu konutlar, genellikle yatma ve yaşama mekânlarından oluşan birimler haline dönüştüler. Yeni inşa edilen toplu konut alanlarında da belli miktarda stüdyo tipi daireler planlandı ve alıcı buldular (Görgülü, 2003).

1990'lı yıllardan sonra ise kalabalıklaşan ve büyük sorunlar yaşayan kentlerden, kent dışına kaçışlar başladı. İnsanlar ideal ev olarak düşledikleri; bahçe içinde daha büyük konutlar edinme gereksinimi hissettiler. Adeta kentten ve koşullardan kendilerini soyutlayarak koloniler biçiminde yaşamaya başladılar. Kent içinde de alabildiğine lüks inşa edilen konutlar en çok tercih edilenler oldu. Otomasyon sistemlerinin konutlarda kullanımı yaygınlaştı, akıllı evler dönemi başladı. Herşeyin kontrol edildiği, güvenlik sorunun tamamen ortadan kalktığı bu evler çok elit bir tabakaya hitap etmekte ve çekirdek ailenin tüm gün dışarıda olmasına rağmen bu evlerin kullanım alanlarının büyük olmasına özen gösterilmektedir.

Eskiden büyük aileler büyük evlerde yaşarken, artık küçük aileler büyük evlerde yaşamaya başladılar. Diğer yandan buna tezat olarak ekonomik krizler, depremler, kırdan kente göç, yardımlaşma ve diğer nedenlerden dolayı çekirdek aile tekrar geniş aileye geçiş yaşadı ve eskisi gibi aynı çatı altında birleşti.

Büyük kentlerdeki apartmanlar ve gecekondular, değişen aile yaşamının somut mekanını oluşturmaktadır. 40 yıl önceki 2 katlı ahşap evlerin oluşturduğu sokaklarda bugün yer alan 5 katlı, 10 katlı 20-30 aileyi barındıran apartmanlar arasından yürümek aile için çok temelde bir şeyler değiştiğini anlamaya yetmektedir.

Gecekondudan düşük kaliteli apartmana, lüks apartmanlardan köşklere kadar çeşitlenen konut mahalleleri de büyük kentteki ayrıntılı tabakalaşmanın göstergesidir. Büyük kent olmayan yerlerdeki konutların homojen görüntüsü, konum yönünden aileler arasında pek fark olmadığını göstermektedir. Büyük kentteki konut mahallelerinin çeşitliliği hem tabakaların çokluğunu hem de her tabakanın genişliğini yansıtmaktadır.

Aslında birçok nedene de bağlı olarak Türkiye'deki ekonomik gelirin düşük olması insanları, konut sahibi olmanın önemini kavramaya itti. Böylece konutun anlamı ve önemi daha da belirgin hale geldi. Bu kadar önemsenen ve her evrede içinde bulunulan konut, ailenin büyümesine, küçülmesine, ihtiyaçlarının farklılaşmasına, isteklerin çeşitlenmesine ayak uyduramaz hale geldi. Meydana gelen bu hızlı değişim, konutun kullanım ömrünü kısalttı. Bu ömrü uzatmak için geniş mekanlar arandı, duvarlar yıkıldı, balkonlar mekanın içine alındı, ek katlar çıkıldı ancak yine de konuttan taşınmak önlenemedi. İhtiyaçlar arttıkça talepleri karşılayabilecek, daha büyük, daha konforlu başka konutlara ihtiyaç duyuldu.

Konutun ömrünü uzatmak için ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasını sağlamak gerekmektedir. Bunun için de temel gereksinimleri belirlemek ve bir döngü içinde bunları sınıflandırmak gerekmektedir.

4. YAŞAM DÖNGÜSÜ VE BU SÜREÇTE GELİŞEN EYLEMLER

Yaşam süresi, canlının doğumuyla ölümü arasında geçen zaman olarak tanımlanmaktadır. Her canlının yaşam süresi, yiyecek, barınak bulma ve iklim gibi çevre koşullarına, hastalık ve kazalar gibi fiziksel durum değişikliklerine ve kalıtsal etkenlere bağlıdır. İnsanda en uzun yaşam süresi 115-150 yıl arasında hesaplanmaktadır ve ortalama ömrü 70 yıl olarak belirtilmektedir (Ana Britannica, 1990,a).

Yaşam döngüsü ise yaşam süresinin başından sonuna kadar insanın geçirdiği ve yaşam tarzında farklılık oluşturan devreleri kapsar. Bu biyolojik döngü toplumun geneli ele alındığında sürekli devam eden bir süreçtir. Kısaca yaşam döngüsü, tüm yaşama uzun bir göz atıştır.

4.1 Yaşam Döngüsünde Gelişen Devreler

Her tür canlı, kendi yaşam döngüsünde aynı devrelerden geçer. Bireyin yaşam döngüsünde geçirdiği devreler ise yine her birey için benzerdir. Bu devreler bebeklikten gençliğe kadar geçen süreyi tanımlayan Çocukluk Devresi, gençlikten yaşlılığa kadar geçen süreyi tanımlayan Yetişkinlik Devresi ve Yaşlılık Devreleri şeklinde sıralanmaktadır.

4.1.1 Çocukluk Devresi

Çocuklar, aile kurumu için çok önemlidir, çünkü birçok toplumda çocuğun doğması, evli çiftlerin aile kurumunu oluşturmaya anlamına geliyor. Çocukların ve çocukluk döneminin toplumdaki önemine rağmen, sosyolojik çalışmaların analizlerinde, aile yaşamı içinde çocuğa gerekli yer ayrılmamaktadır. Çocuğa yer verilen çalışmalarda ise çocukluk dönemi, ya yetişkinlerin ya da ebeveynlerin bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Çocuğun toplumdaki yeri, çağlara göre önemli farklılıklar göstermektedir. Bu yüzyıla kadar çocuklar geleceğin büyükleri olarak yetişkinlerden ayırt edilmez ve bedensel

yeteneklerine koşut olarak birçok işte alıştırılırlardı. Günümüzde ise özellikle kentte, çekirdek ailenin bir yesi olan ocuk, eēitim aēına, hatta evlenene kadar tüketicici kalan ve aile btcesinin başlıca gider yükünü oluşturan bir ēedir.

Tarih boyunca her kültürde ocuēa yapılan muamele ya da davranış şekilleri farklı olmuştur. Modern aēda ocuēa verilen önemin artmış olması, onlara yeterince iyi muamele edildiēi anlamına gelmemektedir. Ancak, şu gerçektir ki, çocukluk döneminin yetişkinlik döneminden farklı olduēu kavranmıştır ve ocuēun yaptıklarına verilen tepki de ona göre olmaktadır. Eēitim, kültür ve bilinç ebeveynlere ve yetişkinlere çocuklara karşı daha anlayışlı olma stnlē getirmiştir.

Çocukluk kavramının bir çalışmada ele alınması sonucu, annelere yöneltilen soruların cevabı olarak çocukluk dönemi 3 farklı şekilde deēerlendirilmiřtir. Araştırmaya göre çocukluk dönemi, doēuřtan masum, küçük şeytan ve küçük insan olma şeklinde tanımlanmıştır (Bernandes, 1997).

Çocukların eēitim deneyimleri de yetişkinlerin bakış açısından olduēa farklıdır. Okula yeni başlayacak olan ocuk, ailesinden ya da bakıcısından ilk defa ayrılmanın verdiēi stresi yaşar. Farklı bir evre, farklı çocuklar ve davranışlar ocuēu etkiler ve ilişkileri güçleştirebilir ve bu da aile yaşamına yansır.

Çocuklar, kendi fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşim içindedir. Aile yaşamını da etkileyen ocuk, sosyal ilişkilerin güçlenmesine yardımcı olur. Komşuların çocuklarıyla olan ilişkiler aileye de yansır ve ocuk farklı ortamları kendi yaşamıyla karşılaştırır. Çocukların kendi ailelerindeki deneyimleri büyük önem taşır ve uzun vadede etkisini yaşamının ileriki zamanlarında gösterir.

Çocukluk döneminde ailenin ocuēa verdiēi sevgi, zaman, çaba, maddiyat ve bunların dozu çok önemlidir. Teknolojik ilerlemenin hızı arttıkça, ocuēun gelişmesine yönelik beklentiler ve baskılar artmaktadır. Belki de çocukların dedelerinin ve ninelerinin hayal bile edemedikleri teknoloji dünyasıyla başa çıkmaları beklenir. Birleşmiş Milletler ocuk Hakları Bildirgesinde ocukların hakları, saēlıklı zihinsel ve fiziksel gelişim, yeterli besin, barınma ve tıbbi bakım, sevgi, anlayış, zgr eēitim, oyun ve rekreasyon, kötülüklerden koruma, eziyetten koruma şeklinde tanımlanmaktadır.

Çocukluk deneyimi, bölgeye, sosyal sınıfa, konut kalitesine, gelire, kültüre, bulunduēu etnik gruba, n yargıya, beslenmeye, hastalıēa ve kötü ilişkilere göre farklılık gösterebilir.

4.1.2 Yetişkinlik Devresi

Çocukluk devresinden sonra gelen yetişkinlik devresi insan yaşamındaki en uzun devredir. Biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel değişimlerin en hızlı olduğu gençlik dönemidir.

Çelebi (1990), genç olarak 15-25 yaş arasında ve hızlı bir sosyalleşme dönemi geçirmekte olan kişileri tanımlamaktadır. Çelebi, içinde birçok farklı alt kategorileri barındıran gençleri bir sosyal kategori olarak görür. Gençler; öğrenci, çalışan, ev içinde tüketici, ev hizmetlerinin üretimine katkıda bulunan, işsiz, köylü, kentli, metropolde yaşayan, yetiştirilmesine ailesi tarafından özen gösterilen, ailesi tarafından ihmal edilen, sağlıklı ya da özürlü gençler Çelebi'nin tanımladıkları sosyal kategoriler arasında yer almaktadır.

Yetişkinlik Devresi'nde eğitim üst derecede sağlanır ve yaşam döngüsünü tümünden etkileyebilecek meslek kazanılır. Kimlik kazanma bu devrede gerçekleşir ve özdeşleşme, bağımsızlık ve sorumluluk gibi üç önemli süreçle gerçekleşir.

4.1.3 Yaşlılık Devresi

Normal insan yaşamının son devresi olan yaşlılık, biyoloji, demografi, istihdam (emeklilik) ve sosyoloji alanlarında az çok farklı biçimlerde tanımlanırsa da istatistik ve kamu yönetiminde genellikle 60-65 yaşlarında başlatılır (Ana Britannica, 1990,b).

Yaşlılık devresi üçe ayrılır (Biruni,2005):

1. Genç yaşlılar (65-74 yaş)
2. Orta yaşlılar (75-84)
3. İleri derecede yaşlılar (85 yaş ve üzeri)

Yaşlanma; zamanın geçişine bağlı olarak, bireyde görülen anatomik ve fizyolojik değişiklikleri tanımlar. Yaşlılığın toplumsal yönlerini, yaşlanmanın fizyolojik sonuçları ve yaşlı kuşağın ortak deneyim ve değerleri ile içinde yer aldıkları toplumsal örgütlenme arasındaki ilişki belirler.

Bir yaş grubunun toplumsal statüsü genellikle toplumsal etkisine ya da üretimdeki işlevine bağlıdır. Tarımsal toplumda yaşlıların saygın bir statüsü vardır, özellikle de bilginin sözlü olarak aktarıldığı toplumlarda yaşam deneyimi çok önemlidir. Bu

toplumlardaki etkinliklerin kapsamı da yaşlıların üretken bireyler olarak kalmasını sağlar.

Sanayileşmiş toplumlarda ise teknoloji öne çıktıkça yaşlıların statüsü geriler. Çalışabilir durumdaki yaşlı işçi sayısının piyasadaki iş olanaklarını aşması, serbest çalışma alanının daralması, özel eğitim gerektiren teknolojinin sürekli yenilenmesi bu gerilemeyi sürdüren etkenlerdir.

Siyaset gibi bazı alanlarda yaşlılık hala bir üstünlük olarak görülse de, üretkenlik çağı dolmamış birçok yaşlı emekliliğe zorlanmakta, bu da önemli psikolojik uyum sorunlarına yol açmaktadır.

Değişen aile ilişkileri içinde çekirdek ailenin yaygınlaşması, zamanının çoğunu aile çevresine ayıran yaşlıların hem birbirlerinden hem de genç aile üyelerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Bu devrelerin dışında da devreler vardır ancak bu devreler herhangi bir zaman sırasına konulamaz. Doğumdan ölüme kadar herhangi bir zamanda oluşabilecek bu devreler; engelli olma durumu, evlilik devresi, çocukların olması, çocukların evden ayrılma dönemi, evlilikten sonra gelen boşanma ve yeniden evlenme devreleridir.

4.2 Yaşam Döngüsünde Ailenin Geçirdiği Devreler

Evlilik dönemi, evlenen çift arasındaki en büyük dönüm noktası olarak tanımlanabilir. Eşler ve doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan bu kurumsal birlik, eşlere hak ve yükümlülüklerini belirleyen yasalar, kurallar, gelenekler, inançlar ve tutumlar ile düzenlenir.

Aile, evlilik, kan ya da evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlı, tek bir hane halkı oluşturan, karı-koca, ana-baba, kız ve oğul, kız ve erkek kardeş olarak her biri kendi toplumsal konumu içinde birbirlerini karşılıklı etkileyen, ortak bir kültür yaratan, paylaşan ve sürdüren bireyler grubu olarak tanımlanmaktadır (Ana Britannica, 1990, c).

Aile hakkında yapılmış her tanım, onu değişik bir kategori içine yerleştirmiştir. Örnek olarak verilecek tanımlardan biri aileyi sosyal hayatın şekillerinden biri olarak kabul etmekle beraber onu sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, bir topluluk,

sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı şekli olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmektir (Gökçe, 1990).

Aile, çoğu kez farklı soylardan gelen ve birbirleriyle kan bağı ilişkisi olmayan, genellikle özel ve ayrı bir konutta kendi çocuklarıyla oturan bir erkekle bir kadının oluşturduğu birimdir. Bu tür bir yaşam düzeni, daha özel adıyla “çekirdek aile” olarak bilinir ve var olan farklı aile tiplerinin en eskisi olduğuna inanılır (Ana Britannica, 1990, c).

Aralarında gerçek veya uzlaşma bir akrabalık bağı olan, yani bütün sosyal münasebetleri bir soy etrafında toplanmış olan zümreleri Ülken (1990), “aile” olarak tanımlamaktadır ve bir zümrenin aile olabilmesi için iki şartın bulunması gerektiğini savunmaktadır.

Bir zümrenin aile olabilmesi için gereken bu şartlar;

- a.) Aile zümresine giren insanlar arasında gerçek veya uyuşma kandaşılık bağı, ve
- b.) Ailenin bağlı olduğu cemiyet tarafından kendisine verilen hukuki düzendir.

Aile kavramından en çok bahsedilen bilim dalı sosyoloji ve aile içi/aileler arası ilişkileri inceleyen antropolojidir. Büyük kuramcılar bile toplumun doğası gereği en basit, en temel açıklamaları aile kavramı üzerinden yapmaktadır. Örneğin, geleneksel sosyoloji, aileyi, ileride yetişkin bireyler olup ekonomik özgürlüklerini kazanacak çocukları yetiştiren bir kilit kurum olarak görmektedir (Bernandes, 1997).

Aile biyolojik açıdan daha genel ele alınmaktadır, örneğin ailenin oluşması, çocukların bakımı, yaşlanma vb. gibi durumlar incelenir. Sosyolojik açıdan ise, değişen cinsiyet, zaman ve kültür karşısında dönüşen, insanlardan oluşan bir kurum olarak ele alınmaktadır.

Parsons, Smelser ve Goode gibi sosyologların “yapısal-fonksiyonel” yaklaşımına göre belirledikleri aile tipi 2’ye ayrılır; “ataerkil geniş aile” ve “çağdaş çekirdek aile”. Bu yaklaşıma göre, ataerkil geniş aile, baba soyuna dayalı, yaşlıların gençler, erkeklerin kadınlar üzerinde kesin yetkisinin olduğu, tarıma dayalı topluluklarda egemen bir aile biçimi olarak tanımlanır. Çağdaş çekirdek aile ise hareketli bir işgücüne gerek duyan ve statünün akrabalık ilişkilerine değil, kişisel yetenek ve becerilere göre elde edildiği endüstrileşmiş toplumlarda egemen bir aile tipi olarak tanımlanır (Kandiyoti, 1984).

Aile yaşamı, herhangi bir sosyal konudan çok daha önemlidir, çünkü, insan toplumunu, yaşamını ve toplumun yapısını anlamaya ışık tutar. Aile yaşamının doğasını detayıyla anlamak, güvenlik, iş, sağlık, hukuk ve eğitim alanındaki hizmetlerde uzmanlaşmayı sağlayacaktır.

Konuta ilişkin gereksinme değişikliklerinde, bekarlık döneminden sonra, ailenin içinde bulunduğu hayat devresi çok önemli bir etken halini almaktadır. Avrupa Birliği'nde 1993'teki raporda, nüfusun %96'sının hayattaki en önemli değeri aile yaşamı olarak belirtilmektedir (Bernandes, 1997). Aile yaşamının her döneminde farklı sorumluluklar, farklı ihtiyaçlar söz konusudur ve her bakış açısına göre ailenin geçirdiği devreler farklı başlıklar altında ele alınmıştır.

Ailenin geçirdiği devreleri iki başlıkta toplayan Duvall (1957), bu devreleri; (1) büyüyen aile ve (2) küçülen aile kavramlarıyla açıklamıştır. 1931 gibi erken yıllarda ailenin geçirdiği devrelerin dört aşamadan geçtiğini savunanlar (Sorokin ve diğ., 1931) ise bu devreleri; (1) ekonomik özgürlüğe kavuşan evli çiftler, (2) bir ya da iki çocuklu evli çiftler, (3) bir ya da iki yetişkin çocuklara sahip evli çiftler ve (4) yaşlanan çiftler olarak tanımlamaktadırlar.

Çocuğun ekonomik durumuna göre sıralama yapanlar (Kirkpatrick ve diğ. 1934), bu devreleri, (1) okul öncesi aile, (2) ilkokul ailesi, (3) lise ailesi ve (4) yetişkinler ailesi olarak adlandırmışlardır (Duvall, 1957).

Aileyi farklı devrelerde toplayan Gökçe (1990), bu devreleri (1) evliliğe hazırlık, (2) evliliğin başlaması, (3) ocuk yetiştirme ve (4) olgunluk devresi şeklinde adlandırmaktadır.

Ailenin geçirdiği devreleri net bir şekilde tanımlayamamanın en büyük nedeni, aileler arası farklılıktır. Evlenme yaşı, ocuk edinme yaşı, ocuk sayısı ve eğitimi gibi bir çok unsur her aile için farklıdır ve aile devrelerini tanımlamakta güçlüklere neden olmaktadır.

Duvall (1957), ailenin yaşam döngüsüne paralel olarak geçirdiği devreleri çocukların yaşıyla ilişkilendirerek 8 grupta toplamıştır.

(1) Yeni aileler (ocuksuz evli iftler)

(2) Bebekli aileler (ocuk<30 aylık)

(3) Okul ncesi çocuğa sahip aileler (2.5 yaş >ocuk <6yaş)

- (4) Okula giden çocuğa sahip aileler (6 yaş >çocuk <13 yaş)
- (5) Genç çocuklu aileler (13 yaş> çocuk <20 yaş)
- (6) Yeni bir yaşamın başladığı aileler (çocuğun evden ayrılması)
- (7) Orta yaştaki aileler (boş yuva ve emeklilik)
- (8) Yaşlı aileler (tek ya da iki ferdin ölümü)

Tüm bu devrelerde 20.yy'ın başından ortalarına kadar Amerikan ailelerinin geçirdiği değişiklikleri araştıran Duvall (1957), şu sonuçlara varmıştır:

- Aileler tarımdan uzaklaşmış ve kente göç etmeye başlamıştır.
- Aileler üretimden tüketime geçmiştir.
- Aileler zaman içinde küçülmüştür.
- Ekonomik olarak kıtlık döneminden bolluk dönemine geçmiştir.
- Daha az çalışıp daha iyi koşullarda yaşamaya başlamıştır.
- Ailedeki bireylerin rolleri daha karmaşık ve esnek bir hal almıştır.
- Ailedeki değişkenlik artmış, boşanmalar çoğalmıştır.
- Bireylerin aile içinde özgürlükleri artmıştır.
- Evlilik sayısı artmış ve evlilik yaşı gerilemiştir.

Tüm bu değişiklikler 21. yy'da da devam etmektedir, ancak tek fark olarak evlilik sayısında müthiş bir azalma ve evlilik yaşlarında 20. yy'ın aksine bir ilerleme söz konusudur.

Aileler üzerinde ampirik çalışmalar, bazı kavramsal başlıklar altında toplanmıştır ve bu yaklaşımlarda aile Duvall'ın sıralamasını yaptığı devrelere de benzerlik göstermektedir (Yazan, 1990). Evlilik kurumu şu dönemlerde incelenmektedir:

- a.) Çocuksuz genç çiftin yaklaşık 4 yıl evlilik dönemi
- b.) Çocukların okul öncesi dönemi (6 yaş öncesi)
- c.) Çocukların adolesans dönemi (13-18 yaş)
- d.) 18 yaşını geçen ama ebeveyni ile beraber yaşayan çocuklar dönemi (unlaunched children)

e.) Ebeveynlik sonrası dönemi (baba henüz çalışmaktadır ama bütün çocuklar anne baba evini terk etmiştir)

f.) Emeklilik dönemi

Elbette tüm bu yaklaşımlarda temel varsayımlar değişmektedir. Ancak sosyologların tümü aile grubu ile ilgili olarak aynı teorileri kabul etmeseler de, aile sosyolojisinde karşılaştırmalı araştırmaların evrensel bir boyutta sürdüğü söylenebilir.

Konut içinde gerçekleşebilecek tüm eylemler ve koşullar, bekarlık ve ailenin geçirdiği devreler ele alınarak sistemleştirildiğinde, aile içi yaşam ve bunun mekan ve konut üzerindeki etkisi daha net görülmektedir.

Ailenin geçirdiği devreler, konutu kullanım sırasında farklılaşan gereksinimlerine göre bekarlık devresi, ailenin kuruluş devresi, ailenin genişleme devresi, ailenin küçülme devresi ve son olarak da yaşlılık devresi olarak tanımlanabilir (Buğday, 1991) (Atasoy ve Ünügür, 1983).

Her bir devre kurulan her aile için aynıdır ve biri tamamlandığında genellikle bir diğeri devam etmektedir. Aile bir döngüyü tamamlamaya yaklaşıırken, çocuklar kendi ailelerini kurmuş ve döngüye başlamış olmaktadır. Ailenin çocuk sayısı kadar yaşam döngüsü gerçekleşmektedir.

4.2.1 Bekarlık Devresi

İleri endüstri ülkelerinde evliliğin bazı kesimlerde istenilir bir kurum olmaktan çıkmağa başlaması yeni hayat biçimlerinin doğmasına yol açmıştır. Evlilik oranlarının azalması bekarlığın ve bir arada yaşama alışkanlığının çoğalmasına sebep olmuştur.

Bekarların bir kısmı beraber oturarak veya yalnız oturarak serbest hayatı tercih etmektedir. Serbest birleşmelerin ve bekarlığın, ileri endüstri ülkelerinde, geleneksel evliliğin bir alternatifi haline geldiği ifade edilebilir.

4.2.2 Ailenin Kuruluş Devresi

Ailenin yaşam döngüsünde geçirdiği devrelerin uzunlukları karşılaştırıldığında genel olarak en kısa devre ailenin kuruluş devresidir.

Evlilik ile başlayan bu dönemde aile, küçük ve hareketlidir. Çocuk olmadığı zaman evlilik sürecinde ailenin kurulmadığını savunanlar düşünülecek olursa, ailenin kuruluş devresi “yeni evli çift devresi” olarak da tanımlanabilir. Birlikteliğe göre yapılan bu sıralamada birbirini takip eden devreler “orta yaşlı çift devresi” ve “yaşlı çift devresi” olacaktır.

Günümüzde evlilik dışı ilişkilerden doğan çocuk oranının bir hayli yüksek olmasından dolayı, biyolog R.Morison, aileyi bir çocuk yapma kurumu olmaktan çıkarmaya ve cinsi yakınlaşma ile çocuk yapmayı birbirinden ayrı düşünmek gerektiğini ileri sürmektedir.

Ailenin kuruluş devresinde, çiftin aynı konutta kalma zorunluluğu ve çocuk gibi yere bağlanmalarını gerektirecek etkenler henüz oluşmamıştır. Bu devrede karşı cinsi yakından tanıma ve ilişkileri dengede tutma gayreti söz konusudur.

İletişim ön plandadır. Arkadaşlarla beraberlik önemlidir. Parasal darlık söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda konutta donatım güçlüğü yaşanabilir ve aile yanına tekrar eklenme olabilir.

4.2.3 Genişleyen Aile Devresi

Genişleme devresinde ailede sadece büyüklük artmaz aynı zamanda ilişkilerin karmaşıklığı da artar. Çocukların aileye katılmaları ve büyümeleri devresinde gereksinimler sürekli değişme ve artma durumundadır.

Bazı kuramcılar, Goode (1963) bunlardan biridir, çekirdek aileyi, sezgisel ve gözleme dayalı kuramsal yaklaşımlar eşliğinde ideal aile tipi olarak belirtmektedirler. Willmott ve Young’ın 1957’deki çalışmalarında da “geniş aile” kavramı, çalışan işçi kesim için, “çekirdek aile” kavramı ise yeni yerleşim bölgelerine taşınmış, kente yakın yerlerde ikamet edenler için kullanılmıştır. Bernardes ise çekirdek aileyi, iki farklı cinsiyetteki ebeveynler ve onların az sayıdaki çocuklarından oluşan ideal aile tipi olarak tanımlamaktadır. Bu tanımın devamında erkeklerin ekmek parası kazandıkları, kadınların ise ev ve çocukların bakımını üstlendikleri belirtilmektedir (Bernardes, 1997).

Çocukların yaşı, bu devreyi etkileyen en büyük değişkendir. Okul öncesi çocukların bakımı, okul çağındaki çocukların gereksinimleri ya da gençlik dönemindeki çocukların problemleri bu devrede bazı dönüm noktalarını belirler. Ailenin odak noktası, çocukların yaşlarına paralel gelişen ihtiyaçlarıdır.

Çocukların eğitimi için kişisel yaratıcılıklarını ön plana çıkaracak donatının sağlanması gerekebilir. Mekan, çocuğa yönelik düzenlenmektedir ve çocuğun da kendi içindeki devreleri aile içi yaşamı ve mekan düzenlemelerini etkilemektedir.

Ekonomik koşulların yetersiz kaldığı toplumlarda çocuklara özel odalar olmamakla birlikte çocuğun kullandığı odalar birden fazla fonksiyona hizmet edebilir. Bu gibi durumlarda zaman açısından işlevlerin çakışmamasına dikkat etmek gerekmektedir. Örneğin çocuk odası aynı zamanda oturma odası olarak da kullanılıyorsa çocuğun yatma vaktinde misafir ağırlanmamalıdır.

4.2.4 Küçülen Aile Devresi

Çocukların aileden eğitim, iş vb. nedenlerden dolayı ayrılmaları ile başlayan devredir. Tüm devreler kıyaslandığında ailenin küçülme devresi uzun ya da kısa olabilir, çünkü çocukların evlenip de kendi yuvalarını kurmalarına kadar devam eder. Geriye dönüşler nadiren gerçekleşir ve aile sürekli küçülmeye başlar. Ebeveynler için problemlerin başladığı bir dönemdir. Çocukların doğup büyümesi süresinde ailenin tüm odak noktası çocuklardır ve çocukların evden ayrılması ebeveynlerin birbirine odaklanmasında problemler doğurabilir.

Çocuklara olan sorumluluğun azalmasıyla, ebeveynlerde hobi edinme isteği artar. Boşanmalar sonucu tek ebeveynli hanehalkları artış gösterir. Beraberlik olgunluğa ulaşır ve ilişkide durgunluk başlar. Meslek hayatındaki doruk nokta genellikle bu devrede yaşanır ve iş için ayrılıkları beraberinde getirebilir. İş nedeniyle farklı şehirlerde hatta farklı ülkelerde evliliklerini devam ettiren ilişkiler de mevcuttur. Kendini bulunduğu ortamdan ve ilişkiden soyutlama duygusu bu evrede başlayabilir.

4.2.5 Yaşlılık Devresi

Çocukların aileden ayrılmaları ve kendi ailelerini kurmaları sonucu aile kuruluş devresinde olduğu gibi küçülür ve yaşlılık devresi başlar. Devreler arasında en uzun devre yaşlılık devresi olarak tanımlanabilir. Fiziksel engellerden dolayı daha çok vakti evde geçirme ve aktif yaşamdan kopmalar oluşur. Hobi edinme isteği artar ve mekan donatıları bu açıdan farklılaşabilir.

Genel olarak eski eşyaları onarma ve onları kullanma görülür, yeni donatılar nadiren konuta girer. Konutun en az değişime uğradığı devrelerden biridir. Değişimin çok

hızlandığı sanayi toplumlarında 65 yaşına gelmiş biri, kendi gençliğindekinden çok farklı ahlaki değerlere, beklentilere ve rol tanımlarına uyum sağlamak zorunda kalır.

Çoğunlukla yaşlıların özelliği olarak kabul edilen “değişime direnme” değişme yeteneğinden yoksunluktan çok, yaşamı olduğu gibi kabul etme eğilimine bağlanmaktadır. Yaşamın bazı yönlerinin değiştirilemeyeceğini öğrenmiş olan yaşlılar bilinçli bir seçimle, bu değişime karşı pasif kalabilir.

Yaşlılık devresindeki bu değişime karşı olma durumu haliyle konuta da yansır ve konut, devrenin başında nasılsa sonuna kadar genellikle o şekilde devam eder. Devreyi sonlandıran eşlerden birinin ve daha sonra da diğerinin ölümüdür.

5. YAŞAM DÖNGÜSÜNÜN KONUT KULLANIMINA VE MEKANIN ŞEKİLLENMESİNE ETKİSİ

Kullanıcıların medeni durumu yani evli ya da bekar olmaları konutu kullanım organizasyonu açısından çok büyük öneme sahiptir. Bekar kişi ya yalnız oturur ya da konutunu başka kişilerle paylaşır. Evli ise çocuklu ya da çocuksuz olduğu durumlara göre konutu farklı şekillerde kullanır.

Kullanıcıların evli olması durumunda, kurduğu ailenin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, vb.), aile büyüklüğü, ailenin sosyo-ekonomik statüsü, ailenin yapısı, aile bireylerinin sosyal yaşamda ve dolayısıyla aile içinde oynadığı roller, ailenin yaşam sürecinin hangi aşamasında bulunduğu, ailenin toplum ve toplulukla kurduğu ilişkiler, ailenin değer ve tutumları, ailenin doğrudan konut kullanımına yönelik normları, ailenin beklenti ve umutlarını da içine alan öz imgesi konut örgütlenmesinin sosyal belirleyicileridir.

Konutta bireysel belirleyiciler için üzerinde durulması gerekenler ise; konutla kurulan yararsal ilişkiler, konutla kurulan duygusal ilişkiler (özdeşleşim-bağlanma), bireyin kültürel normları yorumlaması: eğitim, dini inanış, anlam ve simge oluşturmaları, bireyin yaşam yoğunluğu, yaşam biçimi ve mekan kullanımı, bireyin konutla ilgili deneyimleri, bireyin öz imgesi olarak özetlenebilir.

İnsanlar aynı kültürde yaşamış olsa bile, bu, herşeylerinin aynı olması anlamına gelmez. Aynı gruba dahil olabilirler, belli değer, örf, adet, gelenek ve göreneklere sahip olabilirler ancak çevresel tercihleri mutlak bir benzerlik göstermez.

Aile büyüklüğü, konut büyüklüğünün saptanmasında etkin olan en önemli etmenlerden biridir ve toplulukların dünya görüşleri ile ilgilidir. Ancak her ne kadar konut büyüklüğü hesaplanırken aile büyüklükleri ve hane halkı ortalamalarına bakılsa da bu yeterli olmamaktadır. Yaşam biçimlerinin farklılaşması ve yaşam yoğunluğu çok önemli rol oynamaktadır. Dört kişilik bir aile için 100 m² konut çok büyük olabilir, bir başka dört kişilik aile için 200 m² az gelebilir.

Japon ve Fransız işçileri 35-45 m² gibi işçi konutlarından çok memnun oldukları yıllarda dahi 80m² konut Türk işçileri arasında büyük tepkilere yol açmıştır. Hane halkı ortalamasının bizde çok yüksek olması, kırla bağıını kesmeyen işçi ailelerinin tahıl ürünleri depolama ve yatılı konuk ağırlama alışkanlıkları, yaşam yoğunluklarını artıran başlıca etmenler arasındadır. Ayrıca, bireylerin ilgi alanları ve hobilerinin fazlalığı veya azlığı ve dolayısıyla bunların gerektireceği depo alanları da büyüklük istemini ciddi biçimde etkiler (Gür, 2000).

Ailenin ait olduğu kültür ve sosyo-ekonomik düzeyi de konut büyüklüğünde etkilidir. Konut maliyetinin, konut büyüklüğüyle doğru orantılı olması yine çok önemli bir faktördür. Diğer taraftan ailede ekonomik düzeyin artmasıyla gelişen bir takım hobilerin olması ve bu hobiler için de ekstra bir alana ihtiyaç duyulması atlanmaması gereken bir noktadır. Bu hobiler, okuma odası, çalışma odası, stüdyo, konuk yatak odası, jimnastik odası, sauna, havuz, otopark gibi mekânlar gerektirebilmekte ve doğal olarak ailenin konut büyüklüğü istemini artırmaktadırlar.

Konut büyüklüğünü ve biçimlenmesini etkileyen diğer noktalar ise ailenin dünya görüşü, buna paralel olarak dili, dini, eğitim düzeyi, bir takım toplumsal tutumları, aile yapısı ve ailede bireylerin rolleridir.

5.1 Ailenin Yaşam Sürecindeki Yeri

Dünyanın her yerinde aile yapısı değişmektedir. Hareketlilik, göç, teknoloji, alternatif yaşam tarzları, kadınların aile içindeki konumu, farklı iş örnekleri, birçok kültürde ailenin fonksiyonunu değiştiren etmenlerdir.

Aile, kültürel değerlerin, kabul edilebilir ve kabul edilemez davranışların modelini taşıyan bir kurumdur. Aileyi, bu büyük görevde yalnız bırakmamak ve onlara, temel insanlık değerlerini geliştirmelerinde destek olmak gerekir. Bu değerler, saygı, tolerans, çeşitliliğin kabulü, eşitlik, hizmet, başkalarına karşı sorumluluk, nezaket, gerçeklik, dürüstlük ve ortaklıktır.

Aile bütçesinde, aile yaşamında ve aile ilişkilerinde çok etkin bir yeri olan konut, bir ailenin yaşamı boyunca değiştirilmeyen ve sürekli oturulan bir yer değildir. Pek çok aile, gelirleri, gereksinimleri ve tercihleri değişince oturdukları konuttan hoşnut olmamaya başlar. Bu değişiklikler ya toplumsal değişimler nedeniyle ortaya çıkar, ya da ailenin gelişimine paralel olarak doğar.

Aile yaşamının önemine dikkat çeken Birleşmiş Milletler, okuldaki öğrencilerin ileride iyi bir aile yaşamına kavuşabilmeleri için aile yaşamını, okullarda ders olarak vermeyi düşünmektedirler.

Yakın bir tarihe kadar evlerde en azından üç jenerasyon bulunmaktaydı; ebeveynler, çocuklar, dedeler, anneanneler, teyzeler, amcalar, kuzenler, hepsi tek bir çatı altında yaşamaktaydılar. Ancak şimdi insanlar evlenmek, çalışmak ya da eğitim amacıyla yüzlerce mil kat etmektedir. Bu şartlar altında da geriye sadece ebeveynlerden ve çocuklardan oluşan bir çekirdek aile kalmaktadır. Bunların da çoğu boşanma veya ayrılık sonucu beraber yaşamayan hanehalkları haline gelmektedirler.

AB İstatistik kurumu Eurostat'ın verilerine göre (Eurostat, 2003), Belçika'da 2002 yılında 40.500 çift evlenip, 30.600 çift boşanmıştır. Verilere göre, Belçika'da boşanma ile sonuçlanan evlilik oranı %75.5 'i bulurken, Amerika'da evlenen her 2 çiftten 1'i boşanmıştır.

Özellikle batıdaki boşanmaların ve ayrılmaların sonucu olarak ortaya tek ebeveynli aileler ve özellikle kadından oluşan aile reisleri çıkmıştır. Boşanmaların nedeni ise yine ailenin küçüklüğüne bağlanmaktadır. Aile fertlerinin yaşamlarındaki iniş-çıkışlarında, sorunlarını paylaşacak insanların olmaması onları bunalıma sürükleyip boşanmalarına neden olmaktadır. Geniş ailelerde ise, sıkıntılarını paylaşacak bireylerin yanında olması daha konforlu bir yaşamı işaret etmektedir. Hatta Amerika'da kan bağı olmasa bile bazı küçük ailelerin bir araya gelerek gönüllü bir şekilde, 8 ile 12 kişilik "geniş aile"lerini kurdukları gözlenmiştir.

Britanya'da 1995'te Çevre Bakanlığı'nın hazırladığı çalışmalar sonucunda 2016 yılı hanehalkı tiplerindeki sayısal değerlerin tahminleri oldukça şaşırtıcı çıkmıştır. Tablo 5.1'deki değerler karşılaştırıldığında 2016 için ailelere yönelik konutlar inşa etmektense daha çok yalnız yaşayanlar, birlikte yaşayan çiftler, birçok bireyin birlikte yaşadığı hanehalkları ve tek ebeveynli hanehalkları için konutlar inşa edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bundaki en büyük neden, aile sayılarının gittikçe düşmesidir (Chapman, 1999a).

Eğer yapılan bu tahminler gerçekleşirse, 2016 yılı için 10 milyon konutun, neredeyse toplam sayının yarısının, yalnız yaşayanlar ve tek ebeveynli hanehalklarına uygun şekilde tasarlanması gerekmektedir. Sosyal yaşamın değişmesi, hanehalkı tiplerinin ve dolayısıyla konut tiplerinin de değişmesine neden olmakta, geleceğe yönelik ideal konut tipine bakış açısını değiştirmektedir.

Tablo 5.1 1971-2016 Yılları Arası Britanya'daki Hanehalkı Tiplerinin Sayısal Değerlerinin Tahmini (Chapman, 1999a)

	Evli Çiftler	Birlikte Yaşayan Çiftler	Tek Ebeveynli Hanehalkları	Birçok Bireyin Birlikte Yaşamaları	Yalnız Yaşayanlar	Toplam (Milyon)
1971	11.249	0.204	0.378	1.168	2.944	15.943
1981	11.012	0.500	0.626	1.235	3.932	17.305
1991	10.547	1.222	0.981	1.350	5.115	19.215
1996	10.341	1.377	1.122	1.512	5.824	20.176
2006	10.118	1.499	1.243	1.852	7.185	21.897
2016	9.945	1.579	1.257	2.240	8.577	23.598

Bu sosyal değişimin yanında her geçen yıl hayat standartları daha iyiye gitmektedir. Bu ekonomik değişimlere ek olarak çocuklar okula daha uzun süre devam etmektedir. Büyük bir çoğunluğuna ileri öğrenim imkanları da açılmaktadır. Bütün bu değişimler de konutta daha kolay, daha renkli ve eğlenceli bir hayatın başladığını ifade etmektedir. Ev kadınları işlerinin büyük bir kısmını makinelerle gördürüyorlar, aileleri ve özellikle kocaları eskiden kadınların yaptığı pek çok işlerde onlara yardımcı oluyorlar ve böylece kadınların kendilerine ait zamanları fazlalaşıyor, daha bağımsız bir hayat yaşıyorlar.

Kadınların konutta geçirdikleri zamanın daha büyük bir kısmını diledikleri gibi kullanmaları isteği bütün aileye de yayılır. Gençler müzik dinlemek, başka birisi televizyon seyretmek, bir diğeri merak ettiği işleri yapmak, hobileriyle uğraşmak ister. Bütün bunlar ve konut işleri, aile bireylerinin daha serbest olmak istemelerine ve artık ocak başından ayrılıp, soğuk havalarda bile, ısınmak şartıyla, evin başka yerlerine dağılmalarına yol açar.

İnsanların yaşam tarzlarında sahip olup kullandıkları şeylerde ve genel yaşam seviyesindeki bu değişimler ve aile hayatının resmiyetten uzaklaşması, inşa edilen binaların gelecekte çıkacak yeni ihtiyaçlara ve her zaman var olan insanın temel ihtiyaçlarına yeter derecede cevap verip veremediklerinin araştırılması gerekmektedir.

Evsizlik oranının artışıyla, aile yaşamı ve ailenin toplumla ilişkisi olumsuz etkilenmiştir. Araştırmacılar ve tasarımcılar, değişen bu aile ve hayat koşullarında kişisel isteklere cevap vermeye çalışmalıdırlar. Ailenin geçirdiği devrelere paralel olarak ortaya çıkan kişisel istekler ve gereksinme değişimleri 3 yolla karşılanabilir (Atasoy,1973).

1. Aile, gelişimine uygun olarak konut değiştirir.

Ailenin konut değiştirmesi, konut stokunun mevcut durumu, sosyal ilişkiler ve aile bağları, iş yerine yakınlık ve taşınma masrafları gibi etkenlere bağlıdır.

2. Aile, içinde bulunduğu konutu büyütmek veya küçültmek olanaklarına sahiptir.

Bu olanak ise, konutun içinde bulunduğu çevrenin yapısal düzenine, konutun yapısal imkanlarına ve yapılacak değişikliklerin maliyeti gibi etkenlere bağlıdır.

3. Ailenin, içinde bulunduğu konut, bu değişimleri karşılayacak optimum büyüklüğe sahiptir.

Aile yapısına bağlı olarak farklılaşan gereksinimlerin karşılanabilmesine yönelik olarak kullanıcılar, yaşama mekanlarını uygunlaştırmak isterler ve bu amaçla konutta bir takım değişikliklere giderler. Bu değişiklikler:

- Tüm barındırılan insanların, mekansal gereksinimlerini karşılayacak yerler sağlamak,
- Her bireye, kendisine ait bir yer sağlamak,
- Mekan çeşitliliğini sağlamak açısından, yarı sabit donatılı ve dinamik mekanlar yaratmak,
- Dinlenme ve oyun olanakları sağlayarak ve rekreasyonel eylemleri barındıracak bir mekan yaratmak amacıyla konutta yapılan değişikliklerdir.

Her iş günü binlerce aile yeni bitmiş bir konuta taşınmaktadır. Hayat standartlarının yükselmesi yanında, aile sayısındaki devamlı artış, (insanların ömrü uzadığı için) yaşlılara özel ihtimam gösterilmesi isteği; kenar mahallelerin temizlenmesi, şehirlerin yayılması ve yeniden düzenlenmesi problemleri, gelecek yıllarda çok sayıda konut yapımına devam edileceğini göstermektedir.

Konutun biçimlenmesinde ailenin rolü ve özellikle de yapısı çok önemlidir. Kullanıcı gereksinimleri ve istekleri açısından konutta bir gruplama yaptığımızda, sosyal etmenleri çok sayıda alt grupta incelemek gerektiği ortaya çıkar. Bunlar;

- Tek başına yaşayan insanlar
- Çocuksuz çiftler
- Çocuklu aileler
- Tek ebeveynli hanehalkları
- Yaşlı insanlar
- Fiziksel, görme, işitme ve zihinsel engelli kişilerdir.

5.1.1 Tek Başına Yaşayanlar

Tek başına yaşayan insanlara verilebilecek en büyük örnek yaşlılardır. Yaşlı kesimin büyük çoğunluğunu oluşturan kadınlar, aynı zamanda yalnız yaşayan erkeklere oranla daha fazladır. 1998'de AB Ev Halkı Panelinde (ECHP), 65 yaş ve üzeri yalnız yaşayan kadınlar %45 iken, yalnız erkeklerin oranı %17 çıkmıştır. Avrupa ülkelerinin 7'sinde, 65 yaş üzeri kadınların yarısı yalnız yaşarken, erkekler çeyreğinden daha az çıkmıştır. Yapılan bu istatistiklerin sonucu olarak Avrupa ülkelerinin dışındaki ülkelerde geniş aile kavramı daha yaygın çıkmıştır.

Üniversite gençliğinin büyük çoğunluğu öğrenim için ailesinin yanından ayrılmak zorunda kalmakta ve arkadaş bulamadığı takdirde yalnız başına yaşamaktadır. Son yıllarda artan üniversite sayısı, öğrenci kapasitelerinin yükseltilmesi ve buna karşılık öğrenci yurt kapasitelerinin yetersiz kalması üniversite öğrencilerinin barınma sorununu daha ciddi boyutlara ulaştırmaktadır. Barınma, yaşadığı yerden yüksek öğrenim görmek üzere başka bir yere giden öğrencinin karşılaştığı ilk sorundur.

Öğrencilerin öğrenimleri sırasında uygun koşullarda barınması, yeterli konuta sahip olması ve konutta çeşitli ev eşyaları gibi kolaylıkların bulunması yaşam kalitesini yükseltmenin yanı sıra eğitimin başarısını da etkileyecektir.

Orhon'un (1985), üniversite öğrencilerinin barınma yerlerini belirlemek amacı ile Ankara Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, Ankara dışından gelen öğrencilerin yurttan yer bulamadıklarından ya da başka nedenlerle yaptıkları tercihlerden dolayı kiralık evde tek başlarına ya da arkadaşları ile birlikte oturdukları

saptanmıştır. Araştırma sonucunda aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir (Ersoy ve Arpacı, 2003).

- Araştırmaya alınan öğrencilerin çok az bir bölümü (%8.3) konutta tek başına yaşamakta olup, geriye kalan kesim ise arkadaşları ile birlikte yaşamaktadır.
- Üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu (% 87.0) apartman konutlarda oturmakta iken, geriye kalanlar müstakil konut (%10.7) ve dubleks/tripleks konutta (%2.3) oturmaktadır.
- Öğrencilerin oturdukları konutların büyüklüğü net alan olarak incelendiğinde, % 31.8'i 76-90m² ve % 49'u 3 odalı konutta oturmaktadır.
- Konutta oturma süresi incelendiğinde ise % 43.3'ünün bir yıl ve daha kısa süre konutta oturduğu görülmektedir.
- Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%79.3) konutta kendisine ait bir odası bulunmakta ve kendine ait bir odası bulunanların %47.7'sinin oda büyüklüğü 13-20m² 'dir. Konutta kendisine ait bir odası bulunan öğrencilerin% 89.3'ü oda büyüklüğünün kendilerine yeterli olduğunu belirtmektedir. Odasının büyüklüğü kendisine yetmeyen öğrencilerin % 78.4'ü salonu kullanmaktadır.
- Öğrencilerin konutta yaşamayı tercih etmelerinde en önemli sırayı konutun sağladığı rahatlık ve özgürlük almaktadır(%43.5). Öğrencilerin yarıdan çoğunun (%61.5) koşulları uygun olsaydı yaşadığı evi değiştirmek istediği saptanmıştır.

5.1.2 Çocuksuz Çiftler

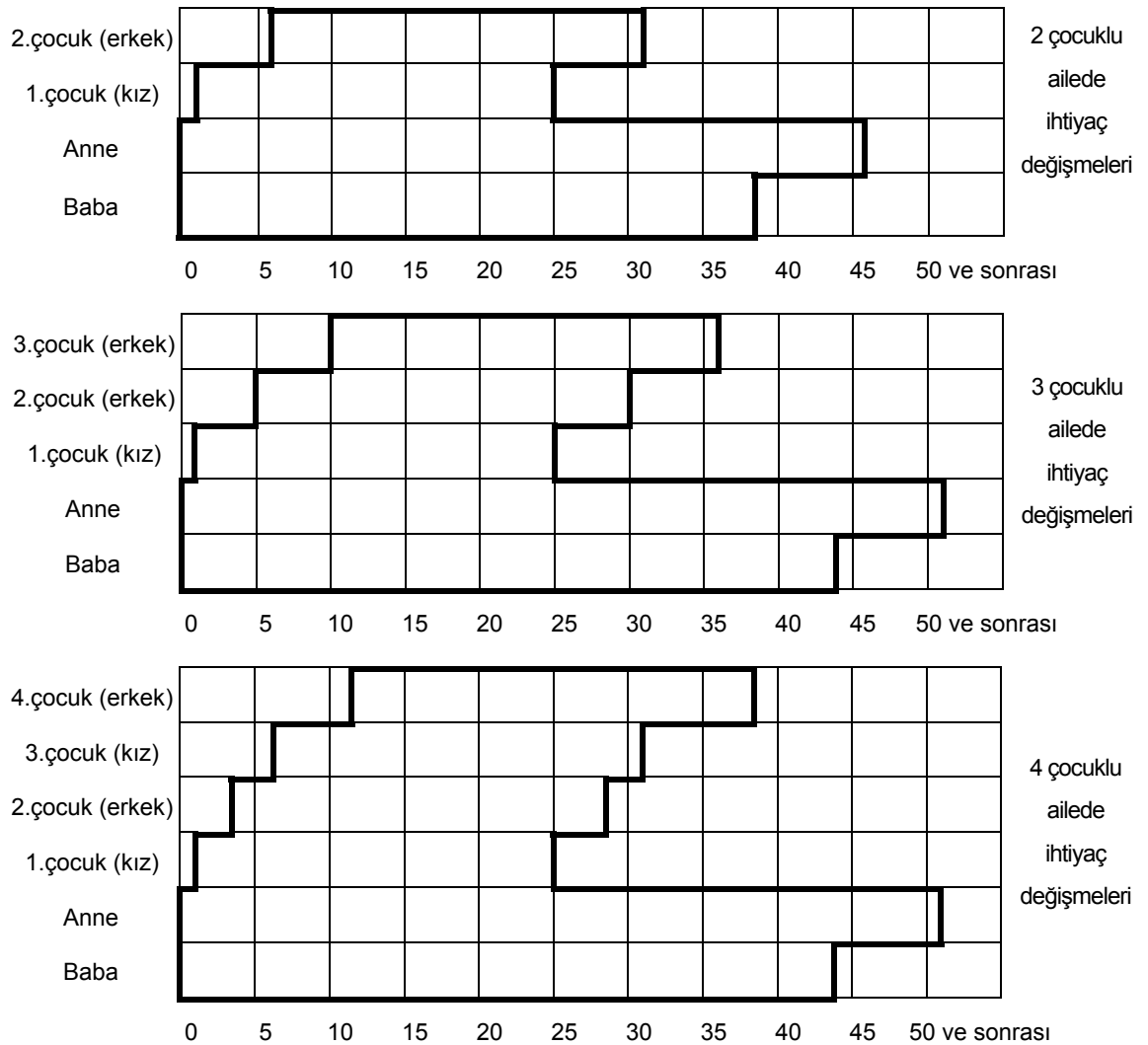
Çocuksuz çiftler genel olarak bekar yaşamdan tam anlamıyla kopamazlar ve eve bağımlı kalmaktansa, çocuk olana kadar dışa açık bir yaşam sürdürürler. Sosyo-ekonomik statülerine bağlı olarak çeşitli sportif, sosyal, kültürel ya da eğitsel etkinliklere zaman ayırırlar ya da aile, akraba ya da arkadaş ziyaretleri ile zaman geçirirler.

Özellikle çocuksuz çiftler mekan büyüklüğü açısından çok fazla şikayet göstermezler. Küçük konut, onlar için yaşamın bir bölümünde katlanılabilecek, daha sonra çocuklar dünyaya geldiğinde değiştirilebilecek bir yerdir (Gür, 2000).

5.1.3 Çocuklu Aileler

Konut içinde yetişkinler ve çocuklar arasındaki mahremiyetten bahsetmek oldukça kolaydır. En büyük değişimlerden biri, çocukların statüsündeki değişimdir. Bunun nedenleri arasında artık daha küçük ailelerin oluşması, ekonomik rahatlık ve erken emeklilik sayılabilir.

Çocuklu ailelerde konut içindeki ihtiyaçların değişkenlik göstermesine etken olan durumlar; çocuğun yaşına, buna bağlı olarak okula gidip gitmemesine, ergenlik dönemindeki gencin problemlerine, ailedeki otoriteye ve annenin çalışmasına bağlıdır.

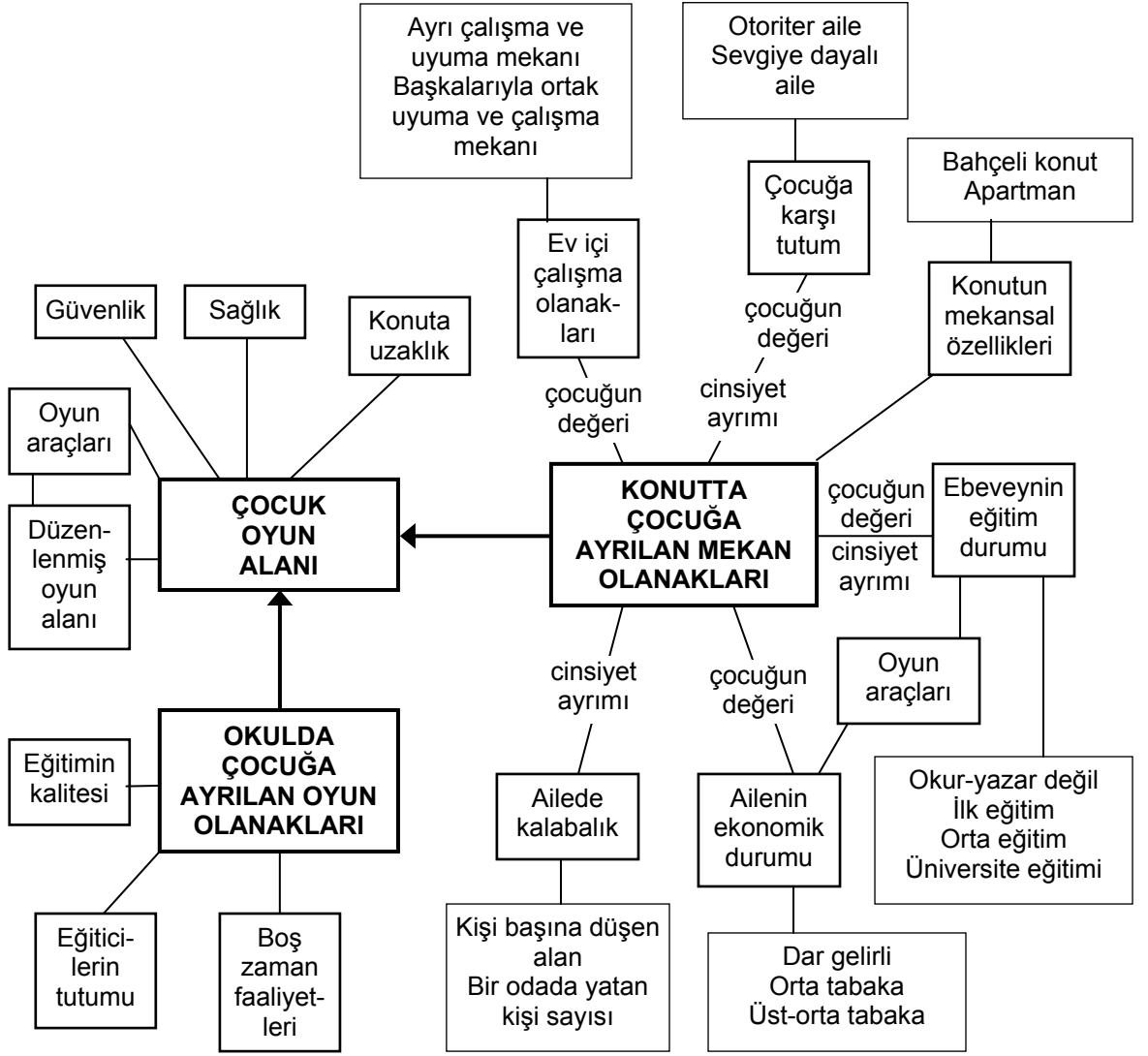
Şekil 5.1 Ailedeki Çocuk Sayısına Bağlı Gereksinme Değişiklikleri (Buğday, 1991)

Ailenin geçirdiği devreler iki, üç ve dört çocuklu aileler dikkate alındığında oluşan ihtiyaç değişimleri Şekil 5.1'deki gibidir.

Çocuk için dışarıdaki aktivitelerin sınırlı olması, boş zamanlarını değerlendirdikleri ve kendilerini güvende hissettikleri konutu daha karmaşık hale getirmektedir. Dışarıdaki yabancılar, trafiğin getirdiği tehlikelerden dolayı artık aileler çocuklarının dışarıda da ihtiyaç duyabileceği herşeyi evin içine taşımaya çalışmaktadırlar.

Çocukların odası, genellikle çok fonksiyonlu olmalıdır. Uyku, oturma, giysilerin depolanması, çalışma, oynama gibi işlevler çoğu zaman aynı mekanda barınır. Birçoğunda ise televizyon, bilgisayar veya diğer oyun ve ses düzenleri mevcuttur. Bu durum çocuğun hareketliliğiyle doğrudan orantılıdır ki çocuğun tüm aktifliğini ve yaratıcılığını geliştiren bir mekan ortaya çıkar.

Özellikle genç çocuklara sahip ailelerde mekanları ayırma tam anlamıyla kullanımdaki karmaşayı çözmez. Genç çocuklar, çoğu zaman ebeveynlerinin yanından uzaklaşır ve daha çok üst katlara çıkmak, tüm aileye hakim bir pozisyonda olmak ister. Odalarının çok fonksiyonlu olmasının en büyük nedenlerinden biri de, odada tek başına ya da arkadaşlarıyla kaybolmak istemeleridir.

Şekil 5.2 Çocuğa Ayrılan Oyun Olanaklarıyla İlgili Sistem Modeli (Bayazıt ve Dülgeroğlu Yüksel, 1996)

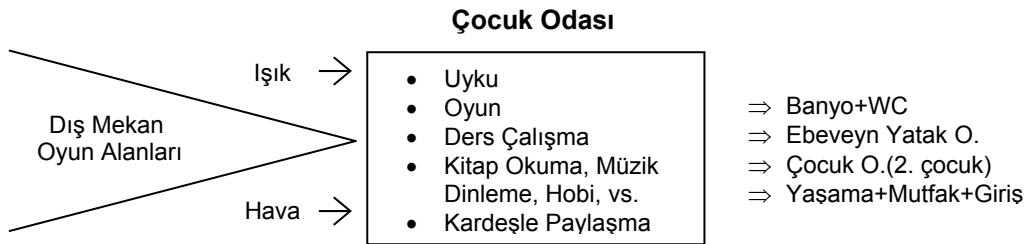
Bayazıt ve D.Yüksel'in çalışmaları sonucu hazırladıkları, çocuğun yaşadığı çevre ve bu çevredeki oyun olanaklarını ortaya koyan model ile çocuk oyun alanları, konutta ve okulda çocuğa sağlanan oyun olanakları ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

1986-1990 yılları arasında Toplu Konutlarda Mekan Standartları Araştırması adı altında İTÜ Mimarlık Fakültesi tarafından yürütülen araştırma sonucu dar gelirli, orta gelirli ve üst-orta gelirli tabakanın yaşadığı konutlarda çocuğa sağlanan mekansal olanaklar da araştırılmıştır (Bayazıt ve D.Yüksel, 1996).

Araştırmada, alt gelir gruplarının konutlarının %23.4'ünde, orta gelir gruplarının konutlarında %63.8, üst-orta gelir gruplarının konutlarının %54.5'inde çocuk odası bulunmaktadır. Dar gelirli gruplarda çocuk odası her amaçla kullanılırken, üst-orta tabakada sadece çocuğun yatması için kullanılmaktadır.

Yürütülen çalışmada, ortalama hanehalkı büyüklüğünün 4.75 olduğu ve hanehalklarının %75.1'inin çekirdek aile olduğu İstanbul dar gelirli örnekleminde, çocuk odasının bulunmaması nedeniyle hala çocuk gelişimine ebeveyn mahremiyeti kadar önem verilmediğini göstermektedir. Özellikle, konutta çocuk oyun yeri konusunda, genç hane reislerinin daha duyarlı olduğu saptanmıştır.

Gökmen (S.Gökmen, 1996), çocuğun sağlıklı gelişmesi ve topluma olumlu bir birey olarak katılmasını sağlamak açısından, çocukların mekansal gereksinimlerine getirdiği önerilerde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzey ayrımı yapmamıştır.

Şekil 5.3 Çocuk Odası ve Diğer Mekanlarla İlişkisi (Gökmen, 1996)

Konuttaki diğer mekanları da kullanan çocuğun, konut içinde nerede olması gerektiği genellikle tartışma konusudur. Çocuğun hem iletişim hem de mahremiyet gereksinimlerinin yerine gelmesini sağlamak için, çocuğun hem odasında yaşama ve oynama olanağı olmalı, hem de konut içinde, odasının dışında kullanabileceği mekanlar bulunmalıdır (Gökmen, 1996).

Çocuklu ailelerde ebeveynler genellikle bireysel çalışma alanı ya da diğer kendilerine özel mekanlardan mahrum kalabilirler. Çocukların odası ne kadar çok fonksiyonluysa, ebeveynlerinki de o kadar sabit kullanıma yöneliktir; yatak odası gibi. Bundan dolayı, ne zaman anne kitap okumak istese ya da başka uğraşları olsa çocukların odasını kullanır.

Konutta en çok zaman geçiren anne için bu oldukça ters bir durumdur. İngiltere’de 1997’deki bir araştırma sonuçları anne ve babaya düşen görevleri ve saatleri karşılaştırıldığında oldukça önemli bir fark ortaya çıkmıştır (Chapman, 1999b). Tablo 5.2’ye göre baba konuta ilişkin görevleri için haftada yalnız 23 saat harcarken, anne 62 saat harcamaktadır.

Tablo 5.2 Konuttaki Görevler Açısından Anne ve Babanın 1 Haftada Harcadığı Süre (Saat) (Chapman, 1999b)

Paylaşılan Görevler	BABA (saat)	ANNE
Yemek hazırlama ve pişirme	2.50	13.30
Temizlik	2.00	13.15
Çamaşır yıkama ve ütü yapma	0.55	9.05
Çocuklarla özel zaman geçirme	5.05	8.45
Ev için alışveriş	2.50	5.50
Bulaşık yıkama	2.00	3.40
Çocukları okula bırakma	1.45	2.55
Bahçe işleri	3.00	2.00
Dikiş,giysi tamiri	0.10	1.20
Diğer aktiviteler	2.55	1.40
Toplam Saat/Hafta	23.00	62.00

Kadının toplum içindeki rolü değişse de, iş dünyasında da baskın bir noktaya ulaşsa da tablodan konut içindeki görev dağılımında ne büyük rol üstlendiği görülmektedir. Sosyo-kültürel yaşamda gelişen tüm değişmelere rağmen, ailedeki gençler arasında yapılan araştırmada, gelecekte de bu rolün erkekler tarafından pek üstlenilmeyeceği ortadadır.

Tablo 5.3'te 16-25 yaş arası gençlerin konuta ilişkin görev yüzdeleri cinsiyetlere göre karşılaştırılmıştır (Chapman, 1999b). Sonuç olarak yine konutun büyük orandaki sorumluluğu geleceğin kadınları olacak kız çocuklarındadır.

Tablo 5.3 16-25 Yaş Arası Gençlerin Konuta İlişkin Görev Dağılım Yüzdesi (Chapman, 1999b)

Konuta ilişkin Görevler	Erkek		Kız	
	Her zaman	Hiçbir zaman	Her zaman	Hiçbir zaman
Kendi odasını temizleme	42	9	64	3
Yatağını hazırlama	34	18	56	9
Çamaşırlarını yıkama	14	52	38	7
Yemeğini hazırlama	13	10	30	7
Ev için alışveriş	11	34	30	20
Bulaşık yıkama	11	21	30	7
Evi temizleme	8	25	28	8
Aile için yemek yapma	3	37	22	15

5.1.4 Tek Ebeveynli Hanehalkları

Ailenin küçülme evresinde meydana gelen ayrılıklar, ölümler ya da boşanmalar, evlilik dışı ilişkiler sonucu çocuk sahibi olma ile tek ebeveynli hanehalkları oluşmaktadır.

Bekar anneler ile ilgili değer yargıların zayıflaması, kadınların bağımsızlık arzusu, evlilik oranlarının azalması, boşanmaların artması, tek ebeveynli olan ailelerin artmasına yol açmıştır.

Değişen hanehalkı büyüklüğü ve bileşimi bağlamında, tek ebeveynler, sosyal altyapı ve hizmetlere daha bağımlı olan, gittikçe küçülen hanehalklarına doğru eğilimi temsil ederler. Becerikli olanları, kültürel alanda daha aktif, hırslı ve iddialıdır. Bu kişiler için konut, bilinçli olarak yaptıkları bir seçimin göstergesi ve hatta özel bir yaşam biçimi olabilmektedir.

Konut piyasasının, bu konuyla ilgili getirdiği çözümler, konutun sadece gündüz bakımı ve ev temizlik servisleri ile bağlantısını kurmaktadır. Özellikle tek ebeveynler için önerilen konutlar, dikkatlice seçilmiş, kendi özel olanakları olan kullanıcıları temel almakta ve kendi aralarında örgütlenmelerini teşvik ederek, kişilerin özgüvenlerini geliştirmek için kendine yeterli bir çevre oluşturmaya çalışmaktadır (Walther and Simbriger, 1996).

Kullanımlarına göre tanımlanan odalar arasındaki hiyerarşik düzen, yani işlevsel olarak özelleşmiş mekanlar vs. gibi geleneksel konut tasarımının ana ilkelerinin tek ebeveynlerin gereksinimlerini karşılamadığını savunan Walther ve Simbriger(1996), bir takım konut tasarım ilkeleri geliştirmişlerdir.

Destekleyici bir çevreyi biçimlendirmesi ve kullanıcılarının hakimiyetini artırması gereken bu ilkeleri konutta tasarım kalitesi ve sosyal kalite başlıkları altında toplamışlardır. Her kişiye özel bir oda, fazla alan yerine, fazla oda sayısının daha önemli olduğunu savunmaktadırlar.

Walther ve Simbriger'in (1996) önerdikleri konut tiplerinde olması gerekenler; tarafsızlık ve kullanım esnekliği, odaların ve işlevlerin gevşek birlikteliği, işlevsel olarak özelleşmemiş mekanlar, ulaşılabilir ve çeşitli hizmetler, planlamaya katılım, oturanların saptanmasında sorumluluk almak ve ortak yönetim şeklinde sıralanmıştır.

Özellikle batı toplumlarında tek ebeveynli aileler fakir aileler grubuna dahil edilmektedir ve toplumun refah seviyesini azalttığı düşünülmektedir (Bernandes, 1997). İngiltere’de tek ebeveynli ailelerin sayısı gittikçe artmaktadır ve bunların büyük çoğunluğunun aile reisi kadınlardır. Kentte yaşayan hanehalklarından aile reisinin kadın olduğu aileler, aile reisi erkek olanlardan daha yoksuldur (Nişancioğlu, 1996).

1995’teki Social Trends verilerine göre öz ebeveynlerinden biriyle yaşayan küçük çocukların yüzdesinde annesiyle yaşayan çocuklar %14.8, babasıyla yaşayanlar %1.8 çıkmıştır (Nişancioğlu, 1996).

Çocuk üzerindeki sorumluluk tek birey üzerinde toplanmıştır ve genellikle ekonomik sıkıntılar geçimi zor hale getirmektedir. Bu durum hem aile yapısını hem de mekan kullanımını etkilemektedir. Konut mekanının şekillenışı sadece çocuğun ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir. Çünkü diğer ebeveynin eksikliklerini çocuğa hissettirmemek ön plandadır.

5.1.5 Yaşlılar

Dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Avrupa’ya göre nüfusu genç olan Türkiye bile eskiye oranla daha fazla yaşlı nüfusa sahiptir. DİE verilerine göre 1990-2003 döneminde, 85 yaş ve üzeri nüfus beş katına, 65 yaş ve üstü nüfus oranı yüzde 4,3’ten yüzde 8’e çıkmıştır (www.die.gov.tr). Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün 7 Şubat 2003 tarihli verilerine göre 70 milyon 535 bin nüfusu olan Türkiye’de 5 milyon 666 bin yaşlı nüfus bulunmaktadır. Bu nüfusun %59’unu ise kadınlar oluşturmaktadır.

AB İstatistik kurumu Eurostat’ın verilerine göre (Eurostat, 2003) Avrupa’da, 65 ve üzeri yaşta olanların büyük bir çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Yaşları 75-84 arası olanların %67’si, 85 ve üzeri olanların ise %76’lık bir çoğunluğu kadınları temsil etmektedir. Tabi bu oranların fazla olmasının nedeni sadece kadınların uzun yaşaması değil, aynı zamanda şu an bu yaşlarda olabilecek erkeklerden 2. Dünya Savaşı’nda birçoğunun henüz 20’li, 30’lu yaşlarda hayatlarını yitirmesidir.

Bu gelişme, sosyal ve ekonomik politikalar yanında, kendilerine uygun evler kurulması gereken yaşlı insanlar için, konut inşa etme politikalarında da değişiklikler yapılmasını gerektiriyor.

Yaşlı insanlar eskiden beri alıştıkları evlerinde ve şehrsel çevrelerinde yaşamak istemektedirler. Orada arkadaşları vardır ve hayatın devamı için gerekli şeyleri nereden bulacaklarını bilmektedirler. Yani bu yerler onların yuvalarıdır.

Bu sebepten dolayıdır ki evleri, konutları ve şehrsel çevreleri yaşlanıldığında da yaşanabilecek yerler olarak düzenlemek gerekmektedir. Bundan dolayı istenen bilgileri sunmak ve yol göstermek de, yaşlı insanları elden geldiğince sevdikleri sosyal ortamlarda ve kendi evlerinde yaşatabilmek de önemli görevlerdir. Çoğu zaman basit düzenlemeler bu amaç için büyük faydalar sağlamaktadır.

İstenmeyen davranışların azalmasında, sosyal ilişkilerin ve aktivitelerin artmasında, negatif duyguların yerini pozitif duyguların almasında ve en önemlisi de yaşam kalitesinin artmasında yaşlı insanların rolü büyüktür.

Kore’de 2019 yılında yaşlı bir nüfusun hakim olacağını varsayan Ock Hong ve Sun You, 2002 yılında 50 yaşın üstündeki 464 kişi üzerinde bir araştırma yapmıştır (Ock Hong, H. and Sun You, B., 2003). Yaşlılara uygun konutlar tasarlamada bir altyapı oluşturmak amaçlı yapılan araştırmanın temel noktası yaşlılar ve engelliler için konutun yeniden düzenlemeye karşı elverişliliğidir. Bu nedenle yaşlılar için tasarlanmış 3 konut tipi üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre konut problemleri en fazla yaşlıları etkilemektedir. Yaşlılar için genel bir konut tipi belirlemektense kullanıcı katılımı ile gerçekleşen konut plan tipleri belirlemek gerekmektedir. Kullanıcıya göre mekan büyüklükleri saptanmalıdır. Çekirdek aile tipinin artması ve çift gelir ile aile destek programları azalmış ve yaşlıların bağımsız yaşama istekleri artmıştır. Yaşlılar için iş, boş zaman ve servis hizmetleri çok önemlidir.

Yaşlı insanların ihtiyaçları çok değişik olabilir. Bazıları hayatları boyunca yaşadıkları konuttan ayrılmak istemezler, bazıları ise eğer küçük ve bakımı kolay bir konuta sahipse, iyice yaşlanıncaya kadar daha faal ve bağımsız bir hayat sürebilirler. Faal bir şekilde yaşamlarını devam ettiren yaşlılara, özellikle Avrupa ülkelerinde daha sık rastlanmaktadır.

Türkiye’de 60-70 yaşın üstündeki kimseler kendi evlerinden dışarı çıkmak istemez ya da çocuklarının yanına taşınır. Yaşlılar kültürün de getirdiği bir anlayışla yalnız bırakılmaz. Daha az faal olan bazıları ancak özel şekilde tasarlanmış, gerektiğinde yardım alabilecek şekilde bir konuta sahip oldukları takdirde bağımsız olabilirler. Genellikle, faal yaşlıların ihtiyaçları düşünülerek inşa edilen konutlar küçük olur.

Bugünün standartlarıyla yaşlı konutlarının döşeme alanları çalışma yaşındaki ailelerin konutlarının döşeme alanlarından daha küçüktür (Türel, 1996).

Aslında büyük kentlerimizde bile yaşlılar için özel tasarlanmış konutlar ve konut grupları bulunmaması ve yetersiz huzurevleri imajı ile bu konuda araştırma yapmak oldukça güçtür. Ancak daha önce yapılmış çalışmalar ve orta gelir kesimine ait semtlerde yapılan 100 anket ve mülakat sonucunda aşağıdaki eğilimler belirlenmiştir (Türel, 1996).

- ⇒ Yaşlıların çoğunluğu banyo ve mutfak kullanımını beğenmemektedir. (%68)
- ⇒ Konutla ilgili problemlerin başında ev temizliği, ikinci olarak da alışveriş gelmektedir. (%97)
- ⇒ Hangi tip bir yerleşmede yaşamak istedikleri sorusuna kent merkezi cevabı çoğunluktadır. (%92)
- ⇒ Asansör ve teknolojik kolaylıklar(bilgisayarlı ev yönetimi) istenmemiştir.
- ⇒ Sadece yaşlılar için yapılmış bir yerleşme mi, karma mı sorusuna yaklaşık yarı yarıya bir tercih olmuştur.
- ⇒ Oturulan konutun nereye bakmasını istersiniz sorusuna diğer konutlar dışında yol, yaya yolu ve park eşit tercih edilmiştir.
- ⇒ Konuşulan yaşlıların çoğu kentin merkezi alanlarında bahçeli tek katlı bir konutta yaşamak istediklerini belirtmişlerdir.

Bireyin hangi yaş diliminde olursa olsun isteyebileceği en doğal şey, özel yaşam sahipliğidir. Bu da ancak kendine ait bir yaşama mekanı sahipliğiyle sağlanabilir. Konut birimleri 38-60m² arasında, bir veya iki yatak odalı olarak ve yaşlıların güç beğenisine hitap edecek en ince detayları ile ele alınmalıdır.

Yaşlılar ve konut ilişkisinde en büyük problem gereksiz büyüklüktür. Çocuklar evlendikçe ya da evlerinden ayrıldıkça, yaşlıların büyük bir bölümü yine aynı evde kalmaktadırlar. Bu konutların bir çok odası kullanılmamakta ve bu da ekonomik açıdan kayıp sayılmaktadır.

Yaşlılar için özel emniyet tedbirlerinin alınması lazımdır, banyoya girip çıkmayı kolaylaştırmak, dolapları ve ölçü saatlerini sandalyeye çıkmayı gerektirmeyecek

tarzda planlamak gibi. Ancak bungalovların ve küçük apartman katlarının, yaşlılar için gereken özel ihtiyaçları da ihtiva etmek şartıyla gençlere ve yaşlılara uyacak tarzda tasarlanıp, donatılması gerekmektedir.

Yaşlılar için mutfak tasarlarken, unutkanlığa karşı uyarıcı bir sistemin olması önemlidir. Mutfağın açık olarak düzenlenmesi, hem yer kaybını önler hem de güvenliği açısından tercih edilebilir. Mutfak tezgahı oturulabilinir şekilde 75 cm yükseklikte ve diz mesafesi derinliğinde tasarlanmalıdır.

Küçük katlarda fazla faal olmayan yaşlıların kendi küçük evlerini kolayca idare etmeleri mümkün olmakta, yardıma ihtiyaçları olduğunda, bir bakıcı bulunmakta, ve aynı bloktakilere yardım edebilmektedir.

Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalarda, yaşlı evli çiftlerin oturduğu bazı konutlarda önüne perde çekilebilen açık çift yataklı köşeler gözlenmiştir, bu gibi konutlardan çok sayıda inşa edilmiş bulunmaktadır. Bu masrafı azaltan bir düzen olup, yaşlılar için yatak köşesinin ayrı yatak odasına göre daha sıcak olacağı ileri sürülmektedir. Ancak bu düzen iki kişi için çok uygun değildir, bazı yaşlıların bundan da hoşlanmadıkları görülmektedir.

Bugün daha çok insan yaşlılık günlerine ulaşıyor. Gelecek on yıl içinde 60 yaşın üzerindeki insan sayısı nüfusun %20'sini bulacak. Yüzyılımızın ilk yarısında yaşlı insanlar hala büyük aile çatısı altında yaşamakta idiler. Bugün ise genellikle yalnız kalmışlardır ve kendilerine yetebilmeleri, bağımsız yaşayabilmelerinin elden geldiğince uzun sürdürülebilmesi için çevrelerinin yaşlı insanlara uygun düzenlenmiş olması istenmektedir. Aslında yaşlılık değil, kendilerine uygun olmayan konutlar ve şehirseller çevreler yaşlıların tek başlarına yaşayabilme güçlerini zayıflatmaktadır.

İnsanların çoğu kendi dört duvarları içinde yaşlanmak isterler. Yaşlılıkta başka bir yere taşınmak, yeni bir eve veya huzurevine geçmek ve belki burada kendi günlük hayatını, tercihlerini gerçekleştirememek hoş olmayan bir şeydir. Yaşlılar, yuvalarında kalmak isterler.

Yaşlıların geçmişleri ile bağlarını simgeleyen eşyalarından kopmak istememeleri de bu eşyalar için ekstra bir mekana ihtiyaç duymalarını gerektirir. Mimarlar yaşlılar için konut tasarlarken sadece fonksiyonelliğini ön planda tutarlar. Ancak yaşlılar için en önemli şey geçmiş, şimdi ve gelecek ile bağlarını kurdukları eşyalarıdır. Özenle kullanılan bu eşyalar onların belleklerini dingin tutar ve yaşamla başa çıkmada performanslarını artırır.

Yaşlı yurtlarına veya huzurevlerine ihtiyaç duyulması biraz da yaşlılar için yeterli ve uygun nitelikte konutların bulunmayışındandır. Çok büyük yahut donanımı yetersiz (banyosuz, yeterli mutfaksız, ısıtılması yetersiz, tesisatı yanlış düzenlenmiş) konutlar normal ve modern de gözükseler, kötü planlandıklarından dolayı hayatı zorlaştırmaktadırlar.

Bu durumda bazı tadilat, evin yaşlıya uygun hale getirilmesinde en önemli husustur. Küçük noksanlar (kötü bir merdiven aydınlatma, çok kaygan bir zemin, çok alçak bir yatak, bir tutunma kolu eksikliği vs.) tehlike ve kaza kaynağı olabilir. Bu durumda; noksanları fark etmek, bunları gidermek, engelleri ve tehlike kaynaklarını bertaraf etmek, küçük yardımlarla kolaylıkları sağlamak, tedbirleri vaktinde alıp en basitinden tatbiklerle çözüme ulaşmaya çalışmak çok önemlidir.

Yaşlılıktan kaçınmak mümkün değildir. Fakat yaşanan çevreyi yaşlı dostu kılmak mümkündür. Emniyeti, rahatlığı ve bağımsızlığı mümkün olan en kolay ve en ekonomik tarzda sağlamak gerekir. Yaşlının değişmiş fiziksel yeteneklerine uygun inşai değişiklikler yanında belli sabit donanım ve yardımcı araçlar da hayatın kolaylaştırılması için gereklidir. Yaşlıların aynı evlerde kalmalarını kolaylaştıracak birtakım düzenlemeler şunlardır;

- Mobilyaların keskin köşe ve kenarları bulunmamalı ve kolay temizlenebilmeleri mümkün olmalıdır.
- Tutma kolları büyük, kolay görülebilir ve kolay kavranabilir olmalıdır.
- Çekmeceler çekildiklerinde dışarı düşmemelidirler.
- Diz hizasının altındaki sabit raflar çekmece veya sepet olarak daha rahat kullanılabilir. Bunlar hafifçe yüklenmişlerse basit raylar yahut teleskobik raylar üzerinde hareket edebilirler.
- Göz ve diz hizaları arasındaki alanda bulunan kullanma, saklama bölümleri rahat ulaşılan ve kolay görülen yerlerdir.
- Masalar sağlam ve dengeli duruşlu olmalıdır ki, yaşlı veya sakat insan bunlara tehlikesizce dayanabilsin.
- Masa ve sandalyelerin yüksekliği birbirine uymalıdır. Bacak ve diz otururken engellenmemelidir.

- Masa, sandalye ve yatak ayakları altına konacak yükseltme elemanları ya da fazla uzun olan ayakları kesmek oldukça kolaylık sağlar.
- Köşe koltukları gereken hareket rahatlığına imkan vermediklerinden uygun değildir.
- Üç kişilik kanepeler, ortada oturan birisi için dayanıp doğrulmasına yardımcı olacak kol dayanma yeri bulunmadığından, genellikle rahat sayılmazlar.
- Yatağın başucuna konacak bir deve boynu lamba yer kaplamadan istenen noktaya ışık verir.
- Elbise askı çubuklarının yaşlılarca rahat ulaşılabilir bir yükseklikte olması gerekir.

5.1.6 Özürlüler (Fiziksel-Görme-İşitme-Zihinsel)

Artan iş, trafik ve spor kazaları, savaşlar, çeşitli yaralanmalar ve dejeneratif hastalıklar sonucu dünyada özürlü insan sayısı çoğalmaktadır. Aşırı şehirleşme, aşırı makineleşme ve iletişimin üzerimize yığıldığı etki yağmuru, insanın ruhu gibi bedeninin de büyük tehlikelere maruz kalmasına yol açıyor. Aşırı ve kötü şehirleşme de kazaların daha çok olduğu ortamlarda yaşamamıza neden oluyor. Sayıları ve nüfustaki oranlarının artışı, bir sosyal grup olarak haklarını aramalarının da etkisiyle son yıllarda özürlü insanların sorunları daha sık toplumların baş meselelerinden biri halini aldı.

Kentsel planlama sorunlarımızın merkezinde yer alan konut, aynı zamanda bu sorunların çözümünün başlıca anahtarıdır. Gereksindiğimiz sadece, “herkes için kabul edilebilir konut”un ötesinde, “diğerleri için de kabul edilebilir konut”tur.

Birçok insan hayatının bir noktasında özürlü olmanın anlamını tadacaktır. Ancak o zaman bir evin, bağımsızlığı ve hareket özgürlüğünü kısıtlayan bir hapishaneye dönüşebileceğini anlayacaktır.

Sgoutas (Sgoutas, 1996), özürlü ile engelli kavramlarının konut kullanımı söz konusu olduğunda farklı anlamları olduğunu savunmaktadır. Özürlü kişiyi; fiziksel, duyumsal veya zihinsel sakatlığı olanlar olarak tanımlarken, bir kişinin engelli olması için, herhangi bir özrünün olmasının gerekmediğini savunmaktadır. Kötü tasarlanmış bir yapıyı çevreye razı olmak zorunda kalan herkesi engelli grubuna sokmaktadır. Bu

düşünceden vardığımız nokta şudur ki; kentlerimizin bugünkü durumuna bakılırsa, bir bakıma herkes engelli teriminin kapsamına girmektedir.

Daha erişilebilir, daha esnek konut stokundan yana görüşler, bugün her zamankinden güçlüdür. Demografik yapıdaki değişimleri ve nüfus içinde yaşlı sayısındaki artış göz önüne alındığında ve bu yaşlıların pek çoğunun eklem romatizması, felç ya da kazalar sonucunda hareketliliği kısıtlayıcı çeşitli sakatlıklardan birine maruz olduğu düşünüldüğünde, bu görüşler daha da önem kazanmaktadır.

Araştırmalara göre, tüm hane halklarının üçte biri ile beşte biri arasında bir bölümünde bedensel özürlü bir veya daha fazla kişi bulunduğu tahmin ediliyor. (Sgoutas, 1996). Buna, bebek ve küçük çocuklar, hamile kadın, ziyarette gelmiş yaşlı akrabalar, hastalıktan ya da bir kazadan iyileşmekte olan birisi bulunan evler de eklenince tüm konutların mümkün olduğu kadar kullanışlı ve esnek yapılması zorunluluğu apaçık ortaya çıkacaktır.

Yapıların, gerektiğinde uyarlanabilmeleri için, ilk baştan bu kapasiteyle yapılmaları birçok çalışmada ortaya atılan yeni bir kavramdır. Bu tür gelişmeler, insanların mümkün olduğu kadar normal bir biçimde, mümkün olduğu kadar uzun süre yaşamalarını sağlayacaktır.

Uyarlanabilir konutun ardındaki temel ilke, kullanıcının konuta değil, konutun kullanıcıya uyum gösterebilmesidir. Konutlar genellikle, kullanıcılarının gelecekte geçici veya sürekli özürlü durumuna gelebilecekleri düşünülmeyen tasarlanır. Tekerlekli sandalyeye bağlı özürlü konuklar için önlem alınması ise, en azından, günümüz gerçeklerinin dışında tutulmaktadır.

Uyarlanabilir konut, normal konutun özelliklerine sahip, ancak gerek duyulduğunda hızla ve ekonomik bir biçimde gerekli değişimler yapılabilen konuttur. Bu sayede, ev taşımak daha az gerekli ve daha seyrek bir zorunluluk haline gelir. Bu tür bir uyarlanabilir konutun tasarım özellikleri iki grupta toplanabilir: temiz kapı açıklıklarının en az 85 cm. olması veya yeterince geniş banyolar gibi, baştan bulunması gereken özellikler; bir de, mutfak dolaplarının tekerlekli sandalye kullanan kişinin erişilebileceği düzeye alçaltılması gibi, sonradan yapılabilecek değişiklikler.

Yeni oluşan bir diğer kavram, akıllı konutlardır. Akıllı bir konutta tüm eve yayılan bir elektronik iletişim ağı bulunur. Elektrikli aletlerin çalıştırılması, iç ve dış haberleşme, konutun ve sakinlerinin korunma ve güvenliği, iklim denetimi ve enerji tasarrufu tek

bir sisteme bağlanmıştır. Engelli bir kişi için, akıllı konutun anlamı, kullanıcının işlevsel kapasitelerine ve yapmak istediği işlere uyum gösterebilen, kapsamlı bir yardım aracı olmasıdır. Bu sistem, bazı işlevsel sınırlandırmaları da giderebilecektir.

Özürlüleri fiziksel, görme, işitme ve zihinsel özürlüler olarak gruplandığımız zaman, konutta yapılabilecek düzenlemelerin daha çok fiziksel özürlülere yönelik olduğu gözden kaçmamaktadır. Çünkü konut, bir fiziksel mekan birimidir ve öncelikle fiziksel olarak kullanıcısına uyumu sağlamalıdır. Konutta uygulanabilecek değişikliklerden önce özürlülerin türlerini tanımlamak gerekmektedir:

- Fiziksel Özürlüler

(1) Yürüme özürlüler: Bu kimseler ya büyük güçlükler çekerek hareket edebilirler veya yürümelerine yardımcı olan araçlara bağımlıdırlar. Yaya olarak uzun mesafeler kat edemezler ve seviye farklarını aşarken büyük zorluk çekerler.

(2) Tekerlekli sandalyeye bağımlı özürlüler: Bu kimseler sadece kol gücü ile veya elektrikle hareket eden tekerlekli bir sandalye yardımıyla hareket edebilirler.

(3) Kolları veya elleri özürlü olanlar : Bu kimseler kollarını veya ellerini ya büyük zorluklarla kullanabilirler ya da hiç kullanamazlar.

Konut düzeni, fiziksel özürlüler için bireysel durum ve ihtiyaca göre farklılaşacaktır. En büyük ihtiyaç, özürlünün cihazlı ya da cihazsız, hareket imkanlarını tümüyle kullanabilmesine olanak sağlayan bir mekan içinde yaşayabilmesidir. Basit planlı geniş mekanlar, girişlerin ilk katta ve basamaksız olması idealdir.

- Görme Özürlüler

(1) Görme zorluğu çekenler: Bu kimseler ya çok zayıf bir görme kabiliyetine sahiptir ya da görüş alanları çok sınırlıdır. Sadece büyük kontrastları veya nesnelerin dış hatlarını algılayabilirler.

(2) Körler: Bu kimseler işitme ve dokunma yoluyla elde ettikleri bilgilere bağımlıdırlar.

Görme özürli insanlarda alan kavramı yetersizdir, alana ilişkin bilgiler dokunma ve işitme duyusu ile fark edilerek gelişir. Ev ortamında oryantasyon, ışıklandırma, ve yüzey malzemelerinde farklı doku ve biçim kullanılarak kolaylaştırılabilir.

Farklı mekanlarda ve aynı yerin farklı kullanımdaki duvarlarında, değişik yüzey dokuları, yumuşak girinti çıkıntılar, lokalizasyon ve oryantasyona kolaylık sağlar. Seslerin dağılmadan, direkt ve net gelebilmesini sağlayacak yalıtım yapılmalıdır.

Birim döşemeleri arasında kot farkı olmayan, basit planlı yapılar, düz giriş, yaylı kapılar, işitsel sinyaller oryantasyonu kolaylaştırır. Konuttaki birim kapılarının, tokmak ya da bordürün farklı doku ve konstrüksiyonda olması tanıma ve güven duygusunu artırır.

- İşitme Özürli

(1) İşitme zorluğu çekenler: Bu kimseler işitme cihazları, görsel bilgiler veren cihazlar, ortak dinleme donanımları gibi yardımcı araçlara bağımlıdır.

(2) Sağır: Bu kimseler sadece görsel bilgiler veren donanımlara bağımlıdır.

Konutta ve özellikle de özürli kişinin odasında akustik ve ses yalıtımı iyi olmalıdır. Biçim ve dokuyu iyi gösteren, birkaç kaynaktan aynı yönde düşen ışık, ışığa farklı yansımalar kazandıran farklı yükseklikteki tavanlar, değişik görüntü ve ışık sağlayan köşeli cephe pencereleri, farklı renk ve dokuda duvar yüzeyleri, çeşitli kullanıma açık çıkma ve girintiler, oryantasyonu kolaylaştıran görsel işaretler, geniş mekanlar algı ve hareket olanaklarını zenginleştirecektir.

- Zihinsel Özürli

(1) Down Sendromlular: Yüksek derecede toplumsallaşma eğilimi gösterir, çevre ile yoğun ilişki içinde yaşarlar.

Duyular üzerinde uyarıcı olan, algıları besleyen ve zenginleştiren, bol ve çeşitli hareket ve oyun olanakları sağlayan mekan özellikleri ve yaşanan yerin toplumsal ilişkilere elverişli olması gelişim yönünden yararlı olacaktır. Kişinin gününün çoğunu geçireceği konut içi düzen, onun algılarını uyaran mekan özellikleri ve geniş hareket ve oryantasyon olanağı veren mekanlardan oluşmalıdır.

(2) Otistikler: Kendi dünyaları içine kapalı, dış çevre ile temas kuramayan, zihinsel yetersizlikten ziyade duygusal yetersizliği olan özürllülerdir.

Çevredeki farklılık ve uyarıcı çeşitliliğinden rahatsız olup içlerine daha da fazla kapanabilirler. Basit ve sade planlanmış bir mekan, bol ışıklı, dinlendirici renklerin hakim olduğu, az eşyalı, mekansal değişikliklerin ve ayrıntıların aza indirildiği bir ortamda kendilerini rahat hissederler. Sese karşı duyarlılık ve ilgileri yüksek olduğundan akustik ve ses yalıtımına önem verilmelidir (Sayman, 1996).

(3) Hiperaktifler: Özellikle çocuklarda daha sık görülen hiperaktiflik aşırı hareketlilik ve dikkatlerin dağınık olmasıyla kendini gösterir.

Rahatlatıcı yumuşak çizgi, renk ve dokudaki yüzeyler, basit ve sade planlanmış mekanlar uygun olur.

Özürllü insanın hayata hazırlanışı ve topluma tekrar dönüşü çok ağır ve zahmetli hamlelerle sağlanabilmektedir. Evinin mimari özellikleri, donanımı ve eşyası istenen bir hareket ortamı için yeterli olmazsa onun kendisine bir hayat kurması beklenemez. Somut şeyler için dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları olarak şunlar sıralanabilir:

- Yürüme özürllüler açısından gerekli genişlik, kol değneğine paralel olarak 0.70-1.20 m arasındadır. Elin ulaşabileceği bölge 1.60-0.60 m arasındadır.
- Tekerlekli sandalyeye bağımlı özürllüler için gereken alan ise 0.70-1.20 m uzunluğundadır. Kendi çevresinde 90 derece dönme durumunda 1.40*1.40 m uzunluklarındaki alana, kendi çevresinde 180 derece dönme durumunda ise 1.40-1.70 m uzunluklarındaki alana ihtiyaç duyulur. Elin ulaşabileceği bölge ve tekerlekli sandalyenin girebilmesi için tezgah altında bırakılacak yükseklik 0.70 m olmalıdır.
- Görme özürllüler, basit ve net bir şekilde tasarlanmış(dörtgen planlar) bina ve düzenlemelerde, düz veya dik açılı koridorlarda yönlerini daha kolay bulurlar. Zemin yapısındaki bir değişiklik ile işaret edilen kapılar, merdivenler, asansörler ve elektrik düğmeleri de kolayca yön bulmaya yardımcı olurlar.
- Özellikle kapılara ve merdivenlere çok kontrastlı renkler koymak suretiyle görme zorluğu çekenlerin yönlendirilmesi kolaylaştırılır. Tabi bunun yanında aydınlatma da iyi, düzenli ve göz kamaştırmayan şekilde oluşturulmalıdır.

- Camlı kapılar ve bölmeler kontrast renkli bir bant ile işaretlenmelidir. Dar bölmelere ve binalara kanatlı kapılar yerine sürme kapılar yerleştirilmesi tercih edilir. Görme özürlüler, döner kapılardan geçerken yönlerini bulmakta büyük sıkıntı çekerler. Bu kapılar yaşlı, hareket özürlü ve görme zorluğu çeken kimselerin güvenliği için tehlikeli olabilir.
- Ses yansımaları önlenmelidir. Görme özürlüler işitme yoluyla da yönlerini buldukları için ses yansımaları önlenmelidir.
- Tuvalet ve banyonun yeterli genişlikte olması, tekerlekli koltuk veya koltuk değneği kullanan kimselerin küvete ve klozete kolayca yaklaşip geçebilmelerinin sağlanması gerekir.
- Gereken yerlerde tutunma kollarının bulunması, evin duvarları boyunca gerekli yerlerde küpeştenin düşünülmesi, eşiklerin kaldırılması ya da tehlikesiz hale getirilmesi gerekir.
- Yatağının konumunun, yüksekliğinin ve şiltesinin sakatın özel durumuna uygun olarak seçilmesi, gerekiyorsa onun kolay doğrulmasına yardımcı birtakım kol ve askıların yatağın üstüne veya yanına ilave edilmesi önemlidir.
- Sakat insanın, üzerinde günlük hareketlerini yapacağı bir paralel bar için yer sağlanması, yerlerde küçük ve ayağa dolanacak halıların bulunmaması, dolapların uzanılabilir yükseklikte olmalarına dikkat edilmelidir.
- Keskin köşe ve kenarların yok edilmesi, evdeki hiçbir eşya ve donanımda yaralanmaya sebep olabilecek keskin veya yırtıcı profillerin bulunmamasının sağlanması gerekir.
- Kapı ve pencere kollarının özürlünün kolay kavrayacağı biçimde tasarlanmaları, elektrik düğmelerinin ve prizlerin tekerlekli koltuktaki insanın da uzanabileceği yüksekliğe konulması gerekmektedir.
- Mutfaktaki tezgâh ve çalışma masasının altının boş bırakılıp buraya bacakların veya tekerlekli koltuğun girebilmesi sağlanmalıdır.
- Evdeki sıhhi tesisat armatürlerinin gerektiğinde tek parmakla veya elle tam kavramaya gerek kalmadan hafifçe itilerek ve indirilip kaldırılarak kumanda edilebilenlerden seçilmesi gerekir.

- Radyatör ve sıcak su borularının önlerine özürlü insanın hissiz vücut kısımlarına değip yanmaya sebebiyet vermemeleri için gerektiğinde koruyucu levha konulmalıdır.
- Evdeki pencere düzeninin genellikle özörlünün ve yaşlının bakış yüksekliği de hesaba katılarak geliştirilmelidir.
- Görme ve yürüme özörlüler kadar çocuklar için de tehlike teşkil eden döner merdivenlerden elden geldiğince vazgeçilmesi, düz kollu ve sahanlıklı merdivenlerin tercih edilmesi, merdivenlerin duvar tarafına da küpeşte konulması gerekir.
- Basamaklarda kaygan yüzeylerin bulunmaması, zamanla aşınma sonucu tehlikeli noktaların ortaya çıkmasının engellenmesi gereklidir.
- Evin veya apartmanın kapısında yağmurdan koruyacak bir saçak yapılmalı, böylece elleri hızlı hareket etmeyebilen özörlü insanın anahtarını çıkarırken ve kapıyı açarken ıslanmasının önüne geçilmelidir.
- Zemin kaplamaları, kaymaz cinsten ve düz olmalıdırlar. Kalın halılar kullanılmamalıdır. Zemin kaplamasının yapısını değiştirmek suretiyle kapılar, rampalar ve önemli merdivenler ile kaçınılmaz engellerin farkına varılabilmesi sağlanmalıdır.
- Asansörlü binalarda, asansörün ulaşamadığı ara katların veya sahanlıkların bulunacağı çözümlere yer verilmemesi, asansör kabininin standart tekerlekli koltuğu alacak genişlikte tutulması, asansörü kumanda tuşlarının özörlülerin de uzanabileceğı yüksekliğe konulmaları ve güçsüz eli insanlar tarafından da kullanılabilecek şekilde düzenlenmiş olmaları önemlidir.

Engelli bir kişi için konutun anlamı çok büyüktür. Öncelikle asıl rehabilitasyon merkezi kendi evidir. Kendine güvenin kurulduğı ilk ortam yine evidir ve öğrenimini, eğitimini devam ettirdiğı okulunun yarısı hatta tamamıdır.

Mimar olarak yapılması gereken; mekansal standartları gerektiğı gibi seçmek ve elde etmek olmalıdır. Bir engellinin evinde, hangi şartların ve ortamın bulunması gerektiğine ilişkin fikirlere sahip olduktan sonra yaşadığı evin, özörlüye çelme takmasına engel olunmalıdır. Engelli, hareketlerini zorlamadan ve vakit kaybetmeden yapabilmelidir

Özürlü kişilerin evlerinde çeşitli özel koşullara gereksinimleri vardır. Bununla birlikte ön görülen koşullar ve standartlar hiçbir zaman kesin olamaz. Yeni gerçekler ve düşünceler, bunların her zaman düzeltilmesine ve geliştirilmesine yol açacaktır.

Bir kısım ağır sakatlar evlerinden çok az çıkmaktadırlar. Zaten modern teknoloji ve iletişim olanakları onların evlerinden her gün çıkmalarına artık gerek bırakmamaktadır. Yeterli zihinsel donanıma sahip kılındıklarında oturdukları köşelerinde de üretken olmaları mümkün olmaktadır. Ama işte ev o zaman daha da önemli hale geliyor ve bir bilgi birikiminin ışığında her ayrıntısına özel bir ihtimam göstermek gerekmektedir.

Kabul edilmelidir ki bir grup engelli için alınan önlemlerle hazırlanan fiziksel çevre, bir başka engelli insan grubu için uygun çözüm olmayabilir. Hayatlarını belli bir dönemde veya sürekli engelli olan kişiler nüfusun yaklaşık çeyreğine yakın gibi yüksek bir rakam oluşturduğu sürece, insan yapımı çevrelerin nasıl yapılacağı, toplum içinde yer alan herkesin girebileceği, katılabileceği, kullanabileceği bir ortam yaratmak için eğitilmenin önemi ortadadır.

5.2 Konutta Bireysel Belirleyiciler

Konutta bireysel belirleyiciler, daha çok kullanıcı kimliğindeki insanların kişisel tercihlerinden dolayı ortaya çıkan belirleyicilerdir. Bu kişisel tercihler, bireyin konutla olan tüm ilişkisi, benliğinde yatan anlam ve simgeleştirme etkisi ve mekana bunu yansıtması gibi ilişkilerle açıklanabilir. Bu ilişkilerin oluşmasında, bireyin “ kişisel kimliği” ya da “benliği” ve yetiştiği “kültür” önemli rol oynar.

“Kimlik” teriminin sözlük anlamı; toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü şeklinde tanımlanmıştır (TDK, Türkçe Sözlük, 1998).

Kimlik oluşumu, kişisel kimlik yani benlik ve kültürel kimlik yani toplumsal kimlik olarak iki şekilde ele alınabilir. Benliği sunan ve ilk olarak en bilinçli şekilde seçilen form “beden”dir. İnsanın iç dünyasını en iyi koruyan, onu en iyi şekilde sunan veya simgeleyebilen, kişilerin seçtikleri “konut”lardır (Örer, 2002).

Toplum ve sosyal grupların bir üyesi olan bireyin edindiği kültürel özellikler de bu bireysel tercihlerde etkindir. Kişisel değerlendirmeler öncelikle kültürel süzgeçten geçer, daha sonra kişisel değerler arasında kıyaslanır. Bu da o nesne ya da durum hakkındaki algıyı doğurur.

Günümüzde, kimlik insanların içinde bulunduğu ve sosyal ilişkiler, hareketlilik ve etkinlikler sağlayan en önemli yollardan biri olarak görülür. Sosyal hayatın nasıl şekillendiği ve birbirine benzerlik ve uygunluk yerine nasıl çeşitlilik ve farklılığın ortaya çıktığını anlamada en önemli yol kimliği araştıran çalışmalardır (Thorns, 2004).

Mekan ve mekan kimliğini, hatta insan kimliğini oluşturan kavramları Örer (2002), kendileme (kişiselleştirme), mahremiyet, kişisel alan ve egemenlik kavramlarıyla ilişkilendirmektedir.

Bilgin (1991), kendileme kavramını, kişinin kendine ait olan, kendinin bildiği mekanı, düzenleyerek, organize ederek ve diyalektik olarak farklılaştırması şeklinde tanımlamaktadır.

Gür (1996), mahremiyeti; insan ve diğerleri arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan kişisel mahremiyet, aile içi samimi ilişkilerde ortaya çıkan bireysel mahremiyet, aile-konuk, aile-komşu, iş arkadaşları arasındaki sosyal ilişkilerde ortaya çıkan sosyal mahremiyet ve yabancılar arasındaki geçici beraberliklerde ortaya çıkan kamusal mahremiyet olmak üzere dört grupta toplamıştır.

Bireysel belirleyicilerden kişisel alan, bireyin kendi zihninde oluşturduğu ve kendiyle beraber hareket eden mekandır. Egemenlik alanı kavramında ise yine bir kişisel sınırlandırma söz konusudur. Bir topluluk içinde kişinin egemen olduğu mekanı tanımlamaktadır.

Tüm bu bireysel belirleyiciler, mekanı kullanıcıya göre kişiselleştiren özelliklerdendir. Bu belirleyicilerden bir genelleme yapılamaz ve konutun tasarımında kesin kriterler oluşturulamaz.

5.3 Konut Mekanının Yaşam Sürecindeki Esnekliği ve Eylemlere Paralel Biçimlenişi

Konutun kullanımına yansıyan, yaşam döngüsündeki eylemler mekansal esneklik sağlanmadığı zaman, mekanı ihtiyaçlar doğrultusunda biçimlenmeye itmektedir. Bazı durumlarda büyük mekanlara bazı durumlarda ise daha küçük mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bir zaman dilimine bağlı süreçte gerçekleşen eylemlerden çok aile için önemli olan, belli dönemlerde gerçekleştirdiği eylemler ve bunlar sonucu konutta ve mekanda

meydana gelen düzenlemeler ile değişikliklerdir. Yaşam sürecindeki ihtiyaçların döngüsel olarak her devrede değişmesi mekanı etkileyen en önemli kriterdir.

Mekanların içinde gerçekleşen eylemlere göre verdiği hizmetlerin başarısını ölçmek için öncelikle o mekanlarda hangi işlevlerin gerçekleşeceğini iyi tanımlamak gerekmektedir.

5.3.1 Yaşama Mekanı

Ailenin en çok vakit geçirdiği mekanlardan birisi yaşama mekanıdır. Bu mekan aile bireylerinin ortak vakit geçirdikleri, televizyon izledikleri, arkadaşlarını ağırladıkları mekandır. Oturma odası da denilen bu mekan misafir odasından sonra aile için en çok önem taşıyan odadır.

Aile tiplerine göre yüklendiği işlevler çok farklılık göstermez, ancak çok çocuklu ailelerde akşamları çocuklardan birinin yatak odası olarak da kullanıldığı konutlar vardır. Tasarım sürecinde dikkat edilmesi gerekenler mekanın aydınlık, ferah ve kullanışlı olacak boyutlarda olmasını sağlamaktır.

5.3.2 Yatak Odaları+Çocuk Odaları

Çocuk odası, çocuğın tek başına ya da kardeşleriyle yatıp, oynayıp, çalışmasına olanak veren mekan olarak Batı toplumlarında yerleşmiş bir kavramdır. Çocuk odası kavramı, Türkiye’ye Cumhuriyetle birlikte, çekirdek ailenin ayrı eve taşınmasıyla girmiştir (Bayazıt ve D.Yüksel, 1996).

“Geleneksel Türk Konutu”nda odalar bir çekirdek aileyi barındıracak nitelikte olduğu için ayrı “mekan” ve “oda” kavramı yoktur. Geleneksel Türk ailesinde, çocuklar ya ebeveynlerin yattığı odada onlarla birlikte yatarlar ya da ailedeki yaşlıların odasında onlarla birlikte kalırlar. Bu konutlarda çocuğın çalışması ve oynaması için özel mekan yoktur.

Çocuğın gelişiminin farklı dönemlerde ortaya çıkan kendine özgü gereksinimleri vardır. Bunların konutta karşılandığı çocuk odasının düzenlenmesi ayrı olarak ele alınmalıdır. Çocuk odası, çocuğın gereksinimleri ve etkinlikleri açısından eksiksiz bir mekan özelliği göstermelidir. Çocuğın gelişimi ve mekansal gereksinimleri çocuğın yaşı ilerledikçe değişmektedir. Bu nedenle çocuk mekanının, çocuğın değişimine uygun olarak ele alınmalıdır.

Okul öncesi çocuklar için oyuncakların yerini küçük bir masa ve tabure alabilir. Bu resim ve el işlerine olan becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Okul döneminde fazladan bir kitap rafı gerekecektir. Ergenlik çağında ise, çocuk, kendisine ait olan bu mekana başka eşyalar eklemek isteyebilir. Odasını süsleyebilmeli, arkadaş davet edebilmeli, istediği zaman yalnız kalabilmelidir.

Çocukların etkinliklerini sürdürebilmesi için oda, aydınlık olmalı ve bol ışık almalıdır. Odanın yönlendirilmesinde, tüm gün boyunca kullanıldığı göz önüne alınmalıdır. Üç-dört çocuğun birlikte oynayabilmesine, ileri yaşlarda ders çalışabilmelerine veya oturup konuşabilmelerine olanak tanıyacak şekilde tasarlanmalıdır.

Çocuk odalarındaki denizlikler, çocukların kolayca tırmanabilecekleri ya da oturabilecekleri şekilde tasarlanmamalıdır. Geçiş mekanlarında ve dolaşım alanlarında yeterli aydınlatma ve genişlik sağlanmalıdır.

Tek konutlar, çocukların konut kavramına daha uygun gelmekte ve hatta çocukların çoğu dördüncü kattan daha yüksekte yaşamak istememektedirler. Çocuklar için konuttaki iç mekanlar kadar dış mekanlar ve konutlar arasındaki ilişkiler de çok önemlidir (Gökmen, 1996).

5.3.3 Mutfak+Banyo+Tuvalet

Konuttaki ıslak hacimler ailenin ihtiyaçlarından çok tercihleri doğrultusunda değişikliğe uğrayan mekanlardır. Dekorasyon amaçlı birçok düzenleme yapılır. Bu düzenlemelerde esneklik önemlidir ancak konuttaki diğer mekanlara oranla bu esneklik daha sınırlıdır.

Islak hacimler arasında en çok esneklik sağlayan ve değişebilen mekan mutfaktır. Özellikle yaşam tarzlarının ve alışkanlıkların değişmesiyle açık mutfak tipi mekanların oluşması mutfağın da yavaş yavaş yaşama mekanıyla bütünleşmesine sebep olmuştur.

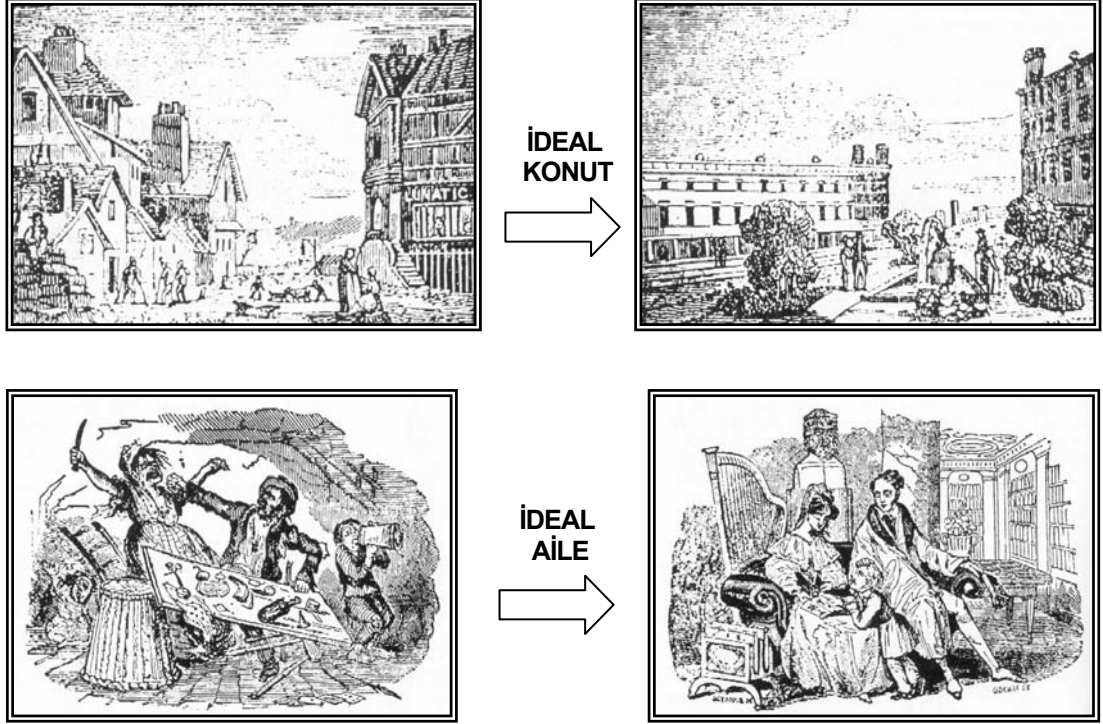
Mutfak kültürünün değişmesiyle oluşan akıllı mutfaklar hem yemek yapma eyleminin gerçekleştiği mekanlar hem de kültürel anlamda aile bireylerinin bir araya geldikleri ve kaynaştıkları, önemli şeyler paylaştıkları mekan olmaları açısından önem kazanmaktadır. Mutfak kısaca hayata uyum sağlayan bir mekandır.

Bazı konutlarda banyo haricinde bulunan küçük tuvalet birçok aile tarafından kullanılmamakta ve farklı işlev için özelleşebilmektedir. Genellikle, çamaşır yıkama bölümü veya depo olarak kullanılabilir.

5.3.4 Misafir Odası

Neredeyse her konutta, diğer tüm odalardan daha büyük ve ailenin en çok yatırım yaptığı bir teşhir alanı vardır; bu, salon da denilen misafir odasıdır. Yemek yeme ve oturma bölümlerinden oluşan misafir odaları büyük ve gösterişlidir. Yaşama mekanları gibi aydınlık ve ferahdır.

6. YAŞAMIN BİR YANSIMASI ÜTOPYA'DA KONUT VE AİLE

Şekil 6.1 Ütopya'da İdeal Konut ve Aile Anlayışı

İnsan hayatının en önemli temel unsurlarından biri aile, diğeri ise konuttur. İnsan neslinin devamı, medenileşmesi ve gelişmesi için ailenin fonksiyonu çok önemlidir. İyi bir aile yapısı da iyi bir konutta gelişeceği için “ütopya” kavramı içerisinde konut, aile ve bu kavramlara verilen önem ele alınmıştır.

“Eu-topia” köküyle “iyi yer”, “Ou-topia” köküyle “olmayan yer” anlamına gelen ütopya kavramı ilk kez 16. yüzyılda Thomas More tarafından ortaya atılmıştır. Gelecek için düşünülmüş modeller olan ütopyalar, insan umudunun en üst noktası olup birçok kişiyi etkilemiştir (Hacıhasanoğlu, 2004).

20. yüzyıl ütopyaları konut ve aile üzerine bazı kavram ve düzenlemelerin somutlaştığı ve yerine oturduğu düşüncesiyle daha çok kent ölçeğinde gelişmiştir. Daha sonrasında gelen korumacı (conservationist), fütürist, konstrüktivist yaklaşımlar ve 21. yüzyıl ütopyaları da kent üzerine yoğunlaşan çalışma ve önerileri

beraberinde getirmektedir. Bu nedenle 19. yüzyıl ve öncesinde geliştirilen ütopyaların toplumun en basit birimi; aile ve konut üzerinde büyük etkisi vardır.

19. yüzyılda geliştirilen ütopyaların önemi toplum ve aile yapısındaki düzeni kurma çabasının en belirgin özelliklerini göstermesidir. Her kavram en başından ele alınmış ve kurallar temelden koyulmaya çalışılmıştır. Herşeyden önce aile yaşamı, konut düzeni gelmektedir ve bu düzeni sağlamak için en mükemmel ortam oluşturulmaya çalışılmıştır.

19. yüzyıl öncesindeki ütopistlerden, konut ve aileye yönelik en kapsamlı düşünceler; Campanella'nın Güneş Ülkesi'nde, Platon'un Devlet'inde, Richardson'un sağlık kenti Hygeia'da, More'un Ütopya'sında ve son olarak da Owen'in toplum görüşüne paralel uygulanan New Harmony ve New Lanark yerleşim bölgelerinde dikkat çekmektedir.

Bütün bu ütopist yaklaşımların konut ve aile konusunda kesiştikleri ve ayrıldıkları noktaları öne çıkaran aşağıdaki çalışma hazırlanmıştır.

6.1 Yaşamın Bir Yansıması: Ütopya

Toplumun ve kentin olumsuz koşulları, ilk çağdan bu yana pek çok düşünür ve ütopist tarafından dile getirilip eleştirilmiştir. Yeni bir kent ve yeni yaşama mekanlarıyla birlikte yeni bir toplum ve toplumsal organizasyonu yaratmak istemişlerdir.

Ütopyanın yaşamdan birikimlerle oluştuğunu savunan Cioran, ütopyanın asıl fonksiyonunu, insanın hayattaki görevlerinin paylaştırılması şeklinde tanımlar (Cioran, 1960). Bu sebeple; ideolojiler, düşünceler birer yan üründür ve kurtarıcıya yönelik kaba bir ifade ya da ütopik vizyonlardır. Kendi içinde bu ideolojiler ne iyi ne de kötüdür. Çünkü herşey, uyarlandığı zamana bağlıdır.

Gerçek ütopyayı anlamak ve tanımlamak için ideal toplum yapısına, saflığın uygun dozuna ve hatta biraz da ahmaklığa ihtiyaç vardır. Çünkü, herşeyin belirgin olması okuyucuyu kızdırabilir. En okunaklı ütopyalar, yanlış olan ütopyalardır, ya da, eğlence veya nefret yüklü, herhangi bir şeyin işareti olan, doğru yolu gösteren kutsal bir kitap niteliği taşıyan, kusursuz bir vizyon, düş gücü yer alan ya da umutsuz ütopyalardır (Cioran, 1960).

Tüm toplum anlayışları gibi ütopyalar da insan mutluluğunu hedef almaktadır. Platon'la başlayan ütopik toplum oluşturma sürecinde filozoflar, hem içinde

bulundukları ve ait oldukları toplum ve onun kuramsal düzenleyicisi olan devlet anlayışında rastladıkları aksaklıkları gidermek, hem de kendilerince yeni bir anlayış ortaya koymak için ideal toplumun nasıl olması gerektiği konusunda düşünceler oluşturmuşlardır.

6.2 Campanella ve Platon'un Toplum Anlayışı

Konut ve aileye yönelik olumlu noktalara değinilmemişse de, Campanella ve Platon'un toplum anlayışları arasındaki benzerlikten bahsetmek gerekmektedir. Öncelikle özel mülkiyete ve aile kurmaya karşı olmaları ve ütöist düşüncelerini bu yönde geliştirmelerinden dolayı Campanella ve Platon arasındaki ilişki dikkat çekmektedir.

İkisinde de ortak bir yaşam anlayışı vardır ve konut olsun, aile olsun hiç bir şeye sahiplik söz konusu değildir. Campanella, mal ortaklığına dayalı bir toplumda yoksulluğa da zenginliğe de rastlanacağı kanaatindedir.

“Oysa herşeyin ortak olduğu Güneş Ülkesi'nde herkes aynı zamanda hem zengin, hem yoksuldur. Zengindir, çünkü kent, bütün ihtiyaçlarını karşılar; yoksuldur, çünkü hiç kimsenin malı mülkü yoktur, herşey ortaktır. Güneş Kentliler, mala mülke köle olmazlar, sadece yararlanırlar ondan.” (Bollerey, 1977)

Herkes ihtiyacı ne ise onu almaktadır. Buna göre nimet dağılımı bir taraftan da çalışmaya göre belirlenmiş olur. Burada herkes eşitçe bir dağılımla çeşitli işlerde çalışırlar.

6.2.1 Platon ve Aile

Platon'a göre devlette tam bir ortaklık durumu bulunduğundan dolayı koruyucuların ve bunların içinden çıkmış olan yöneticilerin hiçbir mülkiyet hakları yoktur. Başka devletlerin başındakiler gibi toprakları, güzel, büyük evleri bulunmaz, bu evleri gereğince döşeyemez, kimseyi konuk edemezler.

Platon, koruyucular sınıfına (bekçiler ve yöneticiler) mülkiyet edinme hakkı (ev, arazi, para) tanımadığı gibi, onların barakalarda ortak bir hayat sürdürerek, ortak sofralarda yemek yemeleri kuralından da söz etmektedir. Oysa Platon, üreticiler için benzer yasaklamaları düşünmemektedir. Platon, koruyucular ve yöneticilerin aile kurmaları hususunda, onların mal edinmeleri konusundaki tavrını devam ettirerek bir

yuva sahibi olmalarına da karşı çıkmaktadır. Çünkü o, koruyucuların kadınlarının ortak olmasını öngörmektedir (Eflatun, 1958).

Platon'un Devlet'inde, kadınlar da, doğar doğmaz devlete teslim edilen çocuklar da ortaklaşadır. Baba oğlunu, oğul babasını hiç bilmez ve sevgi gibi duyguların hiç yeri yoktur. İnsanlar "sürü" sayıldıkları için bir haradaki atlar gibi çiftleştirilir. En iyi cins en fazla, en kötü cins en az çiftleştirilir ve en iyi cinsin çocukları büyütülür. Kimin kiminle çiftleşeceğine de yöneticiler karar verir.

Platon ve Campanella'nın düşündükleri evlilikler aile kurmaya yönelik değil, sadece üstün bir nesil üretmeyi amaçlamaktadır. Yine her iki düşünür de evlenmelerin rasgele değil, devlet eliyle düzenlenmesinde hemfikirler.

Bekçilerimizin kadınları hepsinin arasında ortak olacak, hiçbirini hiçbir erkekle ayrı oturmayacak. Çocuklar da ortak olacak. Baba oğlunu, oğul babasını bilmeyecek. En güçlü erkeklerle, en güzel kadınlar seçilerek evlendirilmeli, en zayıf ve kötü durumdakiler de birbirleriyle çiftleştirilmelidir. Evlenmelerin sayısını devlet adamları belirleyecektir (Eflatun, 1958).

Platon'un Devlet'inde bebekken bir takım ayrıcalıklara sahip olan soylu ve seçkinlerin çocukları bir yuvaya yerleştirilir ve şehrin belli bir semtinde oturan bakıcılara emanet edilirdi. Seçkin olmayan yurttaşların ve daha başkalarının doğuştan bir eksikliği olan çocuklarına da gözden uzak, uygun bir yerde bakılırdı (Suzanne, 1996).

6.2.2 Güneş Ülkesi'nde Konut-Aile-Yaşam Düzeni

Filozofça bir devlet kurma çabası içinde olan Campanella mal ortaklığının yanında, kadın ve çocuk konusunda da ortaklık olması gerektiğini öne sürmektedir. Buradaki ortaklık, çalışma ortaklığını içerdiği gibi, cinsel açıdan kadın ortaklığını da içine almaktadır. İnsanın, "bana ait" diyebileceği bir karısının, bir çocuğunun olmaması gerektiği kanaatindedir (Tuncer ve diğ., 1999).

Campanella, bencilliğin yok edilmesi ve yurt sevgisi temeline dayalı olan ortak yaşamayı şöyle anlatıyor:

"Güneş Kentlilerin evleri, odaları, yatakları ve gerekli bütün eşyaları ortaktır. Her altı ayda bir, yöneticiler herkese hangi çevrede, hangi evde, hangi odada kalacağını bildirir. Her odanın kapısında, içinde geçici olarak oturanın adı yazılıdır. Bütün kol ve kafa işlerinde erkekler gibi, kadınlar da ortak çalışır." (Campanella, 1602)

Güneş Kentlilerin evleri, odaları, yatakları ve gerekli bütün eşyaları ortaktır. Her altı ayda bir, yöneticiler herkese hangi çevrede, hangi evde, hangi odada kalacağını bildirir. Her odanın kapısında, içinde geçici olarak oturanın adı yazılıdır.

6.3 Sağlık Kenti Hygeia’da Konut

İlk sağlık ütopyası olan Hygeia konut konusunda en ince detayların verildiği bir sağlıklı kent ütopyasıdır. 1875 yılında Dr. Benjamin W. Richardson tarafından İngiltere’de sunulan bir bildiri ile ideal sağlıklı bir kentin nasıl olması gerektiği ve bu ideal kentte konutlara yönelik düzenlemelerin nasıl olması gerektiği dile getirildi.

100.000 nüfus ve 18 metreden yüksek olmayan 20.000 konuta sahip bir yerleşmedir Hygeia. 4000 dönüm üzerine inşa edilecek bu konutlarda dönüm başına ortalama 25 kişinin yaşaması ideal koşul kabul edilmektedir. 18 metreden yüksek olmayan bu konutlar, her katı 4,5 metreyi geçmeyen 4 kattan oluşmalıdır (Richardson,1875).

Geniş bahçelerle çevrili az katlı konutlar, sağlığa uygun malzeme kullanımı, hava kirliliğini önleyecek şömine sistemi, teras çatı sistemi, kolay temizlenebilir geniş mekanlar yer almaktadır. Bir laboratuvar olarak kabul edilen mutfakta iyi aydınlatma ve havalandırma kadar sıcak - soğuk su kullanımı da şarttır. Konut yapımında kullanılan tuğlalar kışın suyu emmeyen ve yazın da hava dolaşımı sağlayacak deliklere sahip cinsten olmalıdır. Bodrum katında yaşama mekanının yapılması yasaktır. Yaşama mekanları halısız ve zemini ahşap kaplamalı olmalıdır ki kolay temizlenebilsin. Konutların bahçelerinde çocuk oyun mekanları bulunmalıdır ve her konut ferah ve temiz olmalıdır (Richardson,1875).

6.4 Thomas More ve Utopia

Konut ve aileye yönelik en kapsamlı düşünceler, diğer ütopya örnekleriyle kıyaslandığında Thomas More’un “Utopia”sında mevcuttur. Utopia adasındaki 54 büyük ve güzel kentten Amaraute, surları, taş köprüleri, geniş ve çamursuz sokakları, rahat evleriyle, temizliği ve ferahlığıyla, 16.yy.ın Londra’sına hiç benzemez.

“Şunu da saklamayacağım ki, Utopia devletinin birçok özelliklerini, bizim kentlerimizde görmeyi isterdim. Bir umuttan çok bir dilektir bu.” (More, 1999)

6.4.1 More'un Utopia'sında Konut ve Çevre Düzeni

Eskiden Utopia'da evler, çerden çöpten, tek katlı kerpiç kulübeler iken şimdiyse taş ya da tuğladan, üç katlı, sağlam ve rahat yapılar vardır. Evler, sokaklar boyunca karşılıklı ve yan yana uzanırlar. Derli toplu ve içten sıvalı olan evlerin, tavanları düz, ucuz, yanmaz ve yağmura karşı kurşundan daha dayanaklı bir maddeyle kaplıdır. Rüzgara karşı camlı pencereler vardır. Çünkü Utopia'da cam çok kullanılır. Bazı yerlerde cam yerine amber ya da yağla saydamlaştırılmış ince bezler kullanıldığı olmuştur. Böylece ev, hem rüzgardan korunmuş, hem de daha fazla aydınlanmış olur (More, 1999).

Utopia'da konuta ait her detay malzemesine kadar düşünülmüştür. Her soruna bir çözüm getirme amacını taşıyan bunun gibi öneriler, diğer ütopya örneklerinde bu kadar yer almamıştır. Her evin arkasında, Utopialıların çeşit çeşit ağaçlar, yararlı bitkiler, meyveler ve çiçekler yetiştirdikleri büyük bahçeler yer almaktadır. Utopialılar her güzel şeye özen gösterdikleri için, bu bahçelerin de hoş ve bereketli olmasına önem verirler. Hatta kimin emek verip en bakımlı bahçeyi yaptığını saptamak amacıyla, her kentte yarışmalar düzenlenir.

Bahçelerin ve evlerin arasında duvarlar bulunmadığı gibi, kapının kilidi de yoktur. Hiç kimsenin özel eşyası olmadığı, ne varsa herkesin malı olduğu için canı isteyen, başkasının bahçesine ve evine girebilir.

Utopialılar, her on yılda bir, numara çekerek, evlerini değiştirirler, başka bir eve taşınırlar. Herkesin oturacağı ev kura ile belli olur. Nedeni açıklanmayan bu kural, More'un insan denilen varlığın ruhbilimsel yapısını ne denli iyi bildiğini gösterir.

Çünkü ömür boyu aynı evde oturan bir kişinin, o evi artık kendi öz malı saymasından daha doğal bir şey olamaz. Böyle bir mülkiyet duygusunun gelişmesini ise önlemek gerekir. More, bunu düşündüğü gibi, adanın ayrıntısıyla herşeyini, otellerini bile düşünmüştür. Gerçi Utopia'ya pek az sayıda yabancı gelir ama onlara ayrılan dayalı döşeli evler vardır gene de.

Kimlik kavramının konuta yansımaya sosyal düzeni sabit tutmak pahasına engel olmuştur. Ancak ideal bir toplum düzeninde insanların yaşam konforu, huzuru, mutluluğu ve mekanı kimlikleştirmesi çok önemlidir.

Herşey önceden hesaplanmış olan Utopia'da, yeni arsalarda yeni evler yapıldığı binde birdir. Evin eskiyen yeri hemen onarılır ve çöküntüler önlenir. Böylece yapılar,

az masraf ve az emekle sağlam tutulur. Bir yapı kurmak gerekince, hazır gereçlerle iş çarçabuk bitirilir. Ancak bu şekilde yapıların tekdüzeliği engellenemez ve monotonluk tüm kenti ele geçirir.

Utopialıların oturdukları evlerin yanında, ortaklaşa kullanıp toplandıkları ve birlikte yemek yedikleri büyük bir ev daha vardır her sokakta. Gerçi bir Utopialının çarşıdan yiyecek alıp kendi evinde yemesi yasak değildir ama, Utopialılar kendi evlerinde mutfak işleriyle uğraşmayı saçma bulurlar. Kadınların nöbetleşe pişirdikleri lezzetli yemekleri büyük evde hep beraber yemeyi yeğlerler (More, 1999).

6.4.2 Utopia'da Aile

Utopia'da evliliğin mutlu olmasına büyük önem verilir. Çünkü Utopia'da aile toplumun temelidir. Mutsuz çiftlere boşanma olasılığı tanınmasının nedeni de budur belki. Kızlar 18, erkeklerse 22 yaşından önce evlenemezler. Utopia toplumunda kadın, cinsel açıdan bir mal sayılmaktan kurtulduğu ve erkekle eşit olduğu halde, ailenin başı erkektir. Hatta More, ayda bir kez kadınların, kocalarının önünde diz çöküp, suçlarının bağışlanmasını dilediklerini ve bu sayede evlilik yaşantısının ferahlığa kavuştuğunu anlatır. Evlilik yaşantısının gerçekten rahata kavuşabilmesi için, erkeklerin de aynı şeyi yapmalarının daha yerinde olacağını düşünmez.

Köydekiler bir yana, her şehirde altı bin aile vardır. Ailelerden meydana gelen Utopia'daki çoğu ailede, akrabalar bir araya toplanmıştır. Evlenme çağına gelen genç kızlar, evlenip kocalarının evine giderler. Ama bütün erkek çocuklar, kendi ailelerinde kalır ve bu ailenin en yaşlı erkeğinin sözünden çıkmazlar. Aileyi en yaşlı yönetir (Uslu, 1996).

Aslında bu geniş aile kavramı More'un kendi hayatından bir ipucu sayılabilir. More'un evinde karısı, oğlu, gelini, evli olan üç kızı ve on bir torunuyla kaldığı düşünülürse bu uzak bir ihtimal de değildir.

6.4.3 Çocuk ve Ailedeki Yeri

Utopia'da her evde, beş yaşından küçük çocukların beraber bakıldıkları büyük bir oda vardır. Ama Platon'un devletinden farklı olarak, analar kendi çocuklarına bakarlar bu yuvada. Ancak anaları ölmüş ya da hasta olan bebeklere bir sütüne bulunur.

Sofrada, yalnız kız çocukları değil, erkek çocukları da büyüklere hizmet ederler. Çocuklara eğitimleri boyunca sadece bilgi değil aynı zamanda doğru dürüst düşünmesi de öğretilir.

Utopia'da sağlık durumu engel olmadığı sürece, ister kadın ister erkek olsun her yetişkin kişi çalışmak zorundadır. Her kadın ve erkek, hem tarım işleriyle uğraşır, hem bir zanaatta çalışır, hem gereğinde asker olur, hem de okuma yazmaya bol bol vakit ayırır. Çocuklar bile bu işlerde eğitim görürler. Yaşlılar ve hastalara gelince, onlara büyük bir sevecenlik gösterilir. Sağlık evleri öylesine güzel ve rahattır ki evlerine gitmektense bu sağlık evlerinde kalmayı yeğlerler.

6.4.4 Yaşlılar

Utopia'da, yemekler başlamadan önce, dua yerine doğruluk ve erdem üstüne yüksek sesle bir parça okunur, kimse sıkılmasın diye kısa tutulurdu. Müzik eşliğinde yenilen bu yemeklerde, uzun uzun sohbet edilir. Hem bu sohbetin yaşlıların tekelinde kalmaması, hem de gençlerin kendi aralarında taşkınlık etmemeleri amacıyla, her gencin yanına bir yaşlı oturtmaya ayrıca özen gösterilir.

More'un yaşlılara verdiği önemin altında aslında yine kendi hayatından kesitler de bulunuyor. Ann Mannign'in 1851'de yazdığı The Household of Sir Thomas More adlı kitapta, gençlerle yaşlılar arasında hiçbir ayırım gözetmeyen More, karısı yaşlı olduğu halde, sanki on beşinde bir genç kız gibi onu sevdiği ve üstüne titrediği yer alıyordu.

Yaşlılar, gençlerin hiç çekinmeden konuşmaları, düşündüklerini açıkça söylemeleri için, ellerinden geleni yaparlar. Utopia'nın yeni bir çevirisini yapan Paul Turner'a göre, More, söz ve düşünce özgürlüğünden yoksun bir İngiltere'de, düşüncenin bir suç sayılamayacağına inandığı için ölümü göze almıştır (Tuncer, A., 1999). Gençlerle yaşlıların kaynaşmasını, çağımızda kuşaklar arasında gittikçe derinleşen uçurumun açılmamasını böylece sağlamış olurlar.

6.5 Owen'in Yeni Toplum Görüşü ve Çocuğun Toplumdaki Yeri

Aile kavramı, Owen için önemli değildi, çünkü, ebeveynlerin tek görevi, 12 yaşında çalışmaya başlayacak çocukları için iyi eğitim vermektir. Çocuklar küçük yaşta ailelerinden ayrılarak, henüz eğitimsiz ve öğretilimsiz durumda bulunan ebeveynlerinin hatalı muamelelerinden uzaklaşmış olacaklardır. Ebeveynler, oyun

çağından okul yaşına kadar çocuklarına bakma zorunluluğunun neden olduğu zaman kaybı ve sıkıntılardan kurtulmuş olacaktıdır (Owen, 1995).

Owen'in Yeni Toplum Görüşü'ndeki ilkelere göre, çocukları en erken çağlarından itibaren her türlü iyi alışkanlığı edinecekleri şekilde terbiye etmek üzere düzenlenmelidir. Bu elbette onları sahtelik ve başkalarını kandırma alışkanlığı edinmekten koruyacaktır. Ayrıca çocuklara, mümkün olan en az sayıdaki istisnalar dışında, sağlık, güç ve beden sağlamlığı kazandıracaktır; zira insanın mutluluğu temelinde beden sağlığı ve zihin huzuru bulunmaktadır (Owen, 1999).

Çocuklar, yemek zamanlarında ve gece ebeveynlerinden şefkat görürken, diğer zamanlarda, güvenlik içinde oynayacakları ve gelecekteki okul arkadaşlarıyla birlikte en iyi alışkanlık ve ilkeleri edinecekleri bir yerde olacaktıdır. Ayrıca, çocukların ebeveynlerinden bir süre ayrı kalmaları, muhtemelen her iki tarafın birbirlerine karşı sevgisini artıracaktır. Kalabalık aileleriyle birlikte kalan çocuklara yardım yapılacak ve bunlar için rahat evler inşa edilecekti.

6.6 Owen'in Köyleri

Toplumun çeşitli sınıflarından insanlar gene de en iyi niyetlerle şöyle diyebilirler: "Bütün bunlar teoride çok iyi, çok güzel; ama, gerçekleşmesini ancak hayalperestler bekleyebilir." Buna karşı verilebilecek ya da verilmesi gereken tek bir cevap vardır: bu ilkeler çok başarılı bir şekilde pratiğe geçirilmişlerdir. Bu uygulamanın yararlı sonuçları, yıllardır İskoçya'daki New Lanark'ta, Münih'te ve Frederick-oord'daki Yoksul Kolonileri'nde alınmaktadır (Owen, 1995).

Yeni Toplum Görüşü'nde ev ve aileye yönelik çok fazla düzenlemeler yoktu ya da More gibi ayrıntılı şekilde ele alınmamıştı. Ancak, değişikliklerin gerçekleştirildiği dönemde, topluluktaki insanların yaşadıkları evlerle ilgili düzenlemelere az da olsa özen gösterildi. Evler daha rahat hale getirildi, sokaklar düzeltildi, en iyi tüketim maddeleri getirilip maliyet fiyatına satıldı. Yakıt ve giyecek de aynı şekilde sağlandı.

Tüm binalar, paralelkenar bir meydanın etrafında gruplanmıştı. Özel konutlar ve toplumsal hayatla ilgili diğer binalar mümkün olduğunca tarım yapılan arazinin merkezine yakın bir yerde inşa edileceğinden, bahçeler için en uygun yer, paralelkenarın hemen dışıydı. Anayollar bahçelerin kenarından geçmeli ve bir plantasyonun kaplayacağı uygun bir ışıkler ve fabrikalar yer almalıydı.

6.6.1 New Harmony

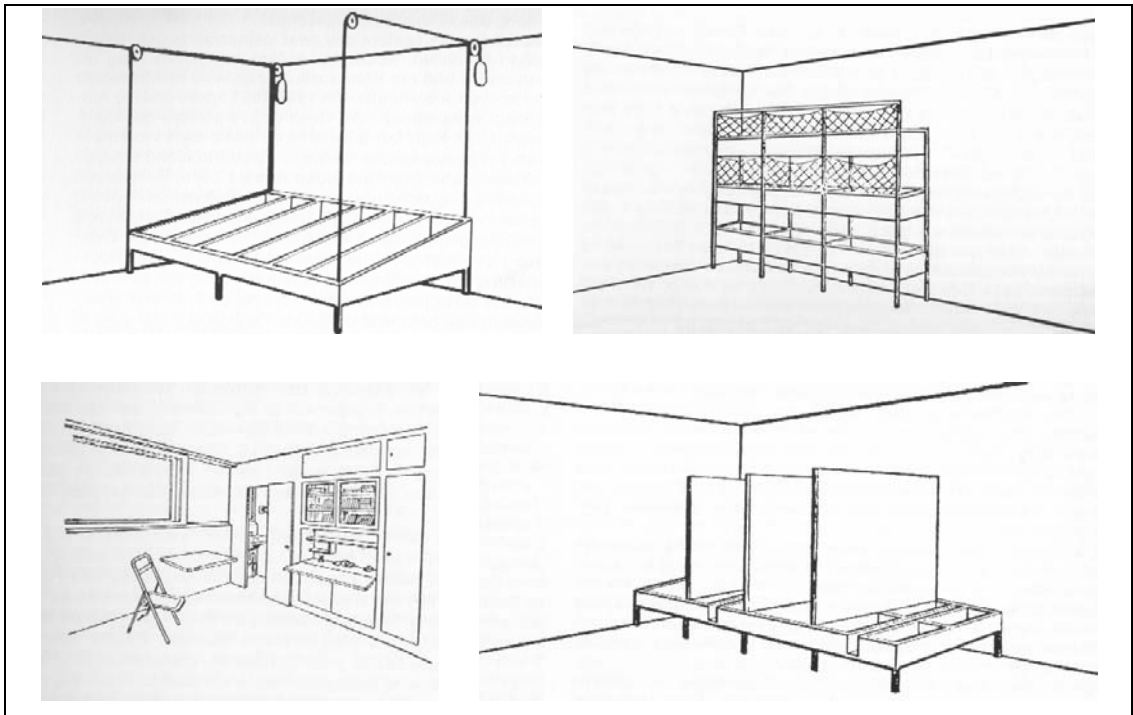
Owen, 1824'te Indiana'da New Harmony adlı bir köyle hayallerini gerçekleştirdi. Sınıf ayrımı, işgücünün bölümü ve suç yoktu. Ancak bu yaşam da Owen'in ön görülerine ve heyecanına rağmen 4 yıl sonra sona erdi. Sona erdiren neden ise gücü ele geçirmeye çalışan iç savaşlar ve lider eksikliğiydi. Ve 1828'de Owen, New Harmony'yi sattı ve İngiltere'ye fakir bir adam olarak döndü.

New Harmony, 2003 yılında Rand McNally tarafından "En İyi Yol" ödülüne layık görüldü ve doğal ve tarihi özellikleri bakımından koruma kurumları tarafından da "Gidilecek 12 Yerden Biri" seçildi.

6.6.2 New Lanark

Şu an 200 yıllık bir tarihi olan New Lanark İskoçya'daki 850 kişilik nüfusuyla çeşitli bilimsel araştırmalara, mimarlığa, eğitim sistemine, kadının haklarına, endüstriyel gelişmeye vb. etkinliklere hizmet etmektedir.

New Lanark'taki konut ve oda düzenlemelerinde daha az yer kaplayan pratik çözümler geliştirilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki resim ve çizimler de bu düzenleme çalışmalarına aittir.

Şekil 6.2 New Lanark'ta Konut İç Mekan Düzenlemeleri

200 yıl öncesi New Lanark'ta, giyecek ve yiyecek üretiminden sorumlu olanlar kadınlardır. Genellikle esnaf olarak da kadınların çalıştığı yerleşmede günümüzde turistik amaçlı dükkanlar ve bunların modelleri yer almaktadır.

Evlerin etrafında gezi yolları da içeren plantasyonlar bulunur ve bütün bunlar yaşlıları rahat ettirme amacına göre düzenlenir.

Bu evleri satın almak ve emekli olduktan sonra geçinmelerine yetecek haftalık, aylık ya da üç aylık ücret almaya devam etmek için gerekli fonu karşılayacak miktarda parayı aydan aya eşit taksitlerle ödemiş bulunanlar, bunların sahibi olacaktır.

En ideal yerleşimin, konutun ve ailenin tanımlaması yapılan ve en ince ayrıntılarına kadar düşünülen ütöpik yaklaşımlar sadece o zamana özel olmamakla beraber günümüzde de tamamen eskimiş değildir. Tasarımın insanı ön planda tutarak gelişmesi, kimi zaman başarılı sonuçlar vermiş kimi zaman ise daha iyisinin gerçekleşmesi için bir ışık niteliği taşımıştır. İdeal yaşam için tasarlanacak konutta da ideal tasarım söz konusudur ve bunun için de belli tasarım yaklaşımları incelenmelidir.

Londra'da 1908'den beri düzenlenen, ancak ilk yıllarından sonra değişim geçiren İdeal Konut Fuarı'nda, insanlar fuar boyunca gezip, konut tipleri, iç mekan tasarımları ve mobilyaların son trendlerini ve zamanın konut modasını takip edebiliyorlardı. Toplumun o dönem için en çok düşlediği ve idealize ettiği bu evler, sadece konutların popüler sunumları değil, aynı zamanda yaşam tarzlarının da bir göstergesiydi (Chapman, T., 1999a).

Chapman ve Hockey'in bir pazarlama stratejisi olarak tanımladığı bu fuarların en başarılısı 1995'te düzenlenen fuardır. Bu fuarda "Dünün Konutu" tanımıyla 20. yy.a kadar konutun geçirdiği evrelere yer veren 4 farklı konut tipi sergilenmiştir. Bu konutların uygunsuzluğu ve konfor bakımından eksikliğine yer verildikten sonra "Yarının Konutu" tanımıyla ideal konut sergilenmiştir. Bu ideal konut, iki garajlıdır, jakuzilidir, zamanın en son çıkan mobilyalarıyla oldukça modern dekore edilmiş "L biçimli" bir konuttur. 1995'te düzenlenen bu fuarda, "Dünün Konutu" ile kıyaslanan "Yarının Konutu"nun 2095'e kadar ideal konut olarak kalacağı düşünülmektedir.

7. İDEAL KONUTTAN TASARIM YAKLAŞIMLARINA

Teknolojideki son gelişmeler kullanılarak kapatılmaya çalışılan konut açığı, toplumsal özelliklerden gelerek, ailenin kuruluşu, bileşimi, gelir düzeyi vb. gibi etkenlere bağlı olarak değişen kullanıcı gereksinmelerine cevap verememişlerdir. Problem, temelde endüstrileşmiş sistemlerle tasarlanan konutlarla, kullanıcı gereksinimleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır. Bu uyum, tasarıma kullanıcı katılımını olanaklı kılan, esnek planlama yaklaşımlarının uygulanabildiği sistemler yoluyla sağlanabilir.

Zaman içinde ideal konut imajı değişmektedir. Ancak, bu dönüşüm teknolojik etkenlerden çok, değişen kent yaşamına, iş durumuna, boş zamanı değerlendirmeye, beklentilere, mahremiyete, emniyete, topluma, saygıya ve sosyal statüye bir cevaptır.

İdeal konutu tanımlamaya çalışan ve kendi imkanlarıyla konut sahibi olamayacak insanlar için en uygun yaşama mekanını tarif etmeye çalışan mimarlar, plancılar, sosyologlar, politikacılar ve konut inşa edenlerin birleştiği en önemli nokta insanların mekanı oluştururken ortaya koyduğu kişisel tercihleri olmuştur.

Kişisel tercihlere göre konut sahibi olmak özellikle tarihsel bir geçmişe sahip ülkelerde oldukça zor ve sınırlıdır. Bunun en önemli nedenleri; yapı alanlarında, yeşil alanlarda, koruma altındaki alanlarda getirilen kısıtlamalar ve yapı düzenleme kurallarıdır. Ancak, bu sorun, konut inşa eden spekülasyon kuruluşları tarafından gerçekleştirilen “insanlar ne ister” tanımlaması altında başarılı bir şekilde çözüme ulaşmaktadır.

7.1 Sosyal Faktörleri Gözetilen Tasarım

Yapılar ve kullanıcıları arasındaki uyumdan bahsederken, davranış bilimcileri ve tasarımcıların bir araya geldikleri zamanki ilişkisine de değinmek gerekiyor. Tasarımcılar grubuna, şehir plancılarını, harita mühendislerini, mimarları, iç mimarları, planlama ve tasarımla ilişkili herkes dahil edilebilir. Davranış bilimi için

alışmalarını sürdüren alanlara ise, insanların davranışlarını ve eylemlerini inceleyen antropoloji, psikoloji, sosyoloji, psikiyatri ve insan coğrafyası dahil edilebilir.

Her iki alanda çalışmalarını sürdüren uzamanlar, farklı tarzda düşünüp, farklı alanlara yönelmektedirler. Tasarımcılar daha görsel çalışırlar ve uygulamada problem czme ve estetik güzellik ile uğraşırlar. Davranış bilimcileri ise daha sözel ve soyut çalışırlar, nesnelerden cok kelimelerle uğraşırlar. Daha cok kuramsal ve deneyseldirler. Bir araya geliş nedenleri; tasarımcıların insan davranışları hakkında bilgiye ihtiyaç duymaları ve davranış bilimcilerinin de kuramlarını geliştirebilecekleri yapay cvreye giriş sağlamalarıdır. Bu farklı alanlarda uzmanlaşan kişilerin yapay cvrede ortaklıkları sonucunda “sosyal tasarım/sosyal içerikli tasarım” ortaya cıkılmaktadır.

1960’larda teknolojik gelişmelere paralel artan coşku ile mimarlık farklı bir boyut kazandı. Yeni malzemeler, yeni tarzlar büyük heyecan yarattı ancak yüzeye pek de umulan şeyler cıkmadı. Kentler daha az insancıl ve daha az yaşanabilir hale dönüştü ve sonuç olarak memnuniyet ve alınan zevk azaldı. İnsan leği ve komşuluklar hep geri planda kaldı.

Biimselliği reddeden bazı genç tasarımcılar sosyal fonksiyonu ve kullanışlılığı göz ardı ederek daha saf biçimlere yöneldiler. Sosyal faktörleri gözeten tasarım; tasarım ve davranış bilimi arasındaki bağ da denilebilir; yapıların, komşulukların ve kentlerin planlanması sürecindeki insanlaştırma akımında büyük rol oynadı. Bu akım, herhangi bir stil ya da estetikten öte özellikli bir biçim ya da mimari bir ürünün süreci ile ilişkilendirilmelidir.

Biçimsel tasarımcılardan Philip Johnson, mimarın görevini güzel yapılar inşa etmek olarak tanımlamıştır. Sonuç olarak da, insanları tasarıma dahil etmemek, yapıların insan leğine ve kullanıcıların memnuniyetlerine aldırmamasına neden olmuştur. Terkedilmiş ve bitmemiş görünen yapıların coğu kullanıcının zevk almadığı yapılardır denilebilir.

Sosyal faktörleri gözeten tasarımı, yapıların içindeki kullanıcılarla beraber düşünülmesi şeklinde tanımlayan Francis (1983), sosyal faktörleri gözeten tasarımla biçimsel tasarım arasındaki farkları Tablo 7.1’de karşılaştırmıştır. Günümüzün şartlarına ters düşebilen bu karşılaştırmada sosyal ve biçimsel tasarım arasında cok büyük farklılıklar aranmamalıdır.

Tablo 7.1 Sosyal Tasarım ve Biçimsel Tasarım Pratiğindeki Farklar (Francis, 1982)

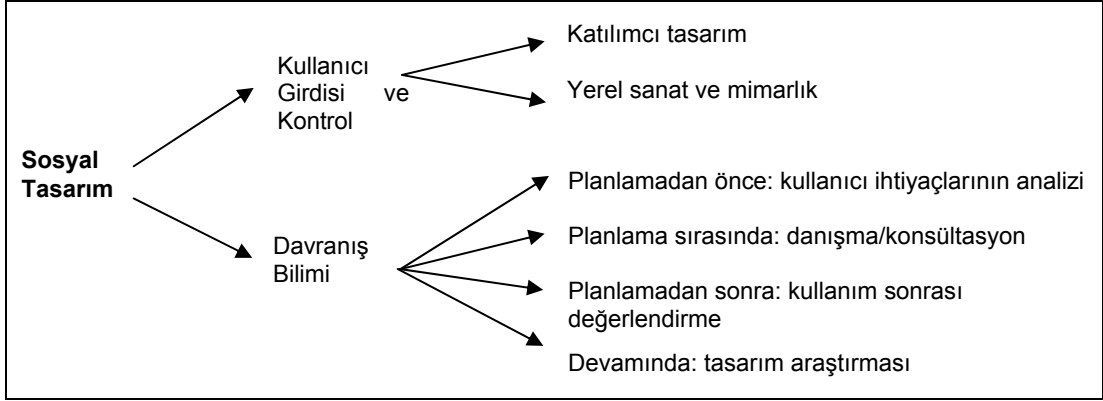
Sosyal Tasarım	Biçimsel Tasarım
Küçük Ölçekli	Büyük Ölçekli
Yerel	Ulusal/Uluslararası
Uygun Teknoloji	Yüksek Teknoloji
İnsancıl	Kurumsal
Müşterisi Kullanıcısı Olan	Müşterisi Sahibi Olan
Anlam ve Bağlama Duyarlı	Stil ve Süse Duyarlı
Düşük Maliyetli	Yüksek Maliyetli
Tabandan Yukarı Çıkan Yaklaşım	Tepeden İnme Yerleşim
İçine Alan	Dışlayan
Demokratik	Otoriter

Tablonun aksine biçimsel tasarım da uygun teknoloji kullanılarak ya da insancıl bir şekilde gerçekleştirilebilir. Biçimsel tasarımın her zaman yüksek maliyet gerektirdiği değişen teknoloji ile de ortadan kalkan bir madde haline gelmiştir.

Bazı mimarlar, davranış ve refah için güvenilir bilgi edinmek amacıyla sosyal bilimlere yönelmişlerdir. Kullanıcıların eylemleri ve istekleri daha sistematik ve dikkatli bir biçimde belgelenmiştir.

Sosyal tasarımcının da belli noktalarda eğitilmesi gerektiğini savunan Sommer (1983), 6 madde ile geliştirilebilecek metodları açıklamıştır.

1. İnsanların yapay çevreden ne denli etkilendiklerini belirten metodlar,
2. Planlama kararlarını alırken kullanıcıları da dahil etme teknikleri,
3. İnsanların yapay çevreden memnuniyet derecesini artırmak için eğitim metodları,
4. Bir takım uzmanlık, sosyal statü ya da dil bariyerlerini aşabilecek bir iletişim yöntemi,
5. Arşiv araştırmaları.

Şekil 7.1 Sosyal Tasarım - Davranış Bilimi - Kullanıcı İlişkisi (Sommer, 1983)

Sosyal faktörleri gözetilen tasarıma, kullanıcı girdisi ve kontrolü ile davranış bilimi, dolaysız yoldan girmektedir. Bu da kullanıcının tasarım kararlarındaki etkinliğini artırmaktadır. Kontrolün nedeni ise bazen kullanıcının ihtiyaçları ile isteklerinin çakışabildiği noktada tasarımcının devreye girmesi şeklinde açıklanmıştır.

Sonuç olarak sosyal içerikli tasarım; insan için çalışmaktan çok insanlarla birlikte çalışmak, etraflarındaki çevrenin planlanma ve yönetim evrelerinde onları da dahil etmektir. Sosyal, fiziksel ve doğal çevre arasındaki dengenin yaratıcı ve akıllıca kullanılması için insanların eğitilmesi, tabiattaki diğer varlıklara karşı sorumluluğun ve güzel çevre hakkında bilinçliliğin geliştirilmesi, insan aktivitelerinin çevreye verdiği zararların etkilerini iletme ve aynı zamanda çevrenin insan yaşamına olan etkisi hakkında bilgilendirmek sosyal faktörleri gözetilen tasarımın diğer amaçlarındandır.

7.2 Tasarımda Esneklik

Konutların zaman içerisindeki değişimlere bağlı olarak bu gelişmelere uyum sağlayamaması, yapısal çevrede fiziksel ve fonksiyonel eskimeye neden olur. Fonksiyonel eskimeyi hızlandıran bu etkenler, konutta esneklik, değişebilirlik, uyabilirlik ve büyüyebilirlik gibi kavramların tartışılmasına ve çözüm arayışlarına neden olmaktadır.

Mimari açıdan “esneklik” ve “gelişebilirlik” kavramları, konutu kullanacak olanı, konutun tasarımında ve yapımında katmak isteyen anlayışta ortaya çıkar.

Yapının değişen gereksinimleri karşılayabilmesi için düşünülen ilk yol, kullanıcıyı yapısal çevre kontrolünde daha etkin hale getirmektir. Değişen gereksinimler

karşısında, bu türden bir kontrol ve düzenleme yolu ile yapı, giderek daha yoğun, yapı mekanları çok amaçlı kullanılır hale gelir.

Esneklik, uyabilirlik, gelişebilirlik, değişebilirlik ve büyüyebilirlik kavramlarının, mimarlık süreci ve mimari ürün ile ilgili olarak neyi ifade ettikleri tam olarak anlam kazanmış değildir. Bu kavramlarla anlatılmak istenen durum;

- Aslında elemanlar eklenmesi veya çıkartılması yolu ile bütünlüğünü kaybetmeden binanın büyümesi veya küçülmesi,
- Elemanların ve ilişkilerin değiştirilmesi,
- Farklılaşan gereksinme ve eylemleri karşılamak için yapı sisteminin değişmesini gerektiren davranış,
- Hem bölme duvarlarının değiştirilebilir olması, hem de belirli niteliklerdeki mekanların organizasyon şekli ile bölme değişikliğine ihtiyaç hali olarak tanımlanabilir (Buğday, 1991).

7.3 Konut Tasarım Örnekleri

Konutun yaşam döngüsünde bir ailenin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bazı tasarım denemeleri yapılmış, bunlardan kimisi uygulanmış kimisi uygulanmamıştır. Bunlar arasında Riken Yamamoto'nun üç jenerasyonu bir arada barındıran 1988'de tasarladığı Hamlet Evi, Şengül Öymen Gür'ün stüdyosunda tasarlanan yine üç jenerasyonu birlikte yaşatma fikrinden ortaya çıkan konut tasarımı, uzun öykülü villa tasarımı, Sedat Gürel'e Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü kazandıran parçalı ev tasarımı, Hiroshi Hara'nın kendisi için tasarladığı ev içinde köy fikri, Cengiz Bektaş'ın büyüyebilen bahçeli ev tasarımı, Japon kültüründeki konutun yeri ve tasarım elemanları, Shigeru Ban'ın 9 gridden oluşan konut tasarımı yer alabilir.

7.3.1 Cengiz Bektaş'ın Büyüyebilen Bahçeli Ev Tasarımı

Yirmibeş yılı aşkın bir süre Türkiye'de halkın kendi olanaklarıyla gerçekleştirdiği evleri inceleyen Cengiz Bektaş, izlenimleri sonrası bahçe içinde bir oda ve hayattan oluşan konutun aile ile birlikte büyüyebildiğini gözlüyor. Bektaş, 1960'ların ikinci yarısında gecekondü olgusunu; önce bir oda ve bir aralık, daha sonra yanına odalar ekleyerek gelişimini inceliyor. Günümüzün ekonomik koşulları gereği konutun önce

çekirdek aileye yetecek en az büyüklükte gerçekleştirilmesiyle, Bektaş, konutun olanaklara göre büyütülebilmesi çözümünü düşünüyor (Bektaş, 1999).

Bunun gibi nedenlerden dolayı Cengiz Bektaş, bahçe içinde, bir çekirdekten başlayarak büyüeyebilen evin günümüzün alt gelir bölümündeki aileler için bir çözüm olabileceği sonucuna varıyor.

Cengiz Bektaş, tasarım aşamasında çizdiği yolu şu şekilde sıralıyor; (Bektaş, 1999)

- Geçmişteki ve bugünkü aile yapısını incelemek,
- Bunların fiziksel boyuta etkilerini incelemek,
- Batı'daki konuyla ilgili yapım yöntemlerini incelemek,
- Türkiye'de kullanılabilecek yapım yöntemlerini saptamaya çalışmak,
- Bunlara dayanan program ve çözüm önerisi geliştirmek.

Belirlenen aşamalarda konutun gelişimi şu şekilde devam eder;

1. Arsanın üretilmesi

Parsel büyüklüğü 10,5x7 metreden 73,5 m² olmalıdır.

2. En küçük konutun gerçekleştirilmesi

Anne ve babadan oluşan çekirdek aile için en küçük konut 24,5 m² olmalı, 1 oda, sofa, mutfak ve banyodan oluşmalıdır.

3. Büyüyen ailenin olanak ve gereklerine uygun olarak eve bir oda eklenmesi

Konuta 1 oda daha eklenmesiyle büyüklük 36,75 m² olmalıdır.

4. Kat çıkılarak 3,5 odalı olması

3,5 oda, banyo, wc, duş, mutfak ve sofadan oluşan konut 61,25 m² olmalıdır.

5. 4,5 odalı olması

73,5 m² olacak konutta 4,5 oda, banyo, WC, mutfak ve sofa bulunmalıdır.

Cengiz Bektaş'ın geliştirdiği bu modelde ailenin sürekli olarak büyümesi kabul edilmiştir. Yaşlılık evresi ya da ailenin küçülme evreleri için bir model önerisi

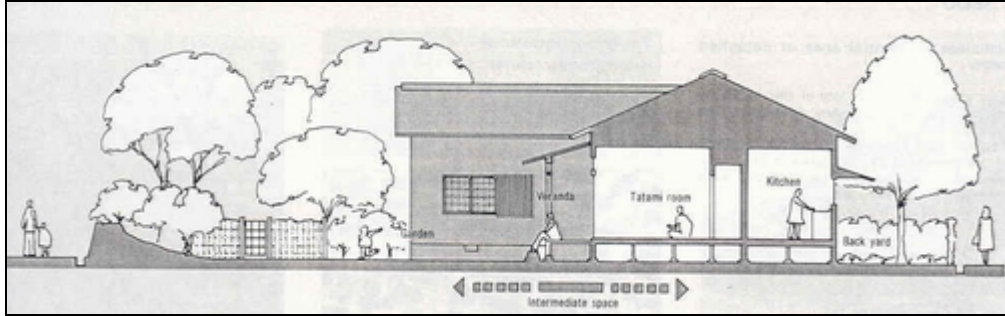
geliştirilmemiştir. Ailenin sürekli olarak büyümesine paralel ev de sürekli olarak odalar eklenerek büyür.

7.3.2 Japon Kültüründe Konut

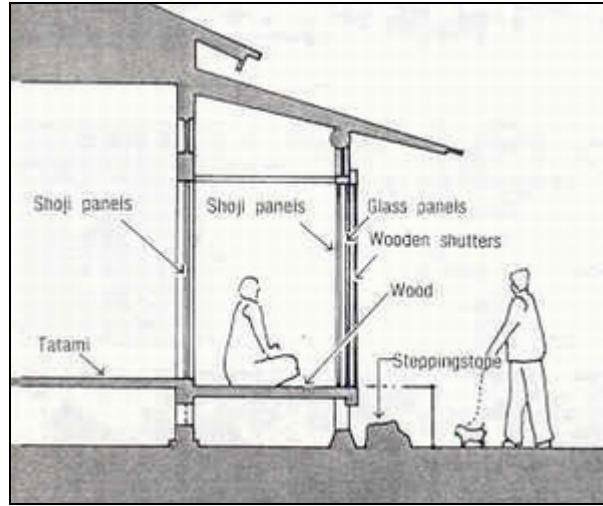
Son yıllarda yapılan sayımlar sonucu Japonya’da ayrık evlerin kullanımında azalma görülürken, toplu konutlarda büyük oranda bir artış görülmektedir. Nüfus artışına bağlı olarak her ne kadar mekanların boyutları da büyüse, hanehalkı sayısı ve mekan büyüklüğü oranı arasında bir düşüş görülmektedir. Son 30 yıl içinde hanehalkı sayısı artan konutlarda birey başına düşen mekan büyüklüğü de azalmıştır (MOC, HUDC and BCJ, 1992).

Geneleneksel yaşam tarzları ve konut kültürünü büyük ölçüde modern konutlara da taşıyan Japon kullanıcılar mekandaki küçülmelere yine geleneksel araçları kullanarak çözüm getirmektedir. Bu araçlar konut içindeki mekanların birçok işlevde kullanılmasına ve mekanların isteğe bağlı büyüyüp genişletilmesinde yardımcı olmaktadır.

Geleneksel Japon evlerinde iç ve dış mekanı ayıran keskin bir çizgi bulunmaz. İç mekanı dışa daha çok açmak için veranda gibi açık alanlar eklenir konutun çevresine eklenir.

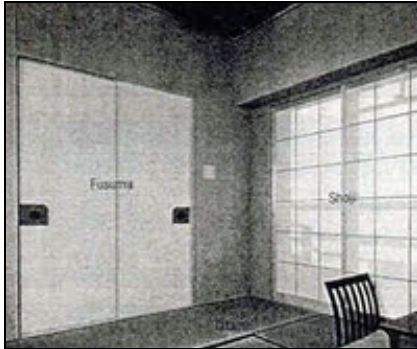
Şekil 7.2 Geleneksel Japon Evlerinden Bir Kesit (MOC, HUDC and BCJ, 1992)

Şekil 7.3 Japon Evlerinde Veranda Kullanımı (MOC, HUDC and BCJ, 1992)

Japon evlerinde çok amaçlı odalar bulunur ve bunlardan birisi de tatami odasıdır. Tatami odası, uyku, misafirleri ağırlama, yemek yeme gibi birçok işleve hizmet eder. Odalar kağıt ve ahşaptan yapılmış *fusuma* ve *shoji* denilen kayar panellerle ayrılır. Bu paneller ayrılarak 2 ya da daha fazla odayı geniş tek bir oda haline getirir.

Shoji denilen ahşap ve kağıttan yapılmış Japon oda panelleri hem mahremiyeti sağlar hem de oda içine giren ışığı süzer. Hafiftir ve kolayca açılıp kapanabilir. Basit tasarımı shojinin modern konutlarda da kullanılmasını sağlar. Şekil 7.4'te fusuma ve shojinin birlikte kullanıldığı geleneksel bir japon konutu iç mekanı gösterilmektedir.

Şekil 7.4 Fusuma ve Shoji Kullanımı

Şekil 7.5 İç Mekanlarda Tatami Kullanımı

Tatami Şekil 7.5'te görüldüğü gibi geleneksel bir zemin kaplamasıdır. Japon evlerindeki mekanların genişliğinde en büyük belirleyicilerden biri de tatamidir. Oda boyutları tatamiler sayesinde belirlenir. Tatamiler normalde 90x180 cm ölçülerindedir. Konut içindeki mekanlar kaç tatami kullanıldıysa o kadar büyüklüğe

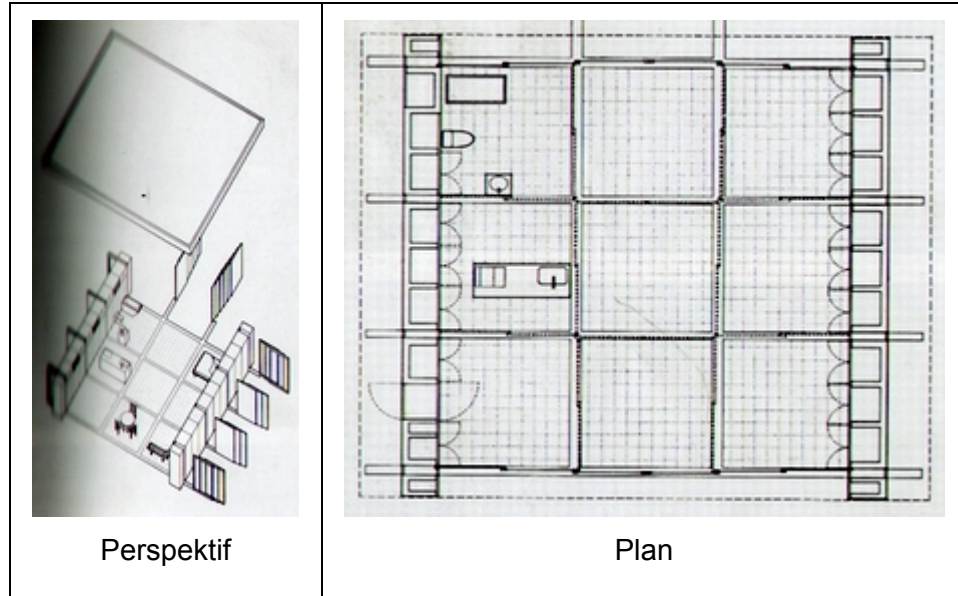
sahiptir ve oda büyüklüğünden de bahsederken tatami sayısı verilir. Tatamiler kullanıcının tercihiine göre zemine farklı dik açılarla yerleştirilebilir.

7.3.3 Shigeru Ban'ın Konut Çalışmaları

Tokyo'da çalışmalarını sürdüren Shigeru Ban, konut üzerine bir çok denemede bulunmuş ve bu süreçte sürekli olarak kendini geliştirmeyi hedefleyen önemli bir mimardır. Konut tasarımlarında çeşitli öneriler getiren ve bu önerileri uygulamada hata yapmaktan korkmayan bir tasarımcı olmuştur.

Mimarlık eğitimini Amerika'da alan Ban'ın 1980'lerin sonundan 1990'ların başına kadar tasarladığı birçok konutta Amerikan etkileşimi görülmektedir. Alan çalışması olarak nitelendirdiği konut tasarımlarından 1995'te tasarladığı Mobilya Konut (Furniture House), farklı süreçlerden geçerek denediği bir konut tasarımıdır. Adından da anlaşıldığı gibi Ban, burada konutun ana strüktürü olarak mobilyayı kullanır. Mobilya üreticisi ve mimar, mobilyanın hem strüktür hem de mekan organizasyonunu sağlayacak bir eleman olarak kullanılması için çalışır. Böylece mobilyalar mekana sınırlı da olsa bir esneklik katar.

Duvarlar ve mobilyalar üzerine yaptığı çalışmalar Shigeru Ban'ın çelik mobilyalardan oluşan 9 Gridli Konut'u (9 Grid House) tasarlamasına neden olur. Mekansal denemelerini gerçekleştirdiği bu konutta iç ve dış mekan arasında bir süreklilik sağlar.

Şekil 7.6 9 Gridli Konut'un Perspektif ve Planı

Sistemin daha da geliştirilebileceğini vurgulayan Ban, tasarladığı konutta bir kenarı 10.4 metre olan geniş kare bir zemin oluşturur. Adını aldığı 9 gride bölünmüş yekpare mekan birbiri üzerine kayan panellerle her çeşit iklimsel ve fonksiyonel amaçlı mekansal düzenlemeye olanak sağlar (Miyake, 1998).

Şekil 7.7 Panellerle Farklı Mekan Alternatifleri

Paneller sayesinde mekan içinde istenilen bölüm kapatılabilmekte ve konut içinde birbirinden farklı tanımlı mekanlar oluşmaktadır. Gün içinde yatak odası, mutfak ya da dinlenme bölümü kapatılarak tanımlı hale gelebilmektedir.

Şekil 7.8’de panellerin yuvalarına oturtulması ve uygulama biçimleri gösterilmektedir.

Şekil 7.8 Panellerin Uygulama Biçimleri

Şekil 7.9 Panellerin Konut Dışındaki Yuvaları

Hareketli paneller olduğu gibi duvar içine geçerek konutta özel olarak tasarlanmış yuvalarına oturmaktadır.

Tek konut olarak tasarlanan 9 Gridli Konut, hareketli paneller sayesinde gridler üzerinde kayarak farklı ihtiyaçlara cevap verebilmektedir. Dış duvarları ne kadar sınırlandırılmış olursa olsun iç mekana kattığı zenginlik ve esneklik sayesinde farklı kullanıcılara hitap edebilmektedir.

7.3.4 Riken Yamamoto'nun Hamlet Evi

Japon mimar Riken Yamamoto'nun 1986 yılında Tokyo'da tasarladığı Hamlet Evi'nin en önemli özelliği, üç jenerasyonun bir arada yaşabilmesi için tasarlanmış olmasıdır. Geniş bir aile için tasarlanan konutta ebeveynler, ebeveynlerin çocukları ve aynı zamanda torunları aynı çatı altında yaşamaktadır.

Şekil 7.10 Hamlet Evi – Riken Yamamoto (Japan Architecture , 2005)

Konut biriminin ne şekilde olacağı konusunda zorluk çektiğini belirten Yamamoto, bunun sonucunun mekansal strüktürün kaybolmasına yansıdığını ifade etmektedir (Japan Architecture , 2005). Bu sorunu da tek çatı altında topladığı farklı birimlerle çözen Yamamoto, 500 m²'lik alanda 4 katlı bir konut tasarlamıştır.

Konutta birinci kat ebeveynlerin ve en küçük oğlun ailesine ait. İkinci kat en büyük kız çocuğun ailesine, üçüncü ve dördüncü katlar ise en büyük erkek çocuğun ailesine ayrılmış durumdadır.

Katlar ailelere göre bölünmüş durumda ancak tek bir birim, derin bir iç mekan oluşturan ve herkesin ortak kullanımına açık olan salon olarak tasarlanmıştır. Salonun devamında çocukların mekanını oluşturan bir kule yer almaktadır. Daha sonra da her ailenin yatak odaları ve diğer odaları yer alır. Tüm bu hiyerarşi konutun tek çatı altında toplanmasıyla birleşmektedir.

Endüstrileşmiş sistemlerle tasarlanan konutlarla, kullanıcı gereksinimleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan problemler tasarım örneklerinde olduğu gibi esnek planlama yaklaşımının uygulanabildiği sistemler yoluyla çözülmeye çalışılmıştır. Bu uyum, kullanıcı katılımını olanaklı kılan, ihtiyaç, tercih ve isteklere göre kullanıcının da konut mekanını düzenleme fırsatı olan tasarım önerileri sayesinde gerçekleşmektedir.

8. ALAN ÇALIŞMASI

Uzun ömürlü bir konut tasarımı için, konutun yalnızca mevcut eylemlere değil, gelecekte gelişebilecek eylemlere uyumu da düşünülmelidir. Tasarımcının görevi; bu noktada, ya iyi tahminlerde bulunmasına yardımcı olacak araştırmalar gerçekleştirmek ya da ailenin tüm yaşam sürecinde her şekilde kullanıma uyum sağlayabilecek esnek modeller geliştirmektir. Buna göre üretilen konutların insan yaşamını olumlu yönde etkileyerek zenginleştireceği ve yaşam kalitesini artıracığı düşünülmektedir.

Konut içindeki mekanların aile tiplerine göre farklılaşmasını ve ailelerin kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirme çeşitlerini analiz etme amacıyla bir alan çalışması yapılmıştır. Aynı plana sahip dairelerden oluşan Gürpınar Sitesi'ndeki ailelere uygulanan çalışma, birçok noktada mekanların esneklik açısından eleştirilmesine neden olmuştur.

8.1 Amaç

Konut mekanı, yaşam döngümüze paralel olarak kendini yeterince geliştiremiyor, farklılaşan eylemlerimize yeterince cevap veremiyor. Bundan dolayı birçok aile her yaşam devresinde;

- konutunu değiştiriyor,
- iç mekanda düzenlemeler yapıyor,
- mekan kullanımını farklılaştırıyor.

Konutun yeterince esnek olmaması, kullanıcıların konuttan memnuniyetlerini olumsuz yönde etkiliyor. Bu araştırma ile; ailenin yaşam sürecinde gerçekleşen dönüşüme, konut içinde olanak sağlayacak ve yeni konut alternatifleri arayışını belli sınırlar dahilinde engelleyebilecek bir çözüm getirilmeye çalışılmıştır.

Benzer konutlara sahip farklı aileler her odayı ihtiyacına göre şekillendirip kullandığında konuttan memnuniyet artmakta ve konutta daha uzun süre zaman

geçirmektedir. Eğer konutlar bu kullanım esnekliğine cevap vermezse, aileler en son çare olan konutu değiştirmeyi seçmektedir.

Konutun büyüklüğü de bu esneklikle doğru orantılıdır ki konut büyüklüğü arttıkça konut içindeki mekanların kullanımı farklılaşabilmekte, farklı ailelerin ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Konutun büyüklüğü ile oda sayısında da bir orantı vardır ve oda sayısının fazla olması daha çok ihtiyacı karşılamayı sağlamaktadır.

Bir ailenin, her yaşam devresinde konuttan beklentisi farklıdır. Konut tasarımının esnekliği ile, “konuttan memnuniyet” ve “konutta kalma süresi” arasında bir ilişki vardır. Konutun uzun ömürlü ve dayanıklı olmasında kullanıma sağladığı esneklik de etkilidir.

Tüm bu konulara açıklık getirmek amacıyla bir alan çalışması yapılmış ve daha önce yapılan literatür araştırmasıyla ilişkilendirilmiştir.

8.2 Metodoloji

Alan çalışmasının uygulanmasında iki metod kullanılmıştır. Bunlar;

1. Soru Cetveli (Strüktürlü) Görüşme Metodu
2. Gözlem Metodu

Soru Sorma yönteminde, birebir görüşme ve hazırlanan anket soru formunun kullanıcılara yöneltilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Daha çok çoktan seçmeli sorulardan oluşan ankette, görüşülen kişilere belirli yanıt seçenekleri sunularak sonuca daha kolay ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde sonuçlar daha kolay ve net değerlendirilmiştir. Görüşülen kişilerde daha kişisel yanıtların alınması gerektiğinde açık uçlu sorular sorulmuş, görüşme sırasında daha fazla bilgi edinmek için bu metod da tercih edilmiştir.

Gözlem metodu, anket sorularının değerlendirilmesinin daha sağlıklı yapılabilmesi ve görsel olarak da bu bilgilerin desteklenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu yöntemde fotoğraflar ile durum tespiti yapılmış, yazılı olarak da görüşülen kişinin düşünceleri belirtilmiştir.

Alan çalışması 27 bloktan ve 3 kısımdan oluşan Gürpınar Sitesi'ndeki 50 aileye uygulanmıştır. Kooperatif yapılarından oluşan sitede doğru karşılaştırmaları yapabilmek amacıyla birbiriyle aynı özellikteki daireler seçilmiş, blokların ara

katlarında yaşayan ailelerle görüşülmüştür. Üst katların çatı problemi, alt katların da ısı vb. gibi problemleri olabileceği ihtimaline karşılık tipik bir örnek oluşturması amacıyla ara katlar tercih edilmiştir. Buna göre 4-5 katlı apartmanlardan 2. ve 3. katlar ağırlıklı olarak tercih edilmiştir.

Alan çalışmasının başında birbirinden farklı 10 aile tipine, benzer sorular yöneltilerek bir pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma yine Gürpınar Sitesi'nde aynı plan tipine sahip dairelerde oturan ailelere uygulanmıştır. Farklı aile tiplerinden oluşmasına dikkat edilen araştırmadaki sorular, alan çalışmasında, daha kapsamlı ve geliştirilmiş şekilde soruların yöneltilmesine olanak sağlamıştır.

Pilot çalışmada konutta yapılan değişiklikler alan çalışmasında daha detaylı ele alınmış ve konut, kullanıcıya sağladığı esneklik açısından bir ön fikirle incelenmiştir. Ailelerin daha önce oturdukları konutu değiştirme nedenleri ve şu an oturdukları konutu seçme nedenlerini araştırmak için sorulan sorular alan çalışmasında geliştirilmiş ve iki neden arasındaki ilişki incelenmiştir. Pilot çalışmasında konuttaki mekanlara yönelik soruların aydınlatıcı bilgi vermemesi üzerine, alan çalışmasında konuta ve konut içindeki mekanlara ait özelliklerin araştırılmasını kolaylaştıracak sorular kullanılmıştır. Ayrıca kullanıcının memnuniyetini araştıran sorular da geliştirilmiş, aile ve mekan arasındaki ilişki irdelenmiştir.

8.2.1 Sınırlama ve Kısıtlamalar

Çalışmada, aynı plan tipindeki dairelerde farklı tip ailelerin ihtiyaçlarına nasıl cevap aradıklarını araştırmak öncelikli olduğu için çok bloklu bir site seçilmiştir. Ne kadar çok tipik örnek ele alınırsa araştırma sonuçları o kadar hatasız çıkacaktır. Bundan dolayı tekrarlanan katlar olan 2. ve 3. katlar yani ara katlardaki ailelerle görüşülmüştür.

Gelir grubu üst ya da alt düzeydeki ailelerin yaşadığı konutlar tercih edilmemiştir. Bunun nedeni aile tiplerinin gelir grubuna göre benzerlik gösterebileceğidir. Bir kooperatif yapısı olan Gürpınar Sitesi'nde orta ve orta/üst gelirli ailelerin yaşaması, farklı aile tipleriyle görüşülmesini ve aynı konutta farklı ihtiyaçların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

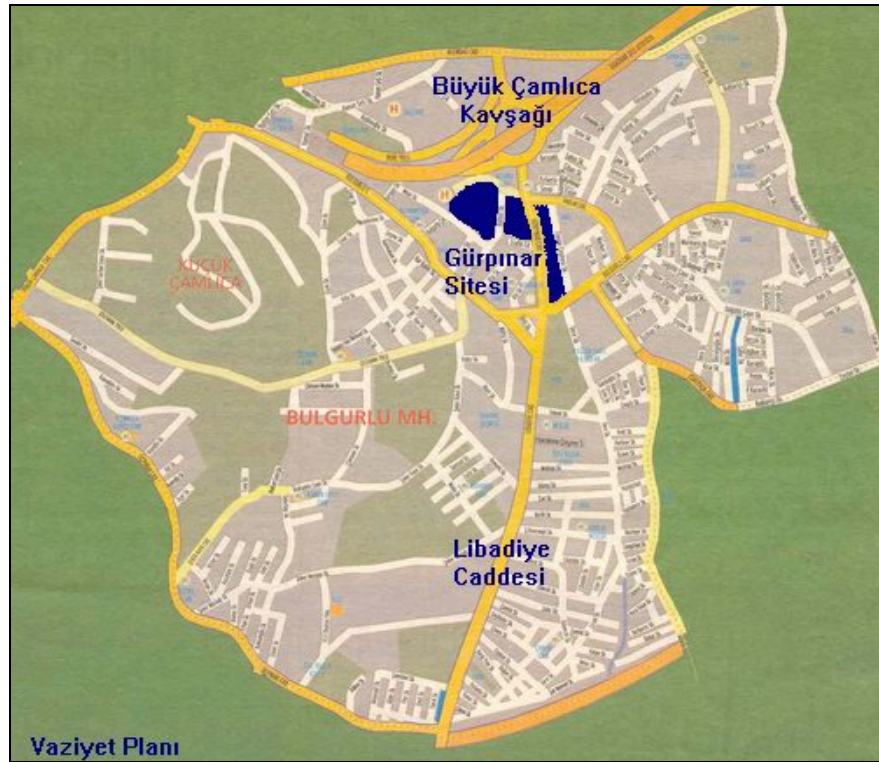
Alan çalışmasında 50 aile ile görüşülmüştür. 27 bloktan oluşan Gürpınar Sitesi'nde her bloktan en az 1 en fazla 4 aile ile görüşülüp, ara katlarda oturan bu ailelerden sadece görüşmeye istekli olanlar seçilmiştir.

Görüşmeler esnasında herhangi bir aksaklık oluşmasa da aileler tarafından görüşme isteğinin geri çevrilmesi, anketin devamını ve sürekliliğini etkileyen kısıtlamalar haline gelmiştir. Birçok aile anketi cevaplamak istemezken kapılarını açmak istemeyen ailelerle de karşılaşmıştır. Daha önce benzer uygulama ya da araştırma ile karşılaşmayan ve bu durumu yadırgayan pek çok aile ile görüşmekten vazgeçilmiştir. Bu kısıtlamalara ve zorluklara rağmen her bloktan 1, 2, 3 ya da 4 aile ile görüşülmüş ve yaklaşık 1 ay süresinde anket tamamlanmıştır.

8.2.2 Seçilen Alanın Tanımı

Alan çalışmasının yapıldığı Gürpınar Sitesi, İstanbul'un en büyük ve kalabalık ilçelerinden biri olan Üsküdar'ın en kalabalık mahallesi Bulgurlu'da konumlanmaktadır.

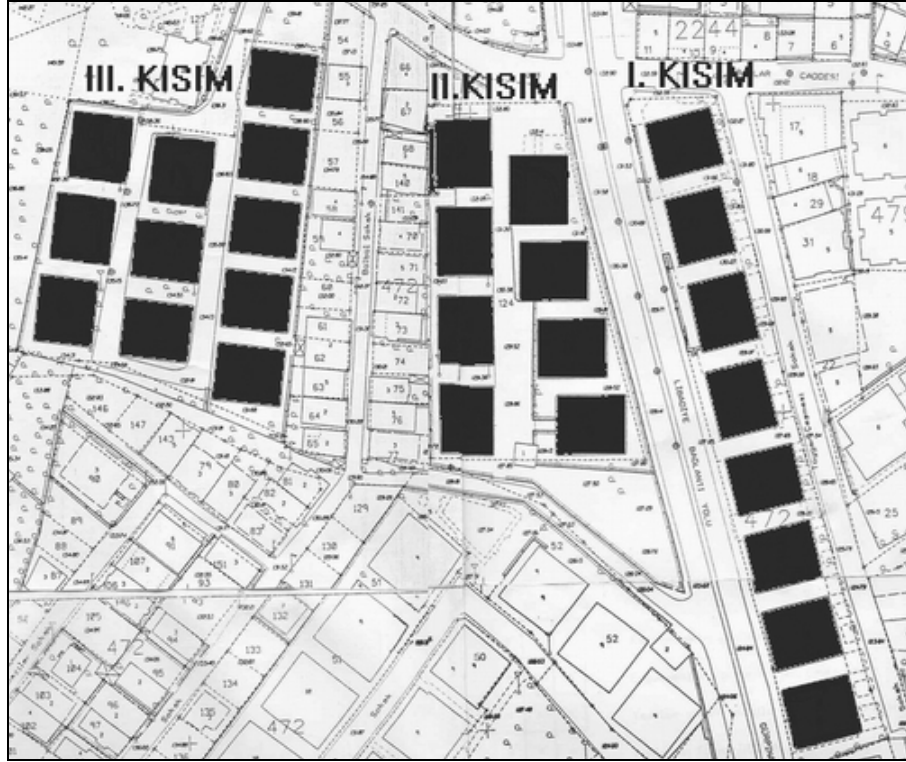
Şekil 8.1'de Gürpınar Sitesi'nin Bulgurlu Mahallesi'ndeki konumu ve mevcut yollarla ilişkisi gösterilmektedir.

Şekil 8.1 Gürpınar Sitesi'nin Bulgurlu Mahallesi'ndeki Konumu

Kent merkezine yakınlığı ile son yıllarda oldukça popüler olan caddelerden biri haline gelen Libadiye Caddesi üzerinde bulunması ve sitenin yanında Büyük

Çamlıca Kavşağı ve Tem yollarına bağlantı kolaylığı ile ulaşım açısından da tercih edilen bir bölge haline gelmiştir.

Şekil 8.2 Gürpınar Sitesi'ne Ait Blokların Yerleşim Planı

Site, 27 bloğunun da aynı alan içerisinde kalacak şekilde planlanmasına rağmen imar kararlarının değişmesiyle 1.si 8, 2.si 8 ve 3.sü 11 bloktan oluşan üç kısma ayrılmıştır. Sitenin ortasından Libadiye Caddesi'nin geçmesi daha sonra ortaya çıkan bir durum olduğu için site bu şekilde 3 kısma ayrılmıştır.

13 yıl önce yapımı tamamlanan sitenin bulunduğu Çamlıca Mevkii ise İstanbul'un en eski yerleşimlerinden biri olarak bilinir. Eski yerleşim yeri olsa da bölgedeki yapılaşma son 10 yıl içinde artış göstermiştir.

Şekil 8.3'te 1. ve 2. kısımları ayıran Libadiye Caddesi'nin bloklar arasındaki konumu ve Şekil 8.4'te de örnek bir apartman gösterilmektedir.

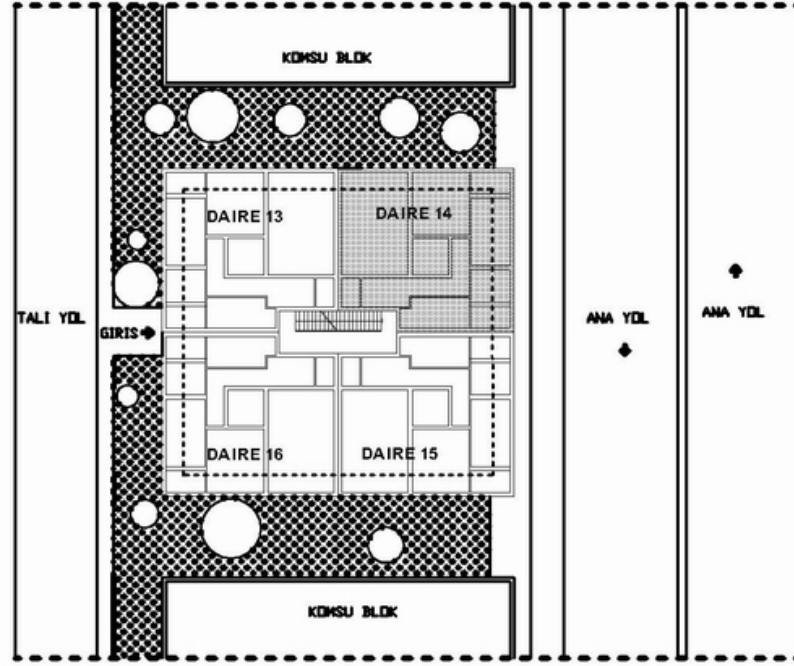
Şekil 8.3 Libadiye Caddesi'nde 1. ve 2. Kısım Blokların Konumu

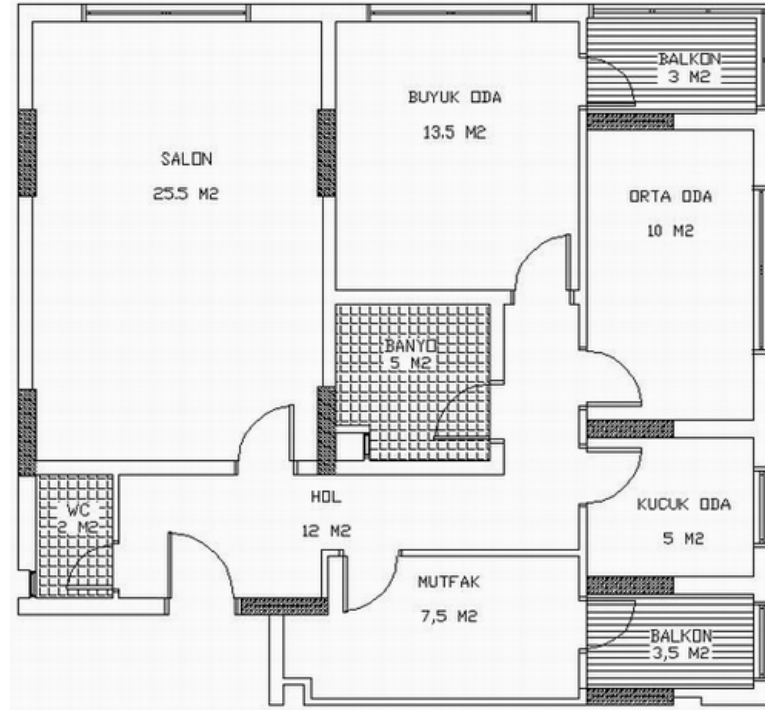
Şekil 8.4 1. Kısımdaki F7 Blok'tan Bir Apartman Örneği

Kooperatif yapısı olan sitede büyük çoğunluk Erzincan'dan göç etmiş geniş ailelerdir. Bunun en önemli nedeni kooperatifin müteahhidinin Erzincan'daki tüm akrabalarını bu bloklara yerleştirmesidir. Ekonomik açıdan orta ve üst sınıfın yoğunlukta olduğu bloklar, 1. kısımda 4 katlı olup 2. ve 3. kısımda 5 katlıdır. Her katta 4 daire vardır ancak 1. kısımdaki 4 katlı blokların en alt katları 6 dükkandan oluşmaktadır. 3 oda, 1 salon, 1 mutfak, 1 banyo ve 1 de küçük tuvaletten oluşan dairelerin her birinin alanı brüt 100 m², net ise yaklaşık 90 m²'dir.

Apartmanın çevresiyle birlikte konumu ve dairelerin yerleşimi Şekil 8.5'te; örnek bir kat planı ise Şekil 8.6'da gösterilmektedir.

Şekil 8.5 Apartmanın 3. Kat Planı

Şekil 8.6 16 Numaralı Dairenin Planı

Yapılan görüşmeler sırasında mekan kullanımının araştırılması için odalar büyüklüklerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre 25,5 m² olan mekan salon, 13,5 m² olan mekan büyük oda, 10 m² olan mekan orta oda ve 5 m² olan mekan da küçük oda olarak isimlendirilmiştir. Böylece mekanların büyüklüklerine göre hangi işlev için kullanıldığı daha net ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

8.3 Bulgular

Yapılan alan araştırmasında aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Öncelikle Tablo 8.1'de görüşülen ailelerin konuttaki statüleri gösterilmektedir.

Tablo 8.1 Görüşülen Ailelere İlişkin Özellikler

Konut Statüsü	Sayı	%
Sahibi	30	60
Kiracı	14	28
Kirasız Kiracı	6	12
Toplam	50	100

Anket sonuçları doğrultusunda görüşülen ailelerin %60'ı ev sahibi, geri kalan %40'ı ise kiracı ve kirasız kiracıdır. Ev sahipliğinin fazla çıkması sitenin kooperatif yapısı olması ile açıklanabilir.

Görüşme yapılan 50 konutta 172 kişi yaşamaktadır ve bu sayının yarısından fazlasını kadınlar oluşturmaktadır. Konutlardaki genel yaş ortalaması 32 olup bu bulgu sitede oturanların oldukça genç nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. Ailedeki kişi sayısı ortalaması 3.5, bu konutlarda yaşayan çocuk sayısı ise 65'tir. Sadece çocuğu olan ailelerde çocuk sayısı ortalaması hesaplandığında sonuç 2 çıkmıştır. Özürlü ve yaşlıların çok az sayıda çıktığı ailelerin 5'inde özürlü yaşamaktadır ve bu kişilerin yaşları 50-70 arasındadır. Sadece fiziksel özürlü bulunan bu engellilerin hepsinin ortak özelliği ebeveynlerin anne ya da babası olmasıdır.

Görüşülen ailelere ilişkin özelliklerin verildiği Tablo 8.2'de de görüldüğü gibi çoğunluk çocuklu ailelerden oluşmaktadır.

Tablo 8.2 Görüşülen Aile Tipleri

Aile Tipleri	Çocuklu Aile	Çocuksuz Aile	Tek Ebeveynli Hanehalkı	Bekarlar	Tek Başına Yaşayanlar	Yaşlı Çift	Toplam
Sayı	32	5	4	4	3	2	50
Yüzde (%)	64	10	8	8	6	4	100

Aile tiplerine bakıldığında görüşülen 50 aileden 32'si çocuklu ailedir. Bu da %64'lük bir orana denk gelmekte ve çoğunluğu oluşturmaktadır.

Aile reislerinin medeni durumu ve öğrenim durumu Tablo 8.3'deki aile reislerine ilişkin özelliklerde gösterilmektedir.

Tablo 8.3 Aile Reisinin Medeni Durumu

Medeni Durum	Sayı	Yüzde (%)
Evli	39	78
Bekar	8	16
Dul	3	6
Toplam	50	100

Aile reisine ilişkin özelliklere bakıldığında; neredeyse 1/5'i kadın olan 50 aile reisinden 39'u (%78) evlidir. Geriye kalan 16'sı bekar, 3'ü ise duldur. Öğrenim durumları ise genel olarak lise ve üniversite düzeyindedir. Ancak bu durum ailenin diğer üyeleri için geçerli değildir. Ailenin reisi diğer fertlerden daha üst seviyede bir eğitim görmüştür. Ailenin diğer fertleri de ortalamaya katıldığında yoğunluk olarak ortaokul seviyesinde bir eğitim düzeyiyle karşılaşılmaktadır.

Tablo 8.4'te ailelerin konutu değerlendirmesi gösterilmektedir.

Tablo 8.4 Ailelerin Oturdıkları Konutu Değerlendirmesi

	Mükemmel		İyi		Vasat		Kötü		Çok Kötü		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Bekarlar	2	50			2	50					4
Çocuklu	6	19	15	47	9	28	2	6			32
Çocuksuz Çift	1	20	3	60	1	20					5
Tek başına yaşayan	1	33	2	67							3
Tek ebeveynli HH			3	75	1	25					4
Yaşlı çift			1	50	1	50					2
Toplam	10		24		14		2		0		50

Ailelerin oturdıkları konutu değerlendirmeleri ve mükemmel-kötü arasında bir sıfat koymaları istendiğinde 24 ailenin konutunu "iyi" olarak nitelendirdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Mükemmel, iyi, vasat, kötü ve çok kötü olmak üzere 5'li skala üzerinden yapılan değerlendirmede konutu kötü bulanların sadece 2 aile olarak çıkması konuttan memnuniyetin fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı değerlendirmede konutu çok kötü olarak değerlendiren hiçbir aile olmamıştır.

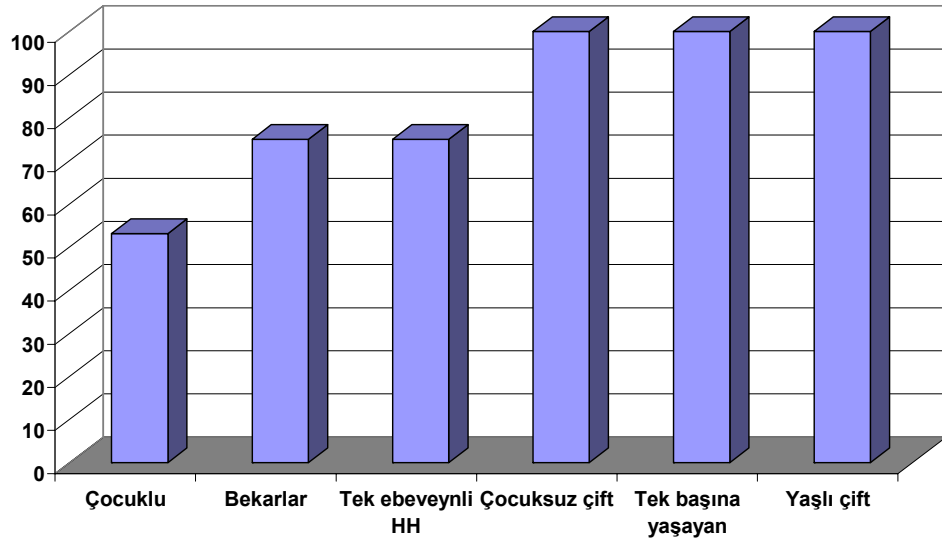
Aile tiplerine göre yapılan karşılaştırmada konuttan memnuniyet en fazla bekarlarda görülmüştür. Konutu bekarlar ve yaşlı çiftlerin yarısı vasat olarak değerlendirirken tek başına yaşayanlar sadece mükemmel ve iyi şeklinde nitelendirmişlerdir.

Tablo 8.5'te görüşülen ailelerin oturdukları konuttan oda sayısı, odaların büyüklüğü ve toplam alan büyüklüğü olarak memnun olup olmadıkları sorusuna verilen yanıtlar gösterilmektedir.

Tablo 8.5 Konut Alanına İlişkin Memnuniyet

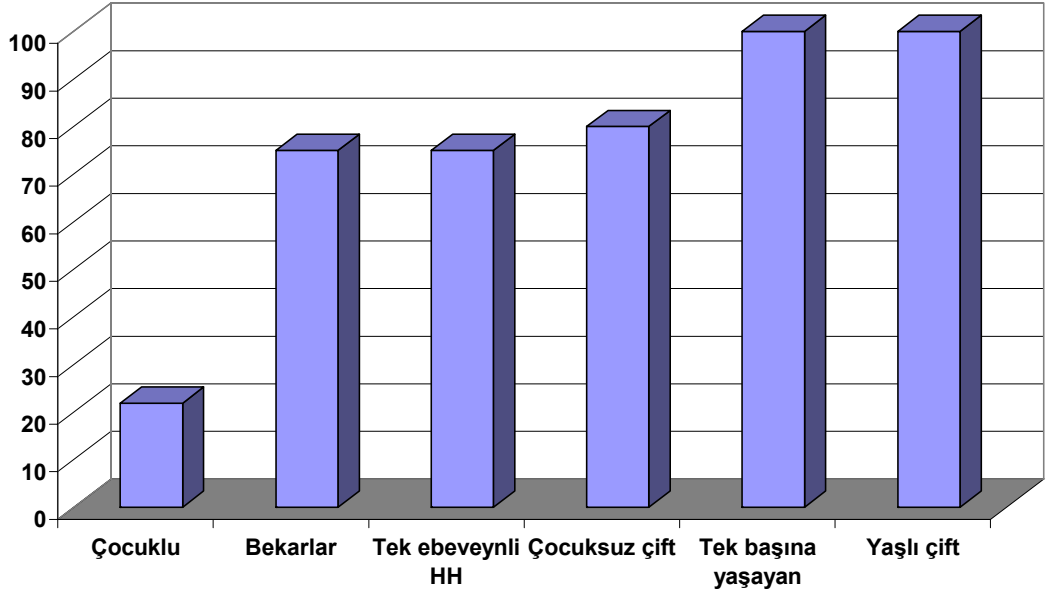
	Aile Sayısı	Yüzde (%)
Oda sayısını yeterli bulanlar	33	66
Oda sayısını yeterli bulmayanlar	17	34
Oda büyüklüğünü yeterli bulanlar	22	44
Oda büyüklüğünü yeterli bulmayanlar	28	56
Toplam alanı yeterli bulanlar	28	56
Toplam alanı yeterli bulmayanlar	22	44

Oturdukları konutu iyi bulan aileler konuttan da memnuniyetleri dile getirdiklerinde bu memnuniyet daha çok oda sayısı yönünde olmaktadır. Oda sayısından memnun oldukları halde odaların büyüklüklerini yeterli bulmayanlar toplam alanı da yetersiz görmektedir. Oda sayısı olarak genelde 4 oda tercih edilse de 3 odayı yeterli bulanların sayısı da oldukça fazladır.

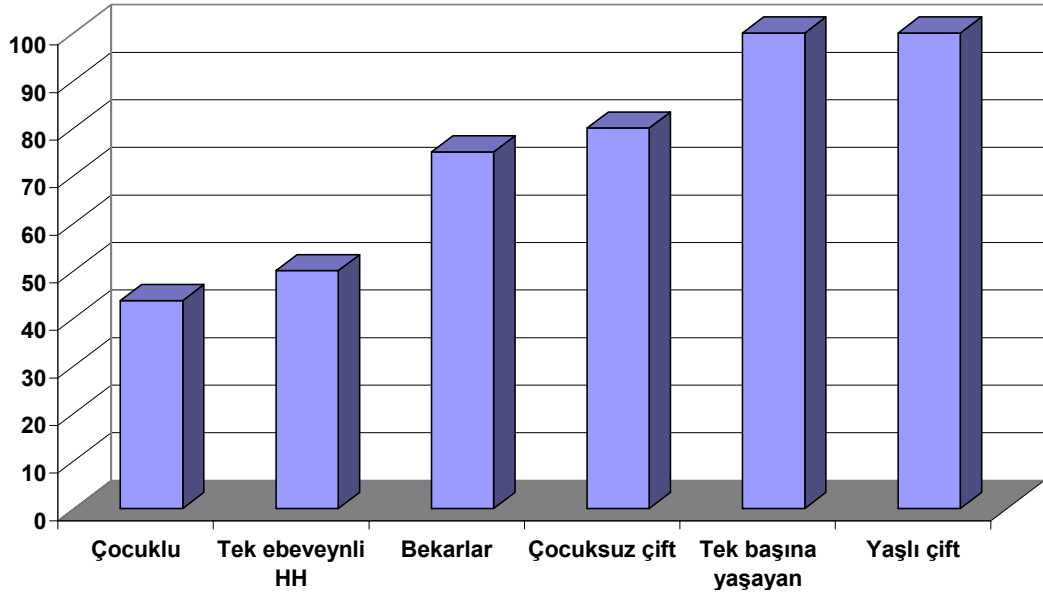
Şekil 8.7 Aile Tiplerine Göre Oda Sayısını Yeterli Bulanların Yüzdesi

Şekil 8.7'ye göre oda sayısından memnun olanlar yaşlı çiftler, tek başına yaşayanlar ve çocuksuz çiftler iken en az memnun olanlar çocuklu aileler olarak çıkmıştır. Çocuk sayısına bağlı ailedeki kişi sayısının artması daha fazla oda ihtiyacını doğurmaktadır. Çocuklu ailelerden sonra oda sayısından en az memnun olanlar bekarlar çıkmıştır. Bekarlar yapılan çalışmada daha çok birlikte kalan üniversite öğrencilerinden oluşan ve 3-4 kişilik grupları temsil ettiği için oda sayısı yetersiz kalmaktadır.

Şekil 8.8 Aile Tiplerine Göre Oda Büyüklüğünü Yeterli Bulanların Yüzdesi

Oda büyüklüğünü yeterli bulanların aile tiplerine göre bir karşılaştırılması yapıldığında en az yeterli bulanlar yine çocuklu aileler olmuştur. Memnuniyet sıralaması oda sayısını yeterli bulanlarla aynı şekilde çıkmıştır. Hanehalkı sayısı az olan yaşlı çiftler ve tek başına yaşayanlar oda büyüklüğünü yeterli görenlerdir.

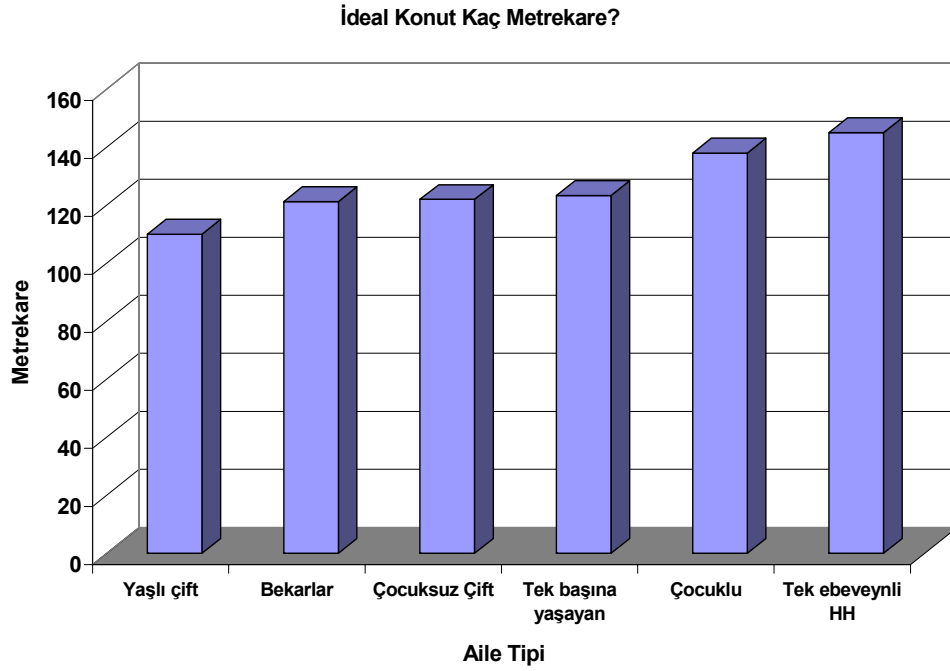
Şekil 8.9 Aile Tiplerine Göre Toplam Konut Alanını Yeterli Bulanların Yüzdesi

Toplam konut alanından memnuniyet aile tiplerine göre karşılaştırıldığında yine sonuç değişmemiştir. Yeterli bulanlar hanehalkı sayısı az olan kullanıcılar iken yetersiz bulanlar çocuklu aileler gibi kalabalık aileler çıkmıştır. Şekil 8.7 ve 8.8 deki sıralamadakiyle tek fark; tek ebeveynli hanehalklarıyla bekarların sıralamada yer değiştirmesidir. Toplam konut alanına ilişkin memnuniyetten bekarlar tek ebeveynli hanehalklarına göre daha memnun görünmektedir. Bu da birlikte yaşayan bekarların daha çok odaları kullandığı ve genel alanı çok fazla kullanmadıkları ile açıklanabilir. Bekarların yaşadıkları konut birimlerinde daha çok odalar paylaşılmış ve kişiye göre özelleşmiş alanlar haline gelmiştir.

Ailelere ideal konutun brüt kaç m² olacağı sorulduğunda ailelerin genellikle büyük konutları tercih ettiği görülmektedir. Buna göre görüşülen ailelerin istedikleri ortalama konut büyüklüğü brüt 133.4 m² çıkmıştır. Arkitera.com'da yapılan bir anket çalışmasına göre ailelerin ideal konut büyüklüğünü yaklaşık 150 m² olarak tarif etmeleri yine aynı sonucu ortaya çıkarmaktadır. Arkitera kullanıcılarına yöneltilen bu anket ve sonuçlarına tartışma bölümünde yer verilecektir.

Konut büyüklüğü aile tiplerine göre karşılaştırıldığında Şekil 8.7'den de görüldüğü gibi en büyük mekan tercihini yaklaşık 140 m² ile tek ebeveynli hanehalkının yaptığı ortaya çıkmıştır. Çocuklu ailelerin 130 m² konut büyüklüğü tercihlerinin tek ebeveynli hanehalklarının büyüklük tercihlerinden az çıkması beklenmedik bir durum gibi görünse de tek ebeveynli ailelerin çocuk sayısındaki fazlalık, kullanıcıya özel

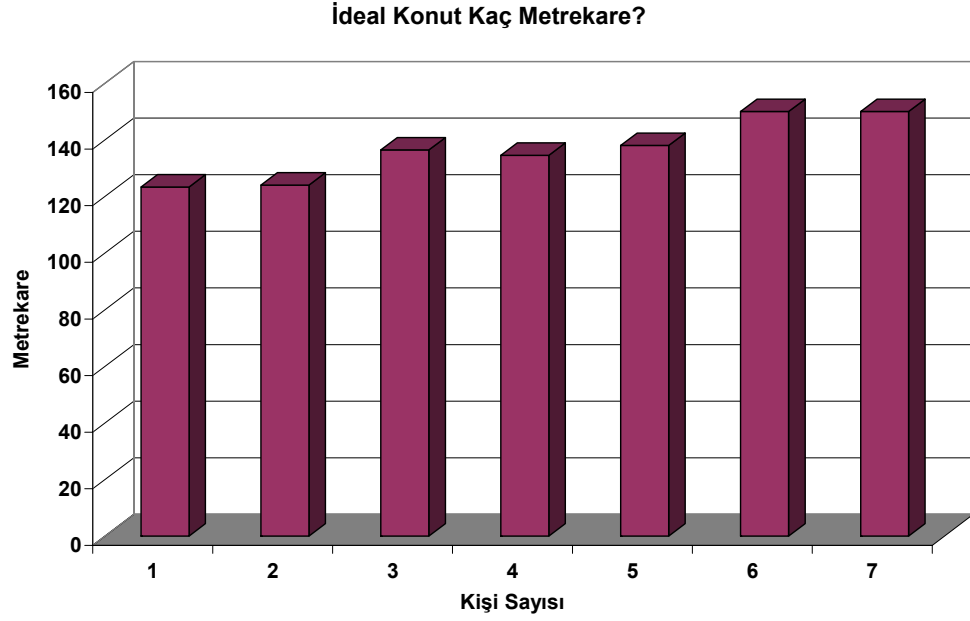
büyüklik isteği ve maddi durumun diğer ailelere göre daha iyi bir durumda olması bu sonucun çıkmasını sağlamıştır.

Şekil 8.10 Konut Büyüklüğü Tercihinin Aile Tiplerine Göre Karşılaştırması

Aile tiplerine göre konut büyüklüklerindeki tercihlerin en azı, beklenen bir durum olan yaşlı çiftler tarafından gelmiştir. 100 m²'nin altında konut istenmemesi yaşlı çiftler ve bekarlar açısından da ortalamayı düşüren bir etken olmamıştır. Aile tiplerinde farklılık görülse de genel olarak tercih edilen konut büyüklükleri 100-140 m² arasında olmuştur.

Aile tiplerine göre homojen bir dağılım görülme de ailedeki kişi sayısına göre konut büyüklüğündeki tercihler Şekil 8.8'den de görüldüğü gibi sıralandığında ailedeki kişi sayısının arttıkça konut büyüklüğündeki isteğin de arttığı görülmüştür.

Şekil 8.11 Konut Büyüklüğü Tercihinin Ailedeki Kişi Sayısına Göre Karşılaştırması

Ailede kişi sayısı 3'ten az bile olsa konut büyüklüğünün 120 m²'den az olmamasının istenmesi kullanıcılar tarafından daima büyük konutta oturma isteği olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu sayı 1 bile olsa 120 m² konut büyüklüğü istenmesi bunu doğrulamaktadır. Kişi sayısı 5'ten büyük olan aileler beklenildiği gibi 140 m²'den küçük konutta oturmak istememektedir.

Konuttan memnuniyet aynı zamanda konutta daha fazla oturmayı da sağlamaktadır. Tablo 8.6'da son 5 yılda değiştirilen konut sayısı verilmiştir.

Tablo 8.6 Son 5 Yılda Konut Değiştirme

Değiştirilen Konut Sayısı	0	1	2	3
Aile Sayısı	30	14	3	3
Yüzde (%)	60	28	6	6

Tablo 8.6'ya bakıldığında memnuniyetin fazla olmasının sonucu, görüşülen ailelerin yarısından fazlasının hiç konut değiştirmede ortaya çıkmıştır. Son 5 yılda 2 ya da 3 konut değiştiren aileler sadece 6 tanedir. Geriye kalan 44 aile son 5 yıl içinde ya hiç konut değiştirmemiş ya da sadece 1 konut değiştirmiştir. Konut değiştirmenin sık rastlandığı ülkemizde Gürpınar Sitesi'nde oturanların daha uzun süre aynı konutta yaşamalarının en büyük faktörü ev sahibi oranının kiracı oranından daha fazla olmasıdır ve bu da ekonomik nedenlerin verdiği bir durumu simgeler.

Tablo 8.7 Aile Tiplerine Göre Konutta Oturma Yılları

Aile Tipi	Tek Ebeveynli HH.	Yaşlı Çift	Çocuklu A.	Çocuksuz Çift	Tek Başına Yaşayanlar	Bekarlar
Ortalama Konutta Oturma Yılı	11.8	10.5	7.5	4.6	4	2.5

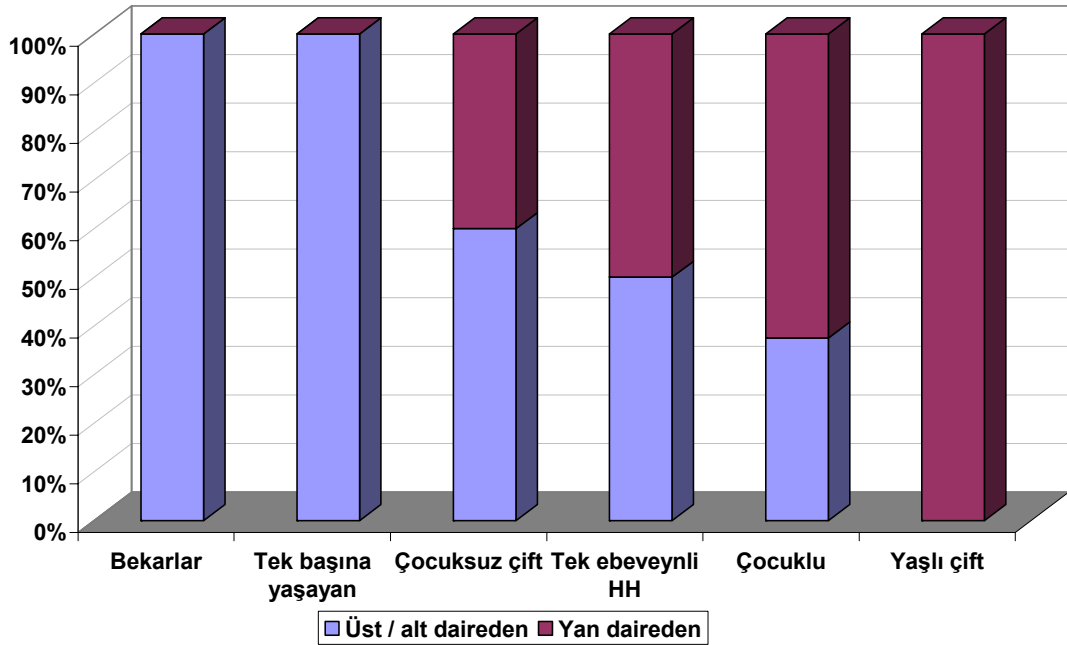
Aile tiplerine göre konutta oturma yılları karşılaştırıldığında çocuğu olan çocuklu ailelerin ve tek ebeveynli ailelerin konutta daha uzun süre oturdukları sonucu çıkmaktadır.

Toplam konut alanının yetersiz görülmesine karşılık, “konuta fazladan bir mekan ekleme fırsatında üst/alt daireden mi yoksa yan daireden mi eklersiniz” sorusuna verilen cevaplar Tablo 8.8’de yer almaktadır.

Tablo 8.8 Konuta Fazladan Mekan Eklemek İsteyenler

İstekler	Aile Sayısı	Oranı
Üst / alt daireden mekan eklemek isteyen	24	%48
Üst / alt daireden mekan eklemek istemeyen	26	%52
Yan daireden mekan eklemek isteyen	26	%52
Yan daireden mekan eklemek istemeyen	24	%48

Bu verilere göre aileler yan daireden mekan eklemeyi tercih edenlerle üst/alt daireden eklemek isteyenler neredeyse eşit sayıda çıkmaktadır.

Şekil 8.12 Aile Tiplerine Göre Konuta Fazladan Mekan Ekleme Tercihleri

Konut alanı ihtiyaçlar karşısında yetersiz kalsa, konuta fazladan mekan ekleme fırsatı olsa, daha çok üst ya da alt daireden mekan eklemeyi tercih edenler ve yan daireden eklemeyi tercih edenler Şekil 8.12’de karşılaştırılmıştır. Buna göre yan daireden mekan eklemeyi isteyenler yaşlı çiftler, çocuklu aileler, tek ebeveynli ve çocuksuz çiftler olmuştur. Yaşlılığın ve çocukların hareket engeli taşıması, mekanın şekillenmesinde de etkili olması bu sonuçlardan da ortaya çıkmıştır.

Mekanın şekillenmesi yaşam döngüsüne bağlı değişim geçirse de bu değişim aile tiplerine göre de farklılaşabilir. Nitekim konutun genişleme yönünde bile yaşlılık ve çocukların olması bu döngüyü etkiler. Çocuksuz çiftlerin tercihleri, yan ve üst/alt daireden mekan eklemede kararsız bir sonuç gibi de görünse ileride olacak çocukları için şimdiden mekanı şekillendirmeye çalışmalarıyla ilişkilidir. Bu sonuç doğal olarak çocuksuz ailelerin bir kısmının yan, bir kısmının da alt/üst daireden mekan ekleme tercihleri şeklinde çıkmıştır.

Kullanıcıların oturdukları konutta yaptıkları değişiklikler Tablo 8.9’da verilmiştir.

Tablo 8.9 Konutta Yapılan Değişiklik

Yapılan Değişiklik	Sayı	Yüzde (%)
Dekorasyon	46	92
Balkon Kapatma	33	66
Duvar Yıkma	13	26

Konutun aileler tarafından ihtiyaçlara uygun bir şekilde değişikliğe uğraması Tablo 8.9’dan da görüldüğü gibi dekorasyon, balkon kapatma ve duvar yıkma açısından ele alınmıştır. Buna göre ailelerin %92’si konutlarda dekorasyon amaçlı birçok değişiklik yapmıştır. Bunun içinde boya, badana, zemin kaplamalarında değişiklik, mutfak dolaplarında değiştirme yer almaktadır. Balkon kapatma ise daha çok küçük alana sahip mutfak balkonunun içeri alınması ve diğer büyük odanın balkonunun kapatılarak depo olarak kullanılması şeklindedir. Duvar yıkma daha çok mutfak duvarının yıkılarak koridorla birleştirilmesi ve küçük ve orta oda arasındaki duvarın yıkılması şeklinde olmuştur.

Aile tiplerine göre konutta yapılan değişikliklere bakıldığında bekarlar ve tek başına yaşayanların balkon kapatma ve duvar yıkma gibi büyük boyutta bir değişiklik yapmadıkları görülmektedir. Diğer ailelerin daha fazla mekan kazanma ve mekanları daha kullanışlı hale getirmek için yaptıkları balkon kapatma ve duvar yıkma oranları neredeyse dekorasyon kadar büyük oranda çıkmıştır.

Aile tiplerine göre konutta yapılan değişikliklerin oranları Tablo 8.10'da verilmiştir.

Tablo 8.10 Aile Tiplerine Göre Konutta Yapılan Değişiklik Oranları

(%)	Dekorasyon	Balkon Kapatma	Duvar Yıkma
Bekarlar	50	0	0
Çocuklu	94	78	28
Çocuksuz çift	100	80	40
Tek başına yaşayan	100	0	0
Tek ebeveynli HH	100	50	25
Yaşlı çift	100	100	50

Konutta özgürce değişiklik yapabilmek konuttaki statüye de bağlıdır. Kullanıcı ev sahibi ise daha fazla değişiklik yapabilmekte, kiracıysa kendinin olmayan bir eve çok da fazla yatırım yapmayı istemeyebilmektedir. Tablo 8.11'de de konuttaki statüsüne bağlı yapılan değişiklikler verilmektedir.

Tablo 8.11 Konutta Statüye Bağlı Yapılan Değişiklikler

	Dekorasyon		Balkon Kapatma		Duvar Yıkma	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sahibi	29	58	24	48	9	18
Kirasız Kiracı	6	12	4	8	3	6
Kiracı	11	22	5	10	1	2
Toplam	46	92	33	66	13	26

Konuttaki statüye göre ev sahiplerinin dekorasyon, balkon kapatma ve duvar yıkma işlemlerini kiracı ve kirasız kiracılardan daha çok yaptıkları Tablo 8.11'de de görülmektedir.

Konutta değişiklik yapanlarla oturma yılları karşılaştırıldığında, değişiklik yapanların konutta ortalama oturma yılları daha fazla çıkmıştır.

Tablo 8.12 Konutta Yapılan Değişikliklere Göre Ortalama Oturma Süresi (Yıl)

Yapılan Değişiklik	Ortalama Oturma Yılı	Aile Sayısı
Dekorasyon	7,3	46
Balkon Kapatma	8,2	33
Duvar Yıkma	8,3	13

Yapılan çalışmada görüşülen 50 ailenin 46'sı konutta ufak çaplı dekorasyon yaptırmıştır, 33'ü balkon kapatmıştır ve 13'ü de duvar yıktırmıştır. En büyük değişikliklerden biri olan duvar yıktırma işlemini gerçekleştiren ailelerin ortalama

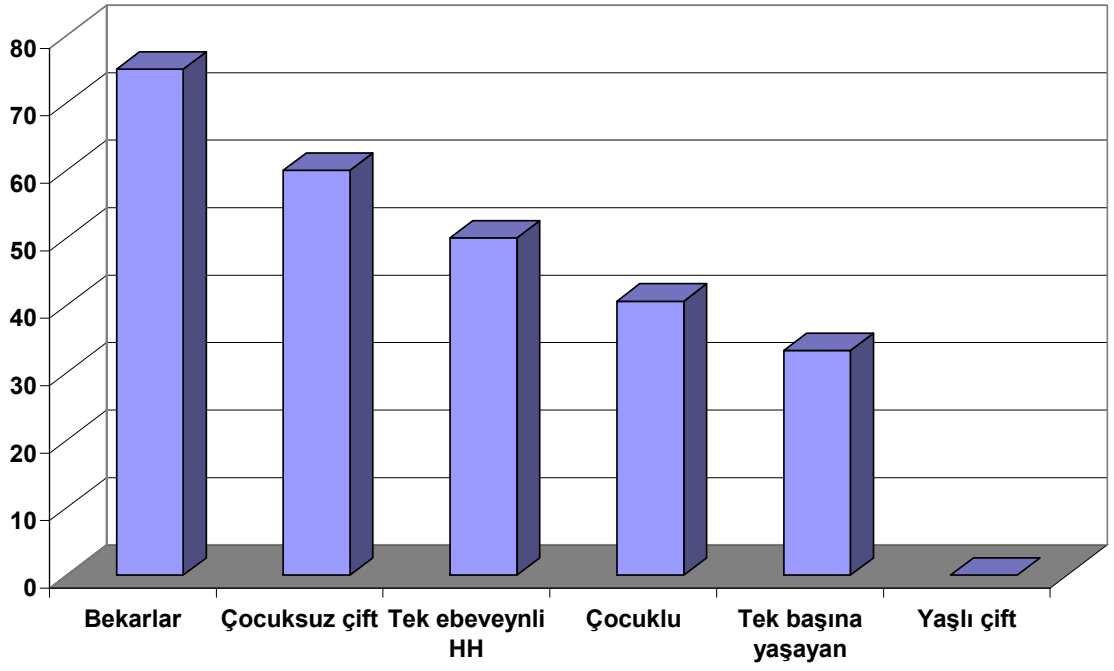
oturma yılı 8.3 ile en fazla çıkmıştır. Buna göre konutta ihtiyaçları gerçekleştirme amacıyla ne kadar fazla değişiklik yapılırsa, konuttan memnuniyet o kadar artmakta ve oturma yılı da orantılı olarak artmaktadır.

Konutu değerlendirme araştırmalarında çoğunluğun oturdukları konutu iyi bir şekilde nitelendirmesi, konuta olan memnuniyetin de birçok aile tarafından fazla çıkması karşıt bir durumda ne yapılabilirin sonucunu vermemektedir. Buna göre Tablo 8.13'de konutun ailenin ihtiyaçlarını karşılamadığı durumda, ailelerin neyi değiştirdikleri gösterilmektedir.

Tablo 8.13 Konutun İhtiyaçları Karşılamadığı Durumda Değiştirilenler

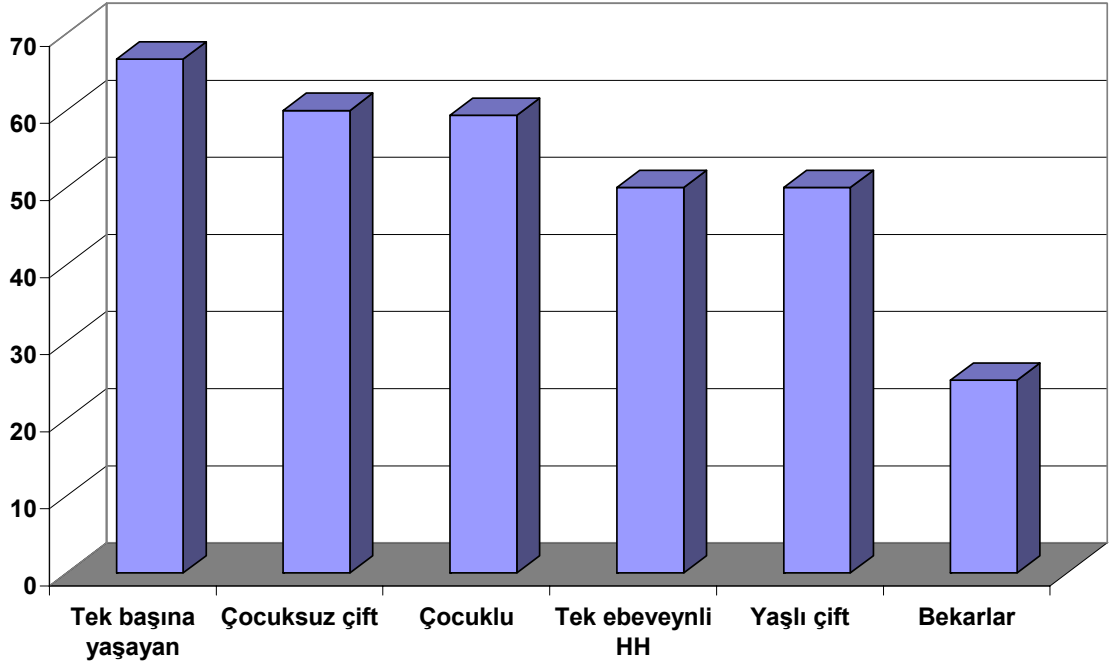
	Aile Sayısı	Yüzde (%)	Toplam
Evin değiştirilmesi	22	44	50
İç düzenlemelerde değişiklik yapılması	28	56	50
Mekan kullanımında değişiklik yapılması	19	38	50

Konuttan memnuniyetin fazla olmasına karşılık evi değiştirmek isteyenlerin az sayıda olmaması, aslında kendi konutlarını o kadar da sahiplenmediklerini değil, herşeyden önce konutun ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadıklarını önemsediklerini göstermektedir. Özellikle Türkiye’de ailelerin belli evrelerde konutlarını değiştirdikleri de bu konuyla ilişkilidir. Aileler her ne kadar iç mekanda düzenlemeler yapsa, mekan kullanımında farklılaştırma ile ihtiyaçlarını karşılasa da bu düzenlemelerin sınırlı şekilde uygulanması aileleri, zor bir seçim olan evi değiştirmeye itmektedir.

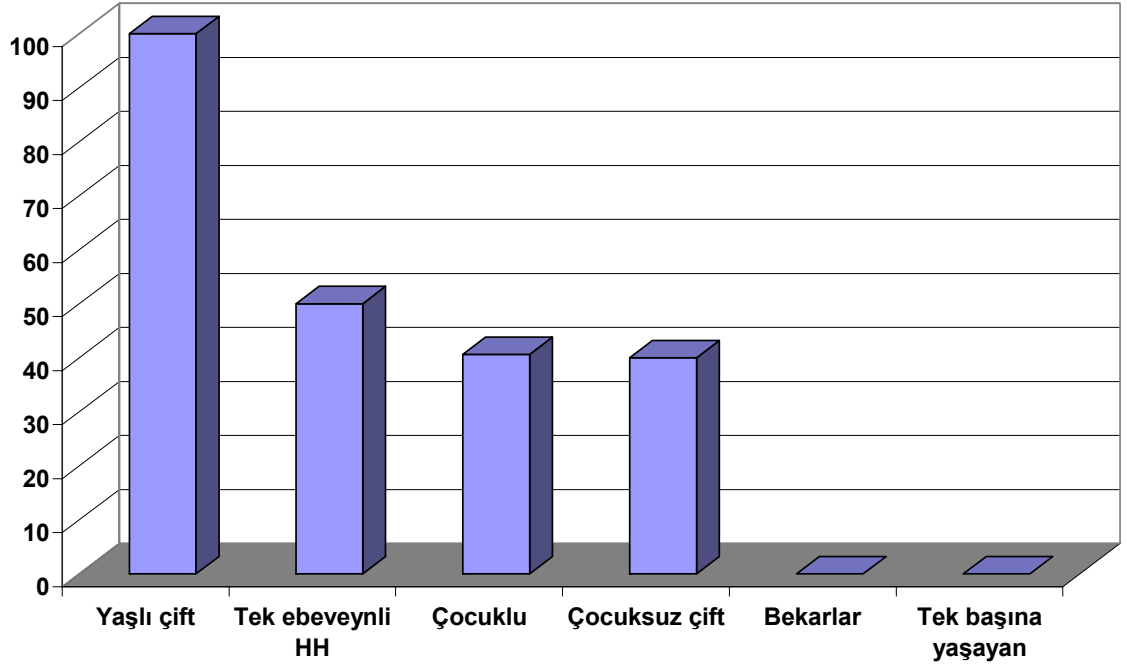
Şekil 8.13 Mekan Kullanımı Yetersiz Kalınca Evini Değiştirenler

Yapılan alan çalışmasına göre, konut içinde mekan kullanımının yetersiz kalması durumunda en kolay yol olarak evi değiştirmeyi seçenler bekar kullanıcılar çıkmıştır. Genellikle eğitim amaçlı birlikte yaşayan öğrencilerden oluşan bekarlar uygun koşullar olmadığı zaman kolaylıkla evlerini değiştirebilmektedirler. Yaşlılar için ise bu en son tercih olarak görülmektedir. Ev değiştirenlerin sayılarına bakıldığında çocuksuz çiftlerin çocuklu çiftlerden daha çok çıkması çocuğun ev değiştirmede belirleyici rol oynadığını göstermektedir.

Şekil 8.14 Mekan Kullanımı Yetersiz Kalınca İç Düzenlemede Değişiklik Yapanlar

Şekil 8.14'ten de görüldüğü gibi mekan kullanımı yetersiz kalınca mekanın iç düzenlemesini değiştirip ihtiyaçlarını karşılayanlar en çok tek başına yaşayan kullanıcılar olarak çıkmıştır. Tek başına yaşayanlar konutu başka biriyle paylaşmadığı için her türlü düzenlemeyi özgürce mekan içinde gerçekleştirebilmektedirler. Mekan kullanımındaki yetersizlik karşısında kolayca evlerini değiştirmeyi seçen bekarlar iç düzenleme yapan kullanıcı gruplarının en azını oluşturmuştur.

Şekil 8.15 Mekan Kullanımı Yetersiz Kalınca Mekan Kullanımını Değiştirenler

Mekanı farklı şekilde kullanarak ihtiyaçlarını karşılamada kullanıcı gruplarından en fazla sayı yaşlı çiftlerde görülmektedir. Yetersizlikler karşısında evini değiştiren bekarlar, iç düzenlemede değişiklik yapan tek başına yaşayanlar mekanı farklı işlevlere karşılık verecek şekilde kullanmayı tercih etmemektedirler.

Tablo 8.14'de mekan içinde esneklik/değiştirilebilirlik olmasını isteyenler ve Tablo 8.15'de duvar yerine hareketli bölücülerini tercih edenler ve Tablo 8.16'da da hareketli bölücülerini tercih edenler aile tiplerine göre verilmiştir.

Tablo 8.14 Odalarda Esneklik/Değiştirilebilirlik İsteyenler

	Sayı	Toplam	%
Bekarlar	4	4	100
Çocuksuz çift	4	5	80
Çocuklu	25	32	78
Tek başına yaşayan	2	3	67
Tek ebeveynli HH	1	4	25
Yaşlı çift	0	2	0

Tablo 8.15 Duvar Yerine Hareketli Bölücüleri Tercih Edenler

Tercih eden	31	%62
Tercih Etmeyen	19	%28
Toplam	50	%100

Tablo 8.16 Aile Tiplerine Göre Duvar Yerine Hareketli Bölücüleri Tercih Edenlerin Oranı

	Yüzde (%)
Çocuksuz çift	80
Bekarlar	75
Tek başına yaşayan	67
Çocuklu	63
Tek ebeveynli HH	50
Yaşlı çift	0

Tablolarda karşılaştırıldığında görüşülen ailelerin ihtiyaçlarını karşılamada odaların değiştirilebilir/esnek olmasını isteyenler %72, duvar yerine hareketli bölücüleri tercih edenler ise %62'dir. Yaş ortalaması arttıkça esneklik yapma isteği azalmaktadır. Çünkü esneklik yapmak isteyenlerin yaş ortalaması 30 iken, istemeyenlerinki 38 çıkmaktadır.

Tablo 8.16'daki aile tiplerine bakıldığında çocuğu olmayan kullanıcılar hareketli bölücüleri daha fazla isterken çocuğu olan kullanıcılar hareketli bölücüleri tercih etmede zayıf kalmışlardır. Çocuklar mekanların kullanımını belirleyici rol oynamaktadır ve çocuklu ailelerde çocukların kullandıkları mekanlar daha tanımlıdır. Çocuğu olmayan kullanıcılarda ise sabit bir belirleyici yoktur ve mekanın özgürce değiştirilmesi istenen bir özelliktir. Yine de tek ebeveynli hanehalkları dışındaki tüm kullanıcıların çoğunluğu mekanların daha esnek, değiştirilebilir olmasını istemektedir ve bu konuda hareketli bölücüleri kullanmayı tercih etmektedir.

Konutta esneklik ve mekanlarda değiştirilebilirlik isteği, konuttaki statüyle doğrudan ilişkilidir. Ev sahibi konutta istediği değişikliği yapabilecektir, çünkü kendi evidir ancak kiracı, kendi evi olmamasından dolayı değişiklik yapmayı istememektedir. Buna göre değişiklik yapmak isteyenler karşılaştırıldığında; 29 ev sahibine karşılık sadece, 12 kirasız kiracı ve 9 kiracının evde değişiklik yapmak istediği çıkmıştır.

Hareketli bölücüleri kullanmak isteyenlerle yaş ortalamaları arasında bir ilişki yoktur, çünkü isteyen ve istemeyenlerin yaş ortalaması çok yakın çıkmıştır. İsteyenlerin yaş

ortalaması 32, istemeyenlerinki ise 33'tür. Konutun ihtiyaçları karşılamadığı bir durumda konutu değiştirip başka bir konuta taşınmayı tercih edenler odaların esnekliği ve duvarların ihtiyaca göre şekillenebileceği hareketli bölücüler sayesinde ihtiyaçlarını karşılamada daha başarılı olacaklarını düşünmektedir.

Tablo 8.17 görüşülen ailelerin konutu hangi aile tipi için uygun gördüklerini göstermektedir.

Tablo 8.17 Konutun Aile Tiplerine Göre Uygunluğu

Aile Tipleri	Çocuklu Aile	Çocuksuz Aile	Tek Ebeveynli Hanehalkı	Tek Başına Yaşayanlar	Yaşlılar	Özürllüler
Sayı	39	35	26	15	13	3
Yüzde (%)	78	70	52	30	26	6
Görüşülen Aile Sayısı	50	50	50	50	50	50

Görüşülen ailelerin yarısından fazlasını çocuklu aileler de oluştursa, konutun hangi tip aile için uygun olduğu sorusuna farklı yanıtlar verilmiştir. Ailelerin %78'i konutun çocuklu aileler için daha uygun olduğunu dese de, konutun %70'lik oranla çocuksuz aileler için de uygun olduğu belirtilmiştir. Çocuksuz aileler için uygun gören aileler daha çok konut alanını yetersiz bulan ve daha geniş mekanlara ihtiyaç duyan ailelerdir.

Konutun, özürllüler için uygun bulunmama nedenlerinden en önemlisi bloklarda asansörün olmamasıdır. Bu nedenle iç mekan ve dış mekan düzenlemesi açısından ayrı bir değerlendirme yapılmıştır. Bunun sonucuna göre iç mekan düzenlemesini yaşlı ve özürllüye uygun bulan 40 kişi çıkmıştır, dış mekan düzenlemesini ise sadece 13 kişi uygun bulmuştur.

Görüşülen ailelerde her ne kadar yaşlı sayısı az da olsa, görüşmeler sırasında muhitin sakın ve havasının temiz olmasından dolayı doktorların bazı yaşlılara bu konutlarda yaşaması için önerilerde bulunduğu ortaya çıkmıştır. Konutu tercih etme nedenleri arasında konut yakın çevresinin ne kadar önem kazandığı bu durumda bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Tablo 8.18’de konut içindeki odaların hangi işlev için kullanıldıkları gösterilmektedir.

Tablo 8.18 Konut İçinde Mekanların Yüklendiği İşlevler

İşlev \ Oda	Küçük Oda		Orta Oda		Büyük Oda		Salon	
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)
Uyuma	32	64	34	68	40	80	1	2
Oturma	5	10	18	36	11	22	50	100
Yemek Yeme	1	2	0	0	0	0	3	6
Çalışma	9	18	12	24	4	8	1	2
Diğer	10	20	2	4	1	2	7	14
Toplam	57	114	66	132	56	112	62	124

Konuttaki mekanların kullanımları açısından bir karşılaştırma yapıldığında, küçük oda 24 aile tarafından çocuk odası olarak kullanılmakta, orta oda yine 24 aile tarafından yatak odası olarak kullanılmakta, büyük odayı 36 aile yatak odası olarak kullanmakta ve salon herkes tarafından misafir ya da oturma odası olarak kullanılmaktadır.

Konut içindeki mekanlar her ne kadar belli bir işlev için özelleşmişse de her oda birden fazla işlevi yerine getirmekte, kullanıcıya uygun bir şekilde farklı hizmetlerde kullanılmaktadır. Odanın hangi işlevleri yerine getireceği yine aile tipine bağlı olarak değişmekte, her ailenin ihtiyacına göre şekillenmektedir.

Örneğin küçük odayı çocuk odası olarak kullanan 19 aile çocuklu ailedir. Büyük odayı yatak odası olarak kullanan 22 aile yine çocuklu ailedir. Demekki çocuklu ailenin ihtiyaçlarını maksimum düzeyde karşılayan konuttaki odalara belli işlevlerin yüklenmesiyle gerçekleşiyor. Bir odayı birden fazla amaçla kullanan en çok çocuklu aile tipidir. İhtiyaçlarının fazla olması aynı mekanı diğer ihtiyaçlarını karşılama amaçlı kullanmasını da gerektirmektedir.

Kullanıcılara yöneltilen “bundan önceki konutlarını değiştirme nedenleri” sorusuna en çok cevap verilen seçenek “daha büyük ve rahat eve ihtiyaç” olmuştur.

Tablo 8.19, görüşülen ailelerin bir önceki konutlarını değiştirme nedenlerini, Tablo 8.20 ise ailelerin şimdi oturmakta olduğu konutu seçme nedenlerini gösteriyor.

Tablo 8.19 Önceki Konutu Değiştirme Nedeni

	Sayı	Yüzde (%)
Büyük, rahat eve ihtiyaç	16	32
Kiracıydı, kendi evine geçti	12	24
Satıldı/kiraya verildi	12	24
Akrabalara yakın değil	9	18
İşe yakın değil	7	14
Semti beğenmeme	7	14
Ev sahibiyle anlaşamama	5	10
Okula yakın değil	5	10
Evlenme	4	8
Diğer	2	4
Küçük ev isteği	0	0

Tablo 8.20 Şimdi Oturmakta Olduğu Konutu Seçmede Etkenler

	Sayı	Yüzde (%)
Ekonomik	35	70
Kent merkezine yakın	30	60
Mekan yeterli/kullanışlı	24	48
Akraba/arkadaşa yakın	19	38
Yakın çevre	18	36
Güvenli	13	26
Sosyal/kültürel aktivitelere yakın	5	10
Diğer	3	6

Bu iki tablo karşılaştırıldığında önceki konutlarını değiştiren ailelerin değiştirme sebepleri arasında en çok büyük ve rahat eve ihtiyaç olmuştur. Bu da konutun ihtiyaçları karşılamadığı ve yeterli esnekliğe cevap vermediği zamanlarda ailelerin konutu değiştirdikleri sonucu çıkmaktadır. Daha küçük bir konut isteği yüzünden konut değiştirene hiç rastlanmaması konutun büyüklüğü ile konuttan memnuniyet arasında bir bağlantıyı göstermektedir. Kimse daha küçük bir konuta geçmek istememiştir. Özellikle yaşlı çiftler, tek başına yaşayanlar gibi birey sayısı az olan ailelerde de bu durum aynıdır.

Tablo 8.20'ye bakıldığında bu konutu tercih etme sebeplerinin başında ekonomik olması gelmektedir. Daha büyük ve rahat bir eve geçme isteğinde konutlarını değiştiren aileler en ekonomik büyük evi tercih etmişlerdir. Belki ekonomik koşulları

uygun olsa daha büyük eve de geçme isteği devam edecektir. Konutu değiştirmede ekonomik koşullar önemli rol oynamaktadır.

Ailelerin konutu tercihlerinde diğer etken ise kent merkezine yakınlıktır. Özellikle ulaşım açısından çoğu zaman sorunlu hale gelen İstanbul için önem kazanan bu seçenek, konutu tercih etme nedenlerinin başında yer almaktadır. Konutun tek başına değil yakın çevresiyle birlikte de ele alınması yapılaşmada önem verilmesi gereken önemli bir gerçeği de ortaya koymuştur.

Konut içindeki mekanların aile tiplerine ve tercihlerine göre farklılaşması, yapılan araştırmada mekan mekan ele alınmıştır.

Odaların birden fazla işlev için kullanıldığı durumlar en az büyük oda için görülmektedir ve genellikle büyük oda ebeveyn yatak odası olarak kullanılmaktadır. Birden fazla işlev için kullanılan odalardan küçük oda en fazla farklı işlev için kullanılan mekandır. Küçük oda, çocuk, çalışma, oturma, giyinme, depo, hobi, yatak, çamaşır, ütü ve oyun odası olarak işlevlendirilmiştir. Bir odanın birden fazla işlev için kullanıldığı ailelerin büyük çoğunluğunu çocuklu aileler oluşturmaktadır. Bunda çocuğun ihtiyaçlarının artması ve şekillenmesi de etkindir. Konut içindeki mekanlara birden fazla işlev yükleyen aileler arasında çocuklu ailelerin oranı Tablo 8.21'den de görüldüğü gibi yoğunluk göstermektedir.

Tablo 8.21 Konut İçindeki Mekanlara Birden Fazla İşlev Yükleyen Aileler

	Küçük O.		Orta O.		Büyük O.		Salon	
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)
Aile	10	20	9	18	6	12	9	18
Çocuklu Aile	5	10	7	14	4	8	3	6

Çocuklu ailelerin en fazla işlev yüklediği mekan Tablo 8.21'den de görüldüğü gibi orta oda sonra da küçük odadır. Orta ve küçük odanın genellikle çocukların kullandığı mekanlar olması ve çocukla birlikte çalışma, oynama gibi yan işlevlerin de bu mekanlarda gerçekleşmesi, bu odaların daha fazla işlev yüklenmesini açıklamaktadır.

Görüşmeler sırasında yapılan gözlemlerde, işlev olarak olmasa bile düzenleme açısından en fazla çeşitliliğin rastlandığı mutfak, her aileye göre farklı işlevin yüklendiği küçük oda ve balkon bu şekillenme açısından ele alınmıştır.

8.3.1 Mutfak Kullanımında Farklılaşma

Kullanıcılara göre işlev olarak sabit olmasına karşın düzenlemede değişiklik gösteren en önemli mekanlardan biri mutfaktır. Aile tipinden ziyade kullanıcının isteklerine göre düzenlemelerin gerçekleştiği mutfak, özellikle ev hanımlarının en çok zamanını geçirdiği mekandır. Bundan dolayı isteklerini rahatça uygulamak istedikleri mutfakta daha çok mekansal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 8.16’da görüşülen ailelerin mutfaklarında yaptığı düzenlemeler ve mutfağın bu değişimlere sağladığı esneklik gösterilmektedir.

Şekil 8.16 Mutfak Kullanımı ve Sağladığı Esneklik

Mutfakta en fazla değişikliğin yapılmasının bir nedeni de yıkılan duvar içinde taşıyıcı perde duvarların olmamasıdır. Diğer mekanların bu kadar farklı olmamasının bir nedeni de duvarlar arasındaki perde duvarların yıkımı engellemesi ve gereken esnekliği sağlamamasıdır.

8.3.2 Küçük Odanın Kullanımında Farklılaşma

Konutta küçük odanın farklılaşmasında aile tipi önemli rol oynamaktadır. Büyüme imkanı olmayan küçük oda her aile tipine göre farklı işlevler yüklenerek başka bir

noktada esnekliği göstermektedir. Fiziksel olarak bir esneklik söz konusu olmasa da konut içinde küçük bir mekan, herkesin ihtiyacına göre şekillendirebileceği esnekliğe cevap vermektedir.

Buna göre Şekil 8.17’de küçük odanın farklı ailelerce nasıl kullanıldığđı, bu işlevler karşısında yapılan düzenlemelere uyumu gösterilmektedir.

Şekil 8.17 Küçük Odanın Kullanımı ve Sağladığđı Esneklik

Küçük odanın, sınırları esnek olmasa bile boyutundan dolayı bazı küçük işlevlere göre özelleşebilmesi Şekil 8.8’deki gibi farklı düzenlemelere olanak sağladığđını göstermektedir.

8.3.3 Balkonun İşlevi

Birçok balkon ısı yalıtımını sağlaması amacıyla kapatılmıştır. Farklı malzemelerle kapatılan balkonların oturma ve dinlenme amaçlı kullanımlarına oldukça az sayıda rastlanmıştır.

Tablo 8.22 Balkonun Yüklendiği İşlevler

	Sayı	Yüzde (%)
Depo	30	60
Çamaşır	29	58
Dinlenme	15	30
Yemek	12	24
Diğer	1	2

Konut alanının yetersiz kalmasından, balkonun konumunun uygunsuzluğundan ve boyut itibarıyla da küçük olmasından dolayı balkon daha çok depo olarak kullanılmaktadır. Dinlenme ve yemek için kullanılan balkonlar daha çok küçük ailelerde görülmüştür.

Farklı malzemelerle kapatılmış balkonlar

Kiler ve depo olarak kullanılan balkon

Gardırobun da yer aldığı depo olarak kullanılan balkon

Şekil 8.18 Balkonun Konut İçinde İşlevi

Balkonlar genellikle depo olarak kullanılıyor da olsa kimisi kapatılmamış, kimisi panjur, perde veya pencerelerle kapatılmış, her blokta çeşitliliğini dış mekandan da hissettiren mekanlardır.

8.4 Tartışma

Yapılan alan çalışması sonunda, gözlemlerin de ortaya koyduğu gibi farklı tip aileler aynı mekanları kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirmektedir. Konut içindeki mekanlar buna izin verdiği ölçüde farklı kullanımlara uyum sağlamaktadır.

Benzer konutlara sahip farklı aileler her odayı ihtiyacına göre şekillendirip kullandığında konuttan memnuniyet artmakta ve konutta daha uzun süre zaman geçirmektedir. Eğer konutlar bu kullanım esnekliğine cevap vermezse, aileler en son çare olan konutu değiştirmeyi seçmektedir.

Alan çalışmasının amaçlarından biri de ailelerin konut içindeki mekanları kendi ihtiyaçlarına göre şekillendirmesiyle konuttan memnuniyetin artacağı ve konutta daha uzun süre yaşanacağını sonuçlarını almaktır. Çalışma sonunda mekanda değişiklik yapanlarla yapmayanların oturma yılı karşılaştırıldı ve ortaya mekanlarda herhangi bir düzenleme ve değişiklik yapanların konutta oturma süreleri ortalaması 7,2 yıl, hiçbir değişiklik yapmayanların oturma süreleri ortalaması ise 4,2 yıl çıktı. Bu sonuç, konutun ihtiyaçlar dahilinde sağladığı esneklik sayesinde, hanehalkının aynı konutta daha uzun süre yaşadığını da göstermektedir. Diğer taraftan konutta değişiklik yapmayanlar, değişiklik yapmak istediklerinde mekanların buna elverişli olmaması, konutun verimsiz kullanılması, zamanla konuttan bıkkınlık ve ihtiyaçları karşılamama problemleri nedeniyle konutlarını değiştirmiştir.

Yapılan alan çalışmasında, konutta oturma süresinin artması çocuğu olan ailelerde daha fazla görülmüştür (Tablo 8.7). Bunun nedeni konutu değiştirmede çocuğun bağımlı bir etken olmasıdır. Konutu değiştiremeyen bu aileler daha çok konut içindeki mekanların düzenlenmesiyle değişiklik ihtiyaçlarını karşılamıştır. Konut içindeki mekanların kullanımındaki farklılık en çok çocuklu ailelerde rastlanmıştır.

Konutta oturma süresinin fazla olduğu diğer aile tipi yapılan alan çalışmasının sonuçlarına da bakıldığı zaman yaşlı çiftler çıkmıştır (Tablo 8.7). Bunun nedeni ise yaş ortalamasının artmasıyla konutu değiştirmenin güçleşmesi ve konutun ihtiyaçlarını karşılamada eskisi kadar yetersiz kalmamasıdır. Tabi bunlara ek en büyük faktörlerden birisi de daha küçük konutların daha kolay temizlenmesi ve bakımının daha kolay olmasıdır.

Konutu değiştirmektense aynı konutu yıllar boyu tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kullanabilmek, konutun çok iyi planlanmış olmasını ve yeterince esnek

kullanılabilmesini gerektirmektedir. Bunun için ailenin geçirdiği tüm evreler, bu evrelerdeki ihtiyaçlar, mekan kullanımındaki farklılaşma ve konutun bu değişimlere verebileceği cevaplar çok önemlidir.

Yapılan araştırmada mekanın farklı işlevler için özelleşmesine en çok küçük odada rastlanmıştır. Bu nedenle konut tasarımlarında küçük mekanların oluşturulmasına yardımcı yöntemler geliştirilmesi ihtiyaç duyulan esneklik için önemli bir etkidir. Çünkü bir konutta kullanıcıların her birinin ihtiyacını karşılayacak mekan tasarlamak yerine esneklik sağlayabilecek mekanların oluşturulmasını sağlamak daha yerinde bir uygulamadır.

Ailelere ideal konut büyüklüğünün kaç m² olması gerektiği sorulduğunda sonuç yaklaşık 135 m² çıkmıştır. Büyük konut tercih etmelerinin sebebi, yeterli mekanı sağlaması ve özellikle çocukların aynı evi paylaştığı sürece yeterli olmasıdır.

İstanbul'da Halkalı, Tozkoparan, Ataköy ve Kozyatağı'nda toplu konutlarda niteliksel değerleri araştırmaya yönelik yapılan çalışmaların sonuçlarında, konut memnuniyeti ile oda büyüklüğü arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Yüksel,1996), (Aydınlı, 1996), (Gökmen, 1996). Buna göre, konutlarda odaların büyüklüğünün önemli bir tasarım faktörü olduğu, kullanıcı gereksinimin bilinmesi ve ona cevap verecek oda büyüklüğünün saptanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Aynı çalışmada konut sakinlerine oturdukları konuttan taşınma isteklerinin nedeni birinci olarak "daha büyük bir evde yaşamak", ikinci olarak da daha iyi bir konutta oturma" isteği çıkmıştır (Yüksel, 1996).

Arkitera Mimarlık Merkezi'nin resmi web sitesi Arkitera.com'un, 2004'ün yazında "Türkiye'de ideal konut kaç m² olmalıdır?" sorusu ile 2 hafta boyunca düzenlediği anket sonucunda çıkan konut büyüklüğünün, yapılan alan araştırması sonucunda çıkanla yaklaşık olması kullanıcıların ideal konut büyüklüğünü tariflediklerini göstermektedir.

%52'sini Mimar, %24'ünü mühendis, %15'ini öğrenci, %5'ini akademisyen ve %4'ünü diğer meslek gruplarının oluşturduğu Arkitera.com kullanıcılarından 506 kişi ankette oy kullanarak 252 oyla konutta 150 m²'nin en ideal büyüklük kabul edildiği ortaya çıkmıştır.

Bir ailenin tüm genişleme - küçülme evrelerinde ihtiyaçlarını karşılayabilecek konutun ortalama kaç m² olmasının araştırıldığı anket için çok farklı yorumlar da

yapılmıştır. Sanal ortamda gerçekleşen anket için yapılan yorumlarda, daha çok konutta esneklik, dönüştürülebilirlik, kullanışlılık, kültür ve yaşam tarzları gibi kavramlara, konutta büyüklükten çok ailenin yapısına sağladığı uyumun önemli olduğuna değinilmiştir.

Konut Büyüklüğü		Sayı	Yüzde
100 m ² 'den küçük		58	11.46%
100 m ²		150	29.64%
150 m ²		252	49.80%
200 m ²		28	5.53%
200 m ² 'den büyük		18	3.56%

Şekil 8.19 Arkitera.com'un İdeal Konut Büyüklüğü Anketi Sonuçları

Yapılan anket sonuçlarına göre 100 m²'den küçük konutun en ideal konut olduğunu savunan 58 oy, %11.46'lık orana sahip olurken, 100 m², 150 oyla %29.64'lık pay almıştır. Ankette 252 oyla %49.80'lik bir orana sahip olan seçenek 150 m² olmuştur. 200 m²'nin ideal konut büyüklüğü olduğunu savunan 28 kişi %5.53'lük bir oranda kalırken, 200 m²'den büyük konutları ideal büyüklükte kabul eden 18 kişi ankette sadece % 3.56'lık dilimde yer almıştır.

Ankette ideal konut büyüklüğü hakkında yapılan yorumlarda konutların sabit büyüklükleri olmaması ve ihtiyaca göre büyüüp küçülen evlerin yaygınlaştırılması gerektiğini savunanlar da farklı öneriler getirmiştir. Hindistan'daki bazı kabilelerin konut yapılarındaki bu sistem gibi aile büyüdükçe bir oda eklenebilmesi bu önerilerden birisidir.

Mimarlar ile onlara destek olacak teknik ve sosyal disiplinlerin bir arada hayata geçirebilecekleri yeniliklere "soru sorarak ve araştırarak" kavuşma ümidini taşıyan anket kullanıcıları bugünkü koşullarda, ideal konutta anne-baba ve iki çocuktan oluşan bir çekirdek ailenin yaşadığını varsayarak, en az 150 m²'lik bir konut alanına ihtiyaç duyulduğunu düşünmektedir.

Yapılan yorumlarda, salonların müze yerine yaşama odası olarak kullanıldığı, anne-baba ve çocukların konut dışında gerçekleşen sosyal aktivitelere katılabildiği, eşyaların/bölme sistemlerinin çok fonksiyonlu ve hareketli kullanılabilecek şekilde tasarlandığı konutlarda 100 m²'nin altında ekonomik çözümlerin mümkün olabileceğine inanan kullanıcılar da bulunmaktadır.

Anketin soruluş amacı, konutun fiziksel boyutundan çok ne kadar esnek olduğu ve ihtiyaçları ne kadar karşılayabildiği hakkında mimarlar ve diğer profesyonellerin görüşlerini paylaşmak olmuştur. Sonuçta büyük ama labirent gibi kullanışsız konutlar da yok değildir, önemli olan aynı zamanda kullanım kolaylığıdır.

Konutun büyüklüğündense esnekliğine önem veren “birhan” rumuzlu Arkitera Forum kullanıcısı aşağıdaki görüşleriyle konu hakkındaki görüşlerini özetlemektedir.

Bu soru üstünde ailece tartışıyoruz birkaç gündür. Çünkü herkesin başka fikirleri var. Biri daha büyük oda istiyor kimi daha büyük mutfak. En ciddi talep tek katlı ve garajı olan konuta var. Ben konut olarak önceden planlanmış sabit duvarları olan bir mekana eskiden beri karşıyım. Benim için konut iç planlamasını tamamen içinde yaşayanların yapacağı bir özel mekan. Bu yüzden de strüktür olarak mekanı herhangi bir şekilde sınırlandıracak yatay veya düşey kesintiler olmamalı diye düşünüyorum. Ne ortada kolon ne de kot farkı. Sabit olması zorunlu olabilecek tek şey ıslak mekanlar ki onların bile kaydırılabilirliği söz konusu olabilir. Konut benim için yeryüzünde herhangi bir 'yer' olmadığı için de sadece m² olarak tercih yapamam (Arkitera Forum, 2004).

Her insanın ve de her ailenin farklı yapısı vardır. Kimi insan dar mekanlarda bunalır, kimisi konsantre olabileceği dar mekanları sever; kimisinin her zaman köyden misafiri gelir, kimisinin 5 çocuğu vardır, kimisi de yalnız yaşamaktan hoşlanabilir. Tabi ki iklimi de gözardı etmemek gerekmektedir. Sıcak iklimlerde mekanlar geniş ve ferah olmalı, soğuk iklimlerde ise belkide ısıtma kaygısından daha toplu mekanlar tercih edilmeli. Kısacası standartlaşmadan önce mekanların aileye ve bireylere uyarlanabilirliği ön plana çıkmalıdır.

Konutun planlanmasında alternatiflerin çokluğu, kısıtlamaların azlığı kullanıcının istediği gibi düzenleme yapmasına olanak tanımaktadır. Bu nedenle konutu planlarken farklı kullanım alternatiflerine çözüm getirebilmeli, aynı konutu yaşam döngüsünde ailenin geçirdiği tüm evrelerde uyum sağlayabilecek şemalar geliştirilmelidir.

9. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

İnsanların yaşamları boyunca düzenli/düzensiz sürekli olarak konutlarını değiştirme ihtiyaçları ve isteğine karşı neden arayışı tezin ana çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu neden arayışında iki yol izlenmiştir. Biri insanların sosyolojik olarak yaşam döngülerinde geçirdiği evreler ve bu evrelerdeki mekansal ihtiyaçları, diğeri ise her çeşit kullanıcıya hitap etmesi gereken -bazen esnek, bazen değil- konutların tasarımları ve mekanların geçirdiği süreçler. Bu iki araştırma yolunun kesiştiği nokta ise kullanıcısının farklı olduğu konutlara ilişkin alan araştırması olmuştur.

İnsanlar, ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal ve sembolik düzenin bir parçası olarak konutun anlamını ve önemini artırır; orada doğar, yetişir, evlenir, çocuk büyütür, çalışır, yaşlanır ve ölür. Konut, kullanıcısının yüklediği anlamla ifade eder kendini. Konut araştırmaları ise konutun yüklendiği bu anlamı derinleştirmeyi, tüm koşulları optimize etmeyi, soruların nedenini ve geleceğin en iyisini gerçekleştirmeye temel oluşturmayı amaçlar.

Konut yaşam biçimlerine etki eden faktörler; aile tipleri, aile strüktürü, yoğunluk, kültür grupları, gelir dilimleri, aile bireylerinin yaş ve cinsiyetleri ile onların hayat biçimleridir. Bu faktörlerin herhangi birindeki değişiklik konut yaşam biçimini değiştirebilecektir. Bu nedenle konut, gereksinimler ve tercihler doğrultusunda değişen eylem kalıplarına göre değerlendirilmelidir.

Konut içinde gerçekleşen eylemlerdeki değişim, yaşam döngüsü kavramını beraberinde getirmektedir. Yaşam döngüsü, yaşam süresinin başından sonuna kadar insanın geçirdiği ve yaşam tarzında farklılık oluşturan devreleri kapsar. Bu devreleri iyi tanımlamak, belli süreçlerde tekrarlanan eylemleri tanımlamakta yardımcı olur. Bu devrelerden ayrı olarak aile ve ailenin de geçirdiği devreler ele alınmalıdır. Ailenin büyümesi ve küçülmesi konut tasarımına yansiyabilecek en önemli etkidir.

Tüm bu devreler eylemlere paralel bir şekilde konuta yansıyan haliyle tablolastırıldığında sonuç Tablo 9.1'teki gibi olmaktadır. Her devrede ailenin

yoğunluğu ve temposu değişmekte, konut içinde harcadığı zaman farklılaşmakta ve sorumlulukları farklı yönlerle kaymaktadır.

Tablo 9.1 Konut Kullanımı Açısından Ailedeki Devreler, Eylemler ve Koşullar

DEVRELER	Bekarlık Devresi	Ailenin Kuruluş Devresi	Ailenin Genişleme Devresi	Ailenin Küçülme Devresi	Ailenin Yaşlılık Devresi
EYLEMLER VE KOŞULLAR	- Yalnız yaşama - Aileden kopma - Arkadaşlarla konut paylaşma - Evlilik öncesi birlikte yaşama - Öğrencilik dönemi - Kiralama ve maddi sıkıntılar - Konut donatımında eksiklikler - Konuta karşı sorumluluğun az olması - Daha özgür yaşama	- Yeni evlilik dönemi - Konut içi modifikasyonlar - Çiftlerin birbirini tanıması - Dışarıda vakit geçirme - Arkadaşlara ve akrabalara ziyaret - Maddi sıkıntı - Konutta donatım güçlüğü - Anlaşmazlıklar ve ayrılık - Aile yanına tekrar eklenme (aile bu aşamada bir sonraki devreye geçmez)	- Çocukların olması ve bakımı - Gereksinmelerin artması - Çocukların okula başlaması - Çocukların yaşlarına bağlı problemler - Annenin çalışması - Ailedeki otorite - Donatımın çocuklara yönelik düzenlenmesi - Aile içi mahremiyetin artması - Mekan kullanımında farklılaşmalar	- Çocukların evden ayrılması - Konut içi sorumluluğun azalması - Meslekte doruk nokta - İş için ayrılıklar - İlişkide durgunluk ve seyahatler - Boşanmalar - Tek ebeveynli ailelerin oluşması - Yeni bir ailenin kurulması ve yeniden genişleme - Hobi edinme - Mekanı düzenleme	- Kuruluş devresine geri dönüş - Fiziksel engeller - Konut içi mekanda düzenlemeler - Emeklilik - Aktif yaşamdan kopma - Hobi edinme - Torunların bakımı - Eski eşyalara bağlanma - Bireylerden birinin ölümü ve yalnız kalma - Çocukların yanına eklenme

Ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel değerlerine göre değişen bu devrelerin ortaya çıkardığı gereksinme değişiklikleri, temelde diğer toplumsal etkenlerle birlikte konut standartlarını etkileyen önemli verilerdir. Doğal olarak bu aşamalar kişinin biyolojik yaşıyla koşut olmayabilir, ama konut büyüklüğü istemini etkilediği gibi, konuttaki fonksiyonların dizimini ve konutun anlamını da etkiler.

Yaşam sürecinde gelişen bu esnekliğe konut mekanı, eylemlere paralel olarak biçimlenerek cevap verebilmelidir. Konut tasarımlarında kullanıcı ve özellikleri göz

ardı edilmemelidir. Bu da mimarlar açısından en ideal konut tasarımını sunmayı gerektirir.

Tablo 9.1’de tanımlanan eylemler ve koşullara göre yaşam döngüsünde konutun şekillenmesi de tanımlanabilmektedir. Buna göre Bekarlık Devresi’nde küçük konuta ihtiyaç vardır. Bir geçiş mekanı olarak belirtilirse içindeki donatılar da tamamlanmamıştır. Buna karşın Bekarlık Devresi’nde konuttaki mekanlar özgürce düzenlenir ve ihtiyaçlar minimumda çözülmeye çalışılır.

Ailenin Kuruluş Devresi’nde konutta iç mekan düzenlemeleri titizlikle yapılır ve genellikle donatılar eksiksiz bir şekilde yerleştirilir. Çoğu zaman bu yeni konuta adaptasyon için konutun kimlik ve anlamını artıracak donatılar ve düzenlemeler gerçekleştirilir. Konutun büyük olmasına gerek yoktur ancak ileride çocuk için gerekli mekan düşünülerek çok küçük konutlar da tercih edilmez.

Konutta en büyük mekan ihtiyacı Ailenin Genişleme Devresi’nde ortaya çıkar. Bunun en büyük nedeni aileye çocukların eklenmesi ve yeni ihtiyaçların oluşmasıdır. Mekanlar çocukların gereksinimlerine paralel farklı işlevle yüklenebilir. Bu gereksinimler, bebeklik, çocukluk ve gençlik ihtiyaçlarına göre ortaya çıkar.

Çocuklar büyüyüp eğitim amaçlı evden ayrıldıklarında ya da birer yetişkin olup kendi evlerine taşındıklarında Ailenin Küçülme Devresi oluşur ve bu süreçte daha küçük konut da ihtiyaçları karşılayabilir.

Küçük konutun tercih edildiği en önemli dönem Ailenin Yaşlılık Devresi’dir. Konutun bakımının zorluğu, yalnızlık ya da ekonomik sebeplerden dolayı büyük konut bir sorun oluşturmaktadır.

Yaşam döngüsünün ailenin gelişimiyle birlikte devamı konutun da kendi içinde bir döngüyü oluşturur. Belli dönemlerde küçük, belli dönemlerde çok fonksiyonlu, belli dönemlerde de daha büyük olması gerekir. İdeal konut büyüklüğü ailenin ihtiyaçlarına göre, aile tipine göre farklılık gösterir. Bu nedenle asıl önem taşıyan nokta ideal büyüklükten çok ideal konut tasarımıdır.

İdeal bir konut kavramı beraberinde “ütopya” kavramını ve bu anlayıştaki konut üzerine önerileri ön plana çıkarmaktadır. “Eu-topia” köküyle “iyi yer”, “Ou-topia” köküyle “olmayan yer” anlamına gelen ve gelecek için düşünülmüş modeller olan ütopyalar, insan umudunun en üst noktası olup birçok toplumu etkilemiştir.

Özellikle 19. yüzyıl ve öncesindeki ütöplastlerden, konut ve aileye yönelik en kapsamlı düşünceler; Campanella'nın Güneş Ülkesi'nde, Platon'un Devleti'nde, Richardson'un sağlık kenti Hygeia'da, More'un Ütopya'sında ve son olarak da Owen'in toplum görüşüne paralel uygulanan New Harmony ve New Lanark yerleşim bölgelerinde dikkat çekmektedir. İnsan mutluluğunu ön plana koyan ütopyalar bugünün ve geleceğin konutu ve yaşamına dair günümüz koşullarında bile konut, aile ve topluma yönelik çalışmalara çok şey katmaktadır.

“Günümüzde hala ütopya aranmalı mıdır?” sorusunun cevabı “her zaman” olmalıdır. Ütopyalar uygulanamamış ya da başarısız sonuçlanmış olsalar da birçok yeni fikrin doğuşuna bir temel oluşturmuştur. Geçmişte oluşturulan ütopyalarla günümüzün ütopyaları arasında büyük farklılıklar vardır çünkü toplum koşulları, teknoloji zamana bağlı olarak gelişmiştir. Gottschalk'ın (1975) da belirttiği gibi “tatmin edilemezliğin mutluluğunu yeniden keşfetme” 21. yüzyıl mimarlarını da etkilemelidir. İdeal konut ve ideal aile ütopyaları 21. yüzyılda, “her şeyin olabileceği” bir ortamı tasvir edebilmelidir.

“Her şeyin olabilmesi” esneklik açısından konut ve konut içindeki kullanıcıların yaşam döngüsünde farklı ütopyaların geliştirilmesine olanak tanır. Tekeli (2001), ütopyanın bize, yaşamın her safhası için kendi içinde bir tutarlılık iddiası taşıyan bir çözüm ürettiğini savunmaktadır. Ütopya öyle bir şey ki, var olana kadar iddialı, onu gerçekleştirebilir teknoloji ve mali olanaklar sonrası da gerçekleştirilebilir, realist kapsama girmektedir. Ütopyanın geleceğe dönük, kendi dönemini aşması, belki kendi gerçekleşmesini de engelleyen bir neden olmaktadır.

Geliştirilen ütopyalar, tasarım ilkeleri ve sosyal kalite çevreden bağımsız olarak ele alınamazlar. Farklı özellikteki aile tipleri için konut tasarımı geliştirmek, daha iyi standart ev tasarımı ilkeleri ile sınırlı kalabilir. Nitekim konut tipolojisi oluşturmanın temel amacı da, konut koşullarını, varolan mimari ve sosyal olanakları bir arada kullanarak düzeltmek için, olanakların çeşitliliğine dikkat çekmektir. Burada asıl önemli olan, mimari ve sosyal olanakların nasıl ve kim için birleştirildiği konusudur.

Değişen aile yapısı söz konusu olduğunda, bütün konut tipleri, yenilikçi tasarım ve sosyal yaşam kalitesi ilkelerine sahiptir, ancak, konut tipolojisi içinde bu konuda belirli tip konutlar yer almamaktadır.

Yaşam döngüsü, ailenin demografik değişimi, mekan kullanıştaki farklılaşma, yaşam tarzlarındaki kültürel değişimler farklı mekan ihtiyacı doğurur. Esnek

sistemlerle sağlanan değişebilirlik, büyüme ve uyarlanabilirlikle eylemler ve mekan arasındaki ilişkinin uyumu konutta önemli değişiklikler gerektirmeden ihtiyaçları karşılamayı sağlar.

Konut konusuna ve gerekli olan birçok kriterin kavranması ve düşünülmesinde mimarlık eğitiminin de büyük rolü olduğu kesindir. Mimarlık öğrencilerine, kullanıcı hedef kitlesinin ne denli farklı boyutları olduğu, herkese tek tip konutların yapılamayacağı gösterilmelidir. Öğrenciler, çeşitli, özel bilgileri kullanarak gelecekteki sakinlerle veya başkalarıyla görüşme yapmaya alıştırılabilirler. Küçük çocuklar, büyük adamlar, tekerlekli sandalyeye mahkum insanlar, bir veya birden fazla engeli bulunan kişiler, gençler, yaşlılar birbirinden farklı ihtiyaçları olan kullanıcılar arında yer alabilir.

Pilotların bir duası var; "...bize verilen ve diğer ölümlülerin asla ulaşamayacağı, az rastlanan bir lüks olarak uçuş deneyimini yaşattığı için teşekkürler sunarız." Tasarımın da buna benzer bir duası olmalı. Çevremizdeki şeyleri değiştiremeyecek herkese bir borcumuz var. Onlara daha iyi bir dünya borçluyuz. Şimdi insanları yeniden birinci sıraya koymanın zamanı. Yaratıcı sanayilerimizi yeniden yönlendirmeye yardımcı olacak yaratıcı hümanizmin yeni, çağdaş bir formuna ihtiyacımız var. Süper Hümanizme ihtiyaç duyuyoruz (Seymour, 2001).

"Yaşam Döngüsüne Bağlı Olarak Konut Tasarımını Etkileyen Faktörler" isimli tez çalışması ile hiçbir şekilde konuta ve içindeki mekanlara bir sınırlama getirilmeye, ideal büyüklüğü belirleyip aynı tip konut üretilmesine çalışılmamıştır, aksine kullanışsız ve yetersiz mekanların üretilmesini engellemede tasarımlar için kullanıcının demografik yapısı, yaşam döngüsü ve bu döngülerdeki ihtiyaçları tanımlanmıştır. Bu çalışmanın ileride yapılacak olan "konut" odaklı çalışmalarda ve tasarımlarda farklı bir bakış açısı ve referans olacağı düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

1. **Abramsson, M., Borgegard, E. and Fransson, U.**, 2000. *Housing Careers – Some Empirical Evidence of a Complex Concept*. İsveç, Gavie 2000 ENHR Konferansı'nda sunulan metin.
2. **Alsaç, Ü.**, 1997. "Architecture and Housing" in *Theoretical Observations on Architecture*, Eastern Mediterranean University Press, Gazimağusa
3. **Alexander, C. ve diğ.**, 1977. *A Pattern Language*, Oxford University Press, USA
4. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, 1990,a. Cilt No:22, s. 316-317, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
5. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, 1990,b. Cilt No:22, s. 319, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
6. **Ana Britannica Ansiklopedisi**, 1990,c. Cilt No:1, s. 228, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
7. **Arkitera Forum**, 2004. *Türkiye'de İdeal Konut Kaç m² Olmalıdır?*, Arkitera.com'un düzenlediği anket – <http://www.arkitera.com/forum/showthread.php?t=3162&page=1&pp=15>
8. **Atasoy, A.**, 1973. Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu ile Geliştirilmesi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, s.14
9. **Atasoy, A. ve Ünügür, M. (der)**, 1983. Türkiye'de Konut İhtiyacının Karşılansında Uygulanan Yaklaşımların Değerlendirilmesi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, s.17
10. **Aydınlı, S.**, 1996. Toplu Konutlarda Kalite Kavramının Fenemolojik Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi, *Konut Araştırmaları Sempozyumu 1-2 Temmuz 1993*, Konut Araştırmaları Dizisi:1, Ankara, s.339-348
11. **Aydınlı, S.**, 2002. Epistemolojik Açıdan Mekan Yorumu, *Mimarlık ve Felsefe*, YEM Yayın, İstanbul, s.40-51
12. **Bayazıt, N.(Çev.)**, 1969. Bugün ve Yarın İçin Konut- Homes For Today and Tomorrow, Ministry of Housing and Local Government Yayını, İstanbul
13. **Bayazıt, N. ve D. Yüksel, Y.**, 1996. Toplu Konut Projelerinde Çocuklar İçin Mekanlar, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.432-445

14. **Behar, C. ve Duben, A.**, 1991, Istanbul Households: Marriage, Family and Fertility 1880-1940, Cambridge
15. **Bektaş, C.**, 1999. *Büyüyeabilen Bahçeli Ev, Konutlar*, Yem Yayınları, **1**, 73-82
16. **Bernandes, J.**, 1997. Family Studies: An Introduction, Redwood Boks, Trowbridge, Wiltshire, Great Britain
17. **Biruni Laboratuvarı**, 2005. *Yaşlanma ve Sağlık*, www.biruni.com
18. **Bollerey, F.**, 1977, *Architekturkonzeption der Utopischen Sozialisten : Alternative Planung und Architektur für den Gesellschaftlichen Prozess*, München: H. Moos
19. **Bozdoğan, S.**, 1996. "Modern Yaşamak: Erken Cumhuriyet Kültüründe Kübik Ev" Tarihten *Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, Habitat II Konferansı, Tarih Vakfı Yayınları
20. **Buğday, H., A.**, 1991. Endüstrileşmiş Toplu Konutta Farklı Kullanıcı Gereksinmelerini Karşılama Çözümleri Doğrultusunda Bir Mimari Tasarım Araştırması, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
21. **Bulut, I.**, 1996. Bir Yaşam Alanı Olarak Öğrenci Yurtları ve Üniversite Gençliği, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.555-563
22. **Campanella, T.**, 1602, *The City of Sun* - http://www.4literature.net/Tommaso_Campanella/The_City_of_the_Sun/
23. **Chapman, T.**, 1999a. Stage Sets For Ideal lives: Images of Home in Contemporary Show Homes in *Ideal Homes? Social Change and Domestic Life*, pp.44-58, (eds. Chapman, T. and Hockey, J.), Routledge, London
24. **Chapman, T.**, 1999b. You Have Got Him Well Trained: The Negotiation of Roles in the Domestic Sphere in Contemporary Show Homes in *Ideal Homes? Social Change and Domestic Life*, pp.163-180, (eds. Chapman, T. and Hockey, J.), Routledge, London
25. **Chokor, B.A.**, 1993. The Meaning and Use of Housing: The Traditional Family in *The Meaning and Use of Housing* , pp.291-300 Ed. E.G. Arias, Ashgate Publishing Company, USA
26. **Cioran, E.,M.**, 1960, *History and Utopia*, The University of Chicago Pres, USA
27. **Çağdaş, G. ve Ergenoğlu, A.S.**, 2003. Morphology and User Satisfaction as Components of Housing Quality in *Quality of Urban Life: Policy versus Practice*, pp.262-273, Nuran Zeren Gülersoy, Nur Esin, Ahsen Özsoy (Eds.), İ.T.Ü, İstanbul
28. **Çelebi, N.**, 1990. Genç ve Kültürel Bütünleşme, *Aile Yazıları 2 – Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme*, s.391-393, (Eds. Beylül Dikeçligil, Ahmet Çiğdem), Ankara
29. **Dener, A.**, 1994. Sosyal ve Mekansal Değişimin Etkileşimi Cumhuriyet Sonrası İstanbul Konutları, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

30. **DİE., Devlet İstatistik Enstitüsü, 2003.** Kesimlere ve Kullanma Amaçlarına Göre Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılar. (www.die.gov.tr)
31. **Duvall, E., M., 1957.** Family Development, J.B. Lippincott Company, Chicago, USA
32. **Eflatun, 1958, Devlet,** Çev.Sabahattin Eyüboğlu ve Mehmet Ali Cimcoz, Remzi Kitapevi, İstanbul
33. **Erder, N., 1984. Türkiye’de Ailenin Değişimi; Toplumbilimsel İncelemeler,** Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara
34. **Ersoy, A., F. ve Arpacı, F., 2003.** Üniversite Öğrencilerinin Konut Koşullarının ve Konutta Yaşamayı Tercih Etme Nedenlerinin İncelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, **158**.
35. **Ersoy, Z., 2001.** Konut, Ev ve Zaman, *Domus*, **13**, 24-29
36. **Eurostat., 2003. Population and Social Conditions/Nuptiality.** Council of Europe; US Bureau of the Census- International Program Center. (www.europa.eu.int/comm/eurostat/)
37. **Francis, M., 1982. Reflected on Community Design,** paper presented at National conference on Participatory Design in Low Income Communities, American Institute of Architects, Washington D.C., October 26-27, 1982.
38. **Goode, W.J., 1963, Industrialization and Family Change, Industrialization and Society,** 15-22 September 1960, UNESCO, 240-241
39. **Gottschalk, S.S., 1975. Communities and Alternatives,** Schenkman Publishing Company Inc., Cnabridge, Mass., s.108.
40. **Gökçe, B., 1990. Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Aile Yazıları/Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç,** Bilim Serisi 5/1, Ankara, s.205-223
41. **Gökmen, G.P., 1996. Toplu Konutlarda Kullanıcı Memnuniyetinin Değerlendirilmesi, Yerleşmelerde Sosyal Etkileşimin İrdelenmesi, Konut Araştırmaları Sempozyumu 1-2 Temmuz 1993, Konut Araştırmaları Dizisi:1,** Ankara, s. 279–298
42. **Gökmen, G.P. ve Yüksel Y.D., 2003. Konut ve Değişim Dersi Notları, İ.T.Ü. Y. Lisans Mimari Tasarım Programı**
43. **Gökmen., H.,S., 1996. Mekansal Çevrede Çocuk, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.446-455**
44. **Görgülü, T., 2003. Türkiye’de Konut Olgusunun Aile Yapısı ile Birlikte Gelişimi, Değişimi, Mimar.ist, 7, 50-51**
45. **Gurney, C., 1999. Pride and Prejudice: Discourses of Normalisation in Public and Private Accounts of Home Ownership. Housing Studies 14, 163-183**
46. **Gür, Ş.Ö., 2000. Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, YEM Yayın, İstanbul**

47. **Hacıhasanoğlu, I.**, 2004. *Ütopya ve Mimarlık Dersi Notları*, İ.T.Ü. Y. Lisans Mimari Tasarım Programı
48. **İmamoğlu, O. ve İmamoğlu, V.**,1996. *İnsan, Evi Ve Çevresi: Ankara'da Bir Toplu Konut Araştırması*, Konut Araştırmaları Dizisi:15, Ankara
49. **İmamoğlu, V.**,1996. İnsan, Evi Ve Çevresi Araştırma Projesi; Mimari Bazı Gözlemler, *Konut Araştırmaları Sempozyumu 1-2 Temmuz 1993*, Konut Araştırmaları Dizisi:1, Ankara, s.349-366
50. **İmamoğlu, O.**,1996. İnsan, Evi Ve Çevresi Araştırma Projesi; Sosyal Psikolojik Bazı Gözlemler, *Konut Araştırmaları Sempozyumu 1-2 Temmuz 1993*, Konut Araştırmaları Dizisi:1, Ankara, s. 367-378
51. **Japan Architect**, 2005. *Riken Yamamoto – Hamlet*, <http://japan-architect.co.jp/english/2maga/ja/ja0051/work14-01.html>
52. **Kandiyoti, D.**, 1984. *Türkiye'de Ailenin Değişimi; Toplumbilimsel İncelemeler*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara
53. **Kenyon, L.**, 1999. A Home from Home: Students' Transitional Experience of Home in *Ideal Homes? Social Change and Domestic Life*, pp.84-95, (eds. Chapman, T. and Hockey, J.), Routledge, London
54. **Kirkpatrick, E.L. ve diğ.**, 1934. *The Life Cycle of the Farm Family in Relation to Its Standart of Living*. Research Bulletin #21. Madison, Wisconsin: Agricultural Experiment Station, University of Wisconsin.
55. **Marcus, C.**, 1995. *House as a Mirror of Self*. Berkeley: Conari Press.
56. **Michelson, W.** 1993. The Behavioral Dynamics of Social Engineering: Lessons for Family Housing in *The Meaning and Use of Housing*, , pp.303-325 Ed. E.G. Arias, Ashgate Publishing Company, USA
57. **Miyake, R.**, 1998. Shigeru Ban as an Empiricist, *The Japan Architect* **30**, 30-34
58. **MOC, HUDC and BCJ.**, 1992. *A Quick Look at Housing in Japan*, MOC (The Housing Bureau of the Ministry of Construction), HUDC (The Housing and Urban Development Corporation, BCJ (The Building Center of Japan), Printed by K&S Co., Ltd, Japan
59. **More, T.**,1999, *Utopia: Mina Urgan'ın İncelemesiyle*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
60. **Niit, T.** 1993. Housing Characteristics, Family Relations and Lifestyle: An Empirical Study of Estonian Families in *The Meaning and Use of Housing*, , pp.327-340 Ed. E.G. Arias, Ashgate Publishing Company, USA
61. **Nilsen, R. D.** 2000. *Children in the Houses: Preliminary Results from a Study with Girls and Boys*. ENHR Konferansı, Gavie, Sweden, 2000'de sunulan metin.
62. **Nişancioğlu, Ş.,T.**, 1996. Kadınları Düşünen Konut Planlaması, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.81-89

63. **Ock Hong, H., and Sun You, B.**, 2003. A Study on the Characteristics of Groups Selecting Different Elderly Planned Housing Alternatives- With Various Levels of Work Opportunities, Leisure Activities and Services-, *Quality of Urban Life :Policy versus Practice*, pp.515-525, Nuran Zeren Gülersoy, Nur Esin, Ahsen Özsoy(Eds.), İTÜ, İstanbul
64. **Orhon, E.**, 1985. *Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyal ve Psikolojik Sorunları*, DPT, Ankara
65. **Owen, R.**, 1995, *Yeni Toplum Görüşü*, Çev.M.,Doğan Şahiner, Cogito, Sayı:16, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
66. **Owen, R.**, 1999, *Robert Owen's Quest for Universal Harmony*, www.robert-owen.com/quotes.htm
67. **Örer, G.**, 2002. Konut-Kimlik-Ev Modeli ve Modelin Bir Örnek Olarak İstanbul Kenti'nde Uygulanması, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
68. **Özbay, F.**, 1996. Evler, Kadınlar ve Ev Kadınları, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.52-64
69. **Özdeş, G.**, 1963. Yerleşme Yoğunluğu Bakımından Standartlaşma, s. 19, İTÜ, YAK. 1. Konut Paneli, İstanbul
70. **Perkins, H. C. and Thorns, D. C.**, 1999. House and Home and Their Interaction with Cahnges in New Zeland's Urban System, Households anf Family Structures. *Housing, Theory and Society* **16**, 124-135.
71. **Richardson, B. W.**, 1875, *Modern Sanitary Science – A City of Health* - <http://www.library.cornell.edu/Reps/DOCS/rich%27son.htm>
72. **Rossi, P. H.**, 1956. *Why Families Move: A study in the Social Psychology of Urban Residential Mobility*, The Free Press, New York.
73. **Sayman, F., A.**, 1996. Özürlü Çocukların zihinsel Gelişiminde Mekan Özelliklerinin Etkisi, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.333-341
74. **Sgoutas, V.,C.**, 1996. Daha Az Eşit Olanlar İçin Konut, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.25-29
75. **Seymour, R.**, 2001. İnsan Merkezli Bir Tasarım için, *Domus*, **13**, 164-165
76. **SN 521 500**, 2001. Özürlü Kişilere Uyarlanmış Yapı, SN 521 500 Normlarıyla Ulaşılabilirlik Klavuzu.
77. **Sommer, R.**, 1983. *Social Design: Creating Buildings With People in Mind*, Prentice-Hall Press, USA
78. **Sorokin, P.C., Zimmerman C. and Galpin, C.J.**, 1931. *A Systematic Source Book in Rural Sociology*, Minneapolis: University of Minnesota Press, Vol. II, p.31.

79. **Soygeniş, M.**, 1995. 19. Yüzyıl İstanbul Evinin Mekansal Değişimi ve Nedenlerinin Değerlendirilmesi, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
80. **Suzanne, B.**, 1996 - *Plato and His Dialogues-* www.plato-dialogues.org/plato.htm
81. **Sürmen, ř. (Çev.)**, 1995. Yaşlılara Uygun Evler-Tasarımlar, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları:3, İstanbul
82. **Sürmen, ř.**, 1996. Konutun Özürlü Hayatındaki Anlamı Üzerine Kesitler, Öneriler, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.298-306
83. **şener, S.**, 2000. 1994 Yılı Sonrası Toplu Konut Uygulamalarında Apartman Plan Tipolojileri Gelişimi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
84. **Tanyeli, U.**, 1996. "Osmanlı Batılılaşma Kùltüründe Batılılaşma- Modernleşme: Yeni Bir Simgeler Dizgesinin Oluşumu" *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, Habitat II Konferansı, Tarih Vakfı Yayınları
85. **TDK., Türkçe Sözlük**, 1998. Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara
86. **Tekeli, İ.**, 2001. Mimarlıkta Ütopya, *Arredamento Mimarlık*, Boyut Yayıncılık, **05**, s.77-83
87. **Thorns, D. C.**, 2004. *Kentlerin Dönüşümü*, Soyak Yayınları, İstanbul
88. **Toffler, A.**, 1980, *The Third Wave*, William Morrow Comp. Inc. New York.
89. **Townsend M.**, 2000. Building the Future from the Fragments: Woemn's Views on 21st Century Housing and Neighbourhoods, ENHR Konferansı, Gavle, İsveç, 2000'de sunulan metin.
90. **Tuncer, A. ve diğerleri**, 1999, *Utopia: An Imaginary World*, 1999 - <http://barwarax.8m.com/utopyalar.htm>
91. **Türel, G.**, 1996. Yaşlılar İçin Konut, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.398-406
92. **Türkoğlu, H.**, 2001. A Research on Urban Housing Satisfaction in İstanbul, *Housing in İstanbul; International Summer Workshop Program*, İ.T.Ü., İstanbul
93. **Uslu, T.**, 1996, *Ütopyaların Toplu Konut Tasarımına Etkisi*, Bina Bilgisi Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul
94. **Ülken, H., Z.**, 1990. Aile, *Aile Yazıları/Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç*, Bilim Serisi 5/1, Ankara, s.27-32
95. **Ünal, M.**, 1979. Türkiye'de Apartman Olgusunun Gelişimi; İstanbul Örneği, *Çevre Dergisi*, **4**, 71-77.
96. **Ünügür, M.**, 1989. Konut Standartlarının Araştırılması, Yayınlanmamış Ders Notları, İ.T.Ü., İstanbul

97. **Van Kempen, R. ve Özüekren, A.,Ş.**, 1996. Batı Avrupa'daki Göçmenler ve Konut:Türklerin Durumu, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.193-212
98. **Walther, U.,J., and Simbriger, A.**, 1996. Çeşitlilik Normal Olunca:Tek Ebeveynli Aileler İçin Yenilikçi Konut Tasarımları Almanya'dan Örnekler, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.541-554
99. **Yazan, Ü., M.**, 1990. İleri endüstri Topluluklarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma, *Aile Yazıları/Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç*, Bilim Serisi 5/1, Ankara, s.455-474
100. **Yüksel, Y.D.**, 1995. Konut Mekanı Kavramının Tipolojik Temelleri, İ.T.Ü. Baskı Atölyesi, İstanbul
101. **Yüksel, Y.D.**,1996. Farklı Toplu Konutlarda Blok ve Konut Birimlerinin Mevcut Ve Tercih Edilen Mekansal Özelliklerinin Karşılaştırılması, *Konut Araştırmaları Sempozyumu 1-2 Temmuz 1993*, Konut Araştırmaları Dizisi:1, Ankara, s. 299 – 320
102. **Zahle, K.**, 1996. Kullanıcı Gözüyle Konut, *Diğerlerinin Konut Sorunları*, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, s.498-506

EK A: ALAN ARAŞTIRMASI İÇİN HAZIRLANAN SORU CETVELİ

ANKET SORU CETVELİ

1. Mevcut Konuta İlişkin Özellikler

Blok Tipi	Dairenin Bulunduğu Kat	Daire No	Konuttaki Statü
			1.Sahibi / 2.Kiracı / 3.Kirasız Kiracı

2. Konutta Yaşayanlara İlişkin Özellikler

	Hanehalkı Reisi	1	2	3	4	5	6
Ad, Soyad							
Yaş							
Cinsiyet							
Medeni Durum							
Öğrenim							
Meslek							
Yakınlığı							

3. Özürlüye İlişkin Özellikler

Konutta Özürlü Var mı?	Varsa Yaşı?	Ne tür bir özü var?	Özürlü kişi konutu nasıl değerlendiriyor?

4. Konutunuzu Nasıl buluyorsunuz? 1-) **Mükemmel** 2-) **İyi** 3-) **Vasat** 4-) **Kötü** 5-) **Çok Kötü**

5. Konutunuzun (A)**İç Mekan** ya da (B)**Dış mekan** tasarımı yaşlı/özürlü kişi için uygun mu?

6. Konutta Yapılan Değişiklikler Nelerdir?

Dekorasyon(Boya, Döşeme, Kaplama vb.)	Balkon Kapatma	Duvar Yıkma

7. Konutta Değişiklik Yapmak İster misiniz? Evet İse, Nedenleri Neler Olurdu?

Mekanı Genişletme	Daha İyi Aydınlanma	Daha İyi Ortam (Açıklayınız)

8. Konutunuz Hangi Tip Aile İçin Uygundur?

Tek Başına Yaşayan İnsanlar	Çocuksuz Çiftler	Çocuklu aileler	Tek Ebeveynli Hanehalkları	Yaşlılar	Özürlüler

9. Çocuk Odası Varsa Hangi İşlevler İçin Kullanılıyor?(A) Yatma (B) Çalışma (C) Oturma

10. Konuttaki Odaları Hangi İşlevler İçin Kullanıyorsunuz?

Küçük Oda	Orta Oda	Büyük Oda	Salon

11. Konutta Ne Kadar Süredir Oturmaktasınız?

İlk	İkinci	Üçüncü	Üçten fazla

12. Bu Kaçınıcı Konutunuz?

1	2	3	4	5	5'ten fazla

13. Son 5 Yıl İçinde Kaç Kez Konut Değiştirdiniz?

14. Bundan Önceki Konutunuzu Değiştirme Nedenleriniz Nelerdir?

- Kiracıydı, kendi evine geçmek için
- Ev sahibi ile anlaşamadığı için
- Daha büyük ve rahat eve ihtiyaç duyduğu için
- Daha küçük bir ev istediği için
- Sattığı için/kiraya verildiği için
- İşe yakın bir yer istediği için
- Çocukların okuluna yakın bir yer
- Akrabalara yakın olmak istediği için
- Semti beğenmediği için
- Evlendiği için
- Diğer:.....

15. Bu konutu Seçmenizde Hangi Etkenler Rol Oynadı?

- Mekanların yeterliliği ve kullanışlılığı
- Ekonomik oluşu
- Konut- yakın çevre ilişkisi
- Konut- kent merkezine yakınlık ilişkisi
- Akraba ya da arkadaşlara yakınlık
- Güvenlik
- Sosyal ve kültürel aktivitelere yakınlık
- Diğer:.....

16. Konut Alanına İlişkin Memnuniyet

Odaların sayısı yeterli mi?	Odaların büyüklükleri yeterli mi?	Toplam konut alanı yeterli mi?

17. Odaların Değiştirilebilir/Esnek Olmasını İster miydiniz? () **Evet** () **Hayır**
18. Duvarlar Yerine Hareketli Bölücüleri Tercih Edermisiniz? () **Evet** () **Hayır**
19. Konuta Fazladan Bir Mekan Eklemek İsteseniz **Üst Daire**den () mi, **Yan Daire**den () mi Eklerdiniz?
20. Oturduğunuz Konut İhtiyaçlarınızı Karşılamazsa;
- () Evi değiştiririm.
 - () Evin iç düzenlemesini değiştiririm.
 - () Mekanın kullanımını değiştiririm.
 - () Diğer:.....
21. Konut İçinde Size ya da Eşinize Özel Mekan Var mı? () **Evet** () **Hayır**
22. Hobileriniz İçin Extra Mekana İhtiyaç Duyuyor musunuz? () **Evet** () **Hayır**
23. Konutta “Size Ait” Düzenlemeler Yaptınız mı? () **Evet** () **Hayır**
24. Evet İse Nasıl?
25. Sizce İdeal Konut Brüt Kaç m² Olmalı?
26. Sizce İdeal Konutta Kaç Oda Bulunmalı?
27. Balkonun Hangi İşlev İçin Kullanıyorsunuz?
- () Dinlenme
 - () Yemek Yeme
 - () Çamaşır Kurutma
 - () Depo
 - () Diğer:.....

ÖZGEÇMİŞ

Rabia Kahya Alga 01.04.1980 yılında Alanya/Antalya'da doğdu. İlköğrenimini Hayate Hanım İlkokulu'nda, ortaöğrenimini ise Alanya Ayşe Melahat Erkin Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 1998 yılındaki mezuniyetinin ardından girdiği Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'ndeki öğrenimini ikincilikle tamamladı. 2002 yılında Mimar unvanını elde etti. 2003 yılında başladığı İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Mimari Tasarım Programında yüksek lisans ve 2004 yılında girdiği Arkitera Mimarlık Merkezi'nde çalışmaya başladı.